د ټاټوبي هيلي پيلي

ماستر انجنير
صفي الله

مهترلام، لغمان، افغانستان
دوبۍ؛ د وري ۲۸، ۱۴۰۳ لېږدی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د الله په نوم پيل کوم چې پوره رحم کوونکی او پوره رحم لرونکی دی؛ مهرباني د پينی پنځونکي ښتن بر لورينه ده.

۲. ليکي پوهه

سرليک:.	د ټاټوبي ميلي پېپلې
ليکوال:.	ماسټر اينجينير صفي الله فردوس
د محصول اوږدوالی،	
سوروالی او پېړوالی:.	۲۹۰ * ۲۱۵ * ۱۸.۳۲ ميلي مېتر.
د کښلې غټ ټکي:.	۱۱ ځپرکي
کښلې د چوپړو ګڼه:.	۲۲۲ چوپړي (مخه)
وړلو وزن:.	۵۵۵ ګرام
وت نه يا پرته له وته د ابېڅو ځای نيونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقو ور کونه: دربست نيونه (د ابېڅو او نورو) پرانت.،، :.	۱۹۹،۱۰۹.۰۰ دانې
منشوره يې له وت سره:.	۲۵۶،۴۵۴.۰۰ دانې
سرليکه:.	۴،۰۰۲.۰۰
لينونه (خطه، کرښې له ليکي هړپې، لاندنی يادونې او پاينی يادونې سره، سره) ګڼه:.	۹،۱۴۶.۰۰
وييزېرمه (پښتو په پښتو وی يا ويويکي يا لغاتونه، ويکي) ګڼه:.	۵۴،۸۷۲.۰۰
د کښلې د ابېڅې پيل او پای:.	د دې کښلې پيل په دې ,, د ،، سره شوی او پای يې په اوږدې بې ,, ې ،، سره شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېیلي ۳ چوپړی

ګڼه:.	اتتم لیکی (کېنلې، کیتاب یا کتاب)
لیکوال استوګنځای:.	بغل، تره خیل، کچور شمتی، مهترلام، لغمان، افغانستان
خپرندوی:.	مومند خپرندویه ټولنه
اېډېټور:.	ماستر اېنجینېر صفي الله فردوس
طراح او ډیزان:.	ماستر اېنجینېر صفي الله فردوس
کېنلې د پیل پېر:.	پیلنی وار: د رییس غلام حسن بابا کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنګ، ختېځ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ تله ۱۵، ۱۳۷۲ لېږدی (زېږدی ۱۹۹۳ October ۰۷)، دوېیم وار: : زموږ کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنګ، ختېځ نوی ښار، مهترلام، لغمان، افغانستان؛ غبرګولی ۱۹، ۱۳۸۸ لېږدی (زېږدی ۲۰۰۹ June ۰۹)، درېیم وار: زموږ کور، نمبر اول ښوونځي ترڅنګ، ختېځ نوی ښار، مهترلام، لغمان؛ کب ۲۰، ۱۳۹۵ لېږدی (زېږدی ۲۰۱۷ March ۱۰)، څلورم وار: ۷ کور، درېیم پوړ، ۵۳ بلاک، اماراتو ښارګوټی، کسبه، ۱۵ سیمه، کابل، افغانستان؛ کب ۰۱، ۱۳۹۹ لېږدی (زېږدی ۲۰۲۱ February ۱۹)،
کېنلې د پای پېر او اوډون (ترتیب) یې:.	جوهریزاده سړک، میدګاردوک، دوشنبې ښار، دوشنبې، تاجیکېستان؛ دوبی، وږی ۰۲۸، ۱۴۰۳ لېږدی (زېږدی ۲۰۲۳ September ۱۹)
خپرېدو نېټه:.	دوبی، وږی ۰۲۸، ۱۴۰۳ لېږدی (زېږدی ۲۰۲۳ September ۱۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېیلې ٤ چوپړی

چاپ نېټه:.	دوبی، وړی ۲۰۲۸، ۱۴۰۳ لېږدی
چاپشمېر:.	۱۰۰۰ ټوکه
چاپ وار:.	لومړی
ډول:.	ادبیات او هنر (لیکنی ارت، ادبیات او فن، ادبیات او عملي مهارت، ادبیات او صنعت، لیکنی او صنعي قدرت ضد، ادبیات او د ښکلا د تخلیق فن، د تخلیقي تخیل اثر، ادبیات او د پو هې یوه څانګه په تېره د اجتماعي علومو د موسیقي یا ټنګټکور برخه؛ لیکنی او مهارت یا تخصص؛ لیکنی او استعداد؛ ادبیات او ځیرکي؛ ګړنې پېیلې) ټولګه
ژبه:.	پښتو
ژباړونکی:.	هېڅ یوه
پوخ بنه:.	اساسي
تړ:.	تازه
رپ ځای:.	A٤
یادونه:.	د ګډون کولو بېلګه
بیه:.	۳۰۰ افغانۍ
د لیکوال ګرځنده اړیکه:.	+۹۳۷۸۶۹۰۴۷۹۹
برېښنالیک:.	Safiullah_firdows@yahoo.com
له پاره:.	د ټول پښتون پښت (نسل) له پاره دی چې لر او بر ټول پښتنو له پاره کښل شوی، یانې د ۷۰۰۰۰۰۰۰ اویا مېلیونو وګړو له پاره.
کښلې د ګټنې ګور:.	زر ټولګي دی، ټول پښتون پښت به ترې ګټه پورته کړي چې د یوه تود بخړي (پرتون) په اندازه هم د یوه پښتون د پرمختګ سبب شي؛ نو اویا مېلیونه تنه پښتون پښت ته یې ګټه ور رسیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه:

د پښتون پښته! زما ګټه په کې نه شته؛ په ۲۵۰ افغانۍ يې له ماليې سره را وباسم، ۲۵۰ داني يې وړيا وېشم او پاتې نور پلورم.
په ۲۵۰ افغانۍ چې له يوه کرډيټ کارټ سره برابرېږي بييه يې ده.
ګټه خو يې نه شته که دا لږ پيسې په لاس راغلې نو بل ليکی به پرې چاپ کړم.
د پښتو ورم دی چې د ليکوال ګټه د شپانه ګټه ده. که مو ډډه ورته روغه وه د خپرولو له پاره يې و دربېږئ. (له چاپ روغ تېر شوی نه دی.)

د اي في اي (APA) کالب په بڼه د اخځوک يا ريفريس له پاره ترې ګټېنې اجازه شته.

زما د الواک اغېزښندنې په څېړنه کې څلور ستنې شاملې دي: خلاص ډېټا، خلاص کوډ، کاغذونو ته خلاص لاسرسی او خلاصه (وازه) بياکتنه. د خلاص پښتو ګړنې ادب د ودې له پاره د ټاټوبي ټولو پوګړو وګړو، د معلوماتو ټيوټوريلونه کوربه کړئ، په اوبپاڼو کې خپور کړئ، ترڅو و ګړو سره مرسته و کړي، ټولو وګړو ته د خپل پښتون پښت دودي دود ليکدود کارولو او پوهيدو کې د مرستې له پاره وسيلې رامنځته او لا کوربه کړئ.

د چاپ رښت له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخيستنې اجازه نه شته!.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. لړلیک

ګڼه: سرلیک: چوپړی:

۱. پېښتۍ ۱
۲. لیکي پوهه ۲
۳. لړلیک ٦
٤. د یادښتونو له پاره: ٤
٥. د دې چاپ تړاڼ (پیل، شروع، برید) ۸
٦. ننه توزې (پیلیزه، پیله، سریزه، مخکې وینا، مقدمه) ۱۸
۷. د ټاټوبي ملي پېيلې ٤۳
۸. پایله ۱۳٥
۹. ژبپانګه (وییزبرمه: د کره لیکنۍ پښتو په پښتو تشریحي وییکو چوپړي، د پښتو ابېڅې په سته په لاندې لښتیلیک کې کښل شوي)... ۱۳۸
۱۰. بیبلو ګراپي Bibliography د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بوړونکي او کښونکي پورې اړه و لري. ۲۱٥
۱۱. پخښتۍ سټ ۲۲۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤. د يادښتونو له پاره:

۱: ....

۲: ....

۳: ....

۴: ....

۵: ....

۶: ....

۷: ....

۸: ....

۹: ....

۱۰: ....

۱۱: ....

۱۲: ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. د دې چاپ تراړ (پيل، شروع، بريد)

په پيل که له هر څه څخه وړاندې يوازې د الله په نوم پيل کوم. له بر الله څخه بې کچې مننه او د هغه بې پايه ستاينه کوم. په کومه ګڼه چې د هغې شمېر د هغه په اند کې شتون لري، په همغومره کچه ترې مننفوی يم چې ملتيا يې تل، تر تله را په برخه ده.
هغه سپېڅلی پنځونکی څښتن چې د پينی او څه چې د دې پينی په منځ کې شتون لري د دې ټولو پنځونکی دی.
زه يې پنځي بوړولی يم، هر څه يې پنځي بوړولي دي، لکه:. اوبه، باد، هوا، هواوېچه، اسمانونه، ځمکې، هر ډول بوټي، هر ډول ونې، خواړه، تياره، رڼا، تودوخه، تله راتله، اند، وند، پند، پوهه، ژبه، ... . او د دوی څخه د ژغورلو او خونديکولو پوهې وړتيا يې په هڅه کې را تر غاړې کړې چې روغه ګټنه ترې په هر پېر کې واخلم او د خپلو ژونکو د زورنې جوګه يې کړم چې يوازې له هر څه څخه پاک الله و منم. هغه الله چې د ټولو زورورو، زورور دی، د باچايانو پاچا دی، د ټولو ۱۸۰۰۰ پينۍيو ځواکمن او واکمن دی چې يوازې د ده پالنه کېږي.

ای! بر!، هر څه چې مې له تا څخه غوښتنه کړې هغه دې راته راکړي دي، ان تر خپلې ميني پورې چې په ډېره مينه دې را ته په مينه، مينه را په برخه کړې دي. له ټول کهول او پښت سره. ای بر!؛ ته مې د زړه ټول ارمانونه تر ورستی سا پورې پوره کړه، په هېڅ ډګر کې مې بېبرخې، بې اسرې او يوازې مه پرېږده.
ای! بر!، هغه څه چې درڅخه غواړم، زما په هېر دي، که په ياد کې مې دي او که په راتلونکې پېر کې دي، له خپل زوزان سره يې راته په ډکو منګولو چمتو کوه او چارچ وه. ای! بر!؛ زما په مال، بډاينه، شتو، هر څه کې روغ ګټور ډېروالی واچو، د دې له پاره چې ته يوازې کونکی د دې شيايو يې او د دې ربښتين ربښت يې.

ای! بر؛ ای رحمانه!؛ ای! الله؛ چې د تن مانۍ او هر زره د انسان د تن بشپړولو او د انسان له پاره د خپل سپېڅلي تن او برمنله (عبادت، اللهپاله، بردرناوی، يا ربپاله) د ربښت له پېژندلو پرته و بوړو.
ستا پوهه، ستروالی، لوړوالی، له اسبابو پرته کړنې، په پټو توکو پوهه او ښکلي نومونه دي او د فردوس بڼ (جنت)، دوزخ، ځمکې او اسمانونه دي؛ د پيدايښت يوه اړينه اړتيا ده. لويي او لويوالی، د ټولې پينی د ژوي، د ناڅاپه څخه راوتل، ربښت د رسېدلو خواړه، په يوه والي کې د منلو، له منځه تلو او بې وسی يوه له لوړو وسيلو څخه دی.

ای! الله!؛ ته په پښتو ژبه پوهېږې. ای! الله!؛ ته په پښتو ژبه پوهېږې. ای! الله!؛ ته په پښتو ژبه پوهېږې. ای! الله!؛ ته په پښتو ژبه پوهېږې. د دې له پاره چې تا په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلو ښکلي نومونو کې موږ ته خپل پښتو نوم ,, بر ،، هم را په ګوته کړه. هغه څه چې تا خپل استازي ته ورکړي، هغه رټ رمټ بشپړ موږ ته راخوندي کړي او را رسولي دي. ای الله ته هېڅ تن ته اړتیا نه لرې، موږ ته بډاینه، ودنه، سوکالي، خوښېدنه، هوساینه، پوهه، غښتلتیا، اتلوي، بریا او په ټولو نعمتونو دي ښه غوره ډډ کړه او موږ به یې پر لورې پل پورته کوو. د دې له پاره چې دا وړتیا یوازې او یوازې ته لرې، له ټولو نه پیلنی (لومړی) یې، له ټولو نه پاینی (اخیر) یې، د پیلنۍ ورځ، پاینۍ ورځ د پرېکړو واکمن یې او د ټولو پنځونکی یې.
هغه څه چې تا په خپل کښلې (لیکی، کتاب) کې ترې منه کړي یو چې هغه مه کوئ!!!؟ هغه موږ په سر سترګو او په رڼو سترګو په روغه بڼه نه کوو او چې تا پرې د کولو امر کړی دی چې دا کړنې کوئ!!!؟ هغه موږ په سر سترګو او په رڼو سترګو په روغه بڼه کوو.
هغه وګړي چې دا پوهه نه لري، هغوی ته پرې پوهه ورکړه. له کمعقلانو، ناپوهو، ضدي، بېباکه، پوروړو، ټراکګرو، وژونکو، ځلو، کلکزړو او دبړهمارانو څخه موږ لرې لره.
ای! بره! یا (بر ځښتنه!) تاسو تل د ښه کړنو یا ښه کارونو کولو توان راکړه چې تل ښه کارونه و کړم، هره ورځ یې و کړم او ته راڅخه خوښ و وسې.
ای! بره!؛ ای! رحمکونکیه!؛ ای! رحملرونکیه!؛... . ای! الله!
زموږ له پاره خپله لاره بې ستونزې کړه، تر څو موږ له تا پرته بل څوک و نه وینو او نه یې و پېژنو؛ زموږ سره مرسته و کړه تر څو مو په تن کې د غرور نخښه پاتې نه شي او د اسلام د دین له سپېڅلو غښتلو څخه مو و بولې.
امین، امین، امین (ای! بره! دا سوال مې و منه!، ای! بره! دا سوال مې و منه!، ای! بره! دا سوال مې و منه!).

ور په سې د دې چاپ تراڼ (پیل، شروع، برید) د دې کتاب له نوم څخه کوم ,, د ټاټوبي میلي پېیلې ،، په لنډه مانا د لېوالتیا یا مینې او رښت ژبه ده.
پښتو په پښتو مانا یې ده: (د هېواد میلي شېرونه یا هېواد د وګړو اشلوک یا د وطنۍ وګړنې پېړان یا د افغانستان د خلکو شعرونه)؛ چې د پښتو ژبې له درې وۍیو (ویکي، ویکیي، لغاتونو) څخه یې رغښت موندلی یا ما بوږولی (جوړکړی یا وارکړی) دی او اوډون (ترتیب) یې داسې دی.
بېلګه: د پښتو درې وۍ چې پر دې شعري ټولګي نوم کې دي، د هغو پښتو په پښتو مانا لاندې ده.

۱. ټاټوبي: هېواد او و تن دی چې د عربي، دري (فارسي، تاجیکي) وۍ یې وطن پښتو ژبې ته رامنډل شوی وۍ (ویکی، ویکیی، لغات) ده. د پېل پېر مېنه، لرغون د زوکړې ځای، د پښت د ډېرودو ځای، هېواد، وطن. ؛ ۵، ۶، ۹، ۱۰ او ۲۲۱ (ټول ټال ۲۸۳ وارې نور) په چوپړي کې (مخ کې، مخګڼه کې، پاڼې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخ يا سټ کې، صفحې مخ يا سټ کې يا د اېنګلېسي ژبې پېج وی په بڼه) کښل شوی.

۲. ميلي: ټاټوبي د وګړو اړوند، وګړنی، د ولسونو اړوند، (اېنګ. نېشنل يا پ. ملی) چې د پښتو ويلو کښلې يا ليکولو بڼه يې کره ميلي ليکل کېږي ملی د ملی (بډه، ملګري) او مېلي (مېليمېتره، mm) په بڼه نه. د دې له پاره په پښتو ژبې اړين ربښت دی چې زور، زېر او پېښ ابېڅې (اې، بې او تې يا ا، ب، ت، الفابا، حروف) وی (ويکی، وييکيی، ويي، لغات) غونډ او کوشنی کړ نه لري. د زور (ـَ)، اوږد زور (ـٓ) او ډېر اوږ زور يا مد (آ) پرڅای اې (ا، الف) ليکل کېږي او لوستل کېږي؛ د زېر (ـِ) په ځای يې (ی) اوږ زېر (ـٍ) او د لنډزېر په ځای يې (ي) ليکل کېږي او لوستل کېږي؛ د پېښ په ځای وې (و) ليکل کېږي او لوستل کېږي. ؛. ۱، ۲، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ... . او ۲۱۹ چوړی (ټول ټال ۵۰ وارې نور په بېلابېلو چوپړو کې راغلی دی.)

پښتو ژبه د عربي، پارسي، انګرېزي... . پر خلاف (بېلو اړتياوو، بې ټينګاره، سرچپه، بې ثباته، د منلو نه شتوالی، موافقي نه شتوالی، متضاد شرطونو) (زور او مد، زېر او پېښ) هېڅ نه لري.

پښتو کره وی (و):.

پول، ګومان، ګومارل، ورزګان، اورګون، کونړ، کوندوز، کولتور، تورک، مغول، تورکمن، توركيه، اوزبېک، رومان، اورګان، مرسته (کومک)، لږ (کم)... .

پارسي وی (پېښ):.

پل، گمان، گمارل، ارزگان، ارگون، کنر، کندز، کلتور، ترک، مغل، ترکمن، ترکيه، ازبک، رمان، ارګان، کمک، کمک... .

پښتو کره وی (و):.

وايي، وايي، بيت الله، رييس، اروپايي، لايک(لايق)، دکن، ډېموکراسي، خوله، ايين، اسان، ارام، ازاد، اباد، ادم، ګيله، هېلمند، ميلي، دېموکراسی، افغانېستان تاجيکېستان، اوزبېکېستان، کزاکېستان، کېرغېزېستان، مغولېستان، تورکمېنېستان، اېنګلېستان، برلين، سبک، ژورنالېست، ,, دده، ددې، د دې، د ده، د، ده، و، وه، وو، نارينه وو، اړتيا وو، يوه تن و، يوه تن وه،،؛ سا، ساوې، څا، څاوې، ګيا، دستګا، دستګاوې، بېګا، ګازرګا، خانقا، ترا، تيرا، پنا، پوپنا، تنخا، لوڅ، لومړی، کوچنی (کوچ نی)، کوشنی، ګول، ګال (ښځه نوږی يې ګاله، د خرو ګال)، خوم، خورما، توخم، خوتن... .

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارسي وی په (زور، ا، آ، زېر، پېښ، و):.
وائې، وائي، البيت الله، رئيس، اروپائي، لائق، دګن، ډِموکراسي، خُله، آئين آسان، آرام، آزاد، آباد، آدم، ګله، هلمند (هِلمند)، ملی (مِلی)، دموکراسی (ډِموکراسی)، افغانستان، تاجکستان، ازبکستان، قزاقستان، قرغزستان، مغلستان، ترکمنستان، انګلستان، برلن، سک، ژورنالست؛ ,, ددهه، ددي، ددې، دده، ده، دهه، وه، وهه، ؤ،، نارينه ؤ، اړتياؤ، يوه تن وو، ساه، ساګانې، ځاه، ځاګانې، ګياه، دستګاه، دستګاګانې، بېګاه، ګازرګاه، خانقاه، تراه، تيراه، پناه، پوپناه، تنخاه، لځ، لمړی، کچنی، کچنی، ګل، ګل، خم، خرما، تخم، ختن... .

يوازې په د عربي، پارسي، انګرېزي ژبه کې ليکلی شئ، په دې بڼه ليکل په پښتو ژبه کې (کښل) غلت دي، نا کره دي، ناسم کار دی، ويار دی، کمتون دی او تېروتنې دي.
خو د عربي، پارسي، انګرېزي ژبې ليکلار کې چې په کومه بڼه دي، په همغه د عربي، پارسي، انګرېزي ليکلار دي ليکي، التِه کره راځي. خو پښتو ژبه کې د عربي، پارسي، انګرېزي کښلو په ډول ناکره راځي. داسې ګړنه په پښتو ژبه کې کلکه نتِه (سخت منکرېده) ده، د پښتو يېګانو (ياګانو، يې وو) رښت (قانون) پرې کړی رښت دی، منل يې په هره وی کې اړين بايد و کښل شي.
هېڅ يوه وی ته پرته له رښته بخښنه کول (معاف کول) نه شته چې په دې وی کې يې منو او په دې وی کې يې نه منو. د ډېربښت او منښت له اړخه چې له نوي پېر ځخه رادود دی. ملی (نيشنل، ولسي، وګړنی) پارسي وی ده د پښتو (ځلی، ګڼلی، تلی، نلی (کړکی)، ملی (ملګری، بډه) په بڼه غږ لري او يې (نرمه يا زور واله (ی)، په بله وينا، هغه بې ټکو يې (ی) چې تر مخه ابېځی يې زور (فتحه) لري لکه ,, غلی،،؛) غږ لري او لوستل کېږي. خو په پښتو کې (نيشنل، ولسي، وګړنی) ميلي لوستل کېږي او کښل کېږي. مې (م) ابېځی زېر لري، او پينی ابېځی يې لنډه (ي)، لکه: ښادي، خپلوي، وداني، وراني، خېښې، تربګني، مېلي (مېليمېتره)، منګي، کودي، دي، سړي او وري. په بڼه راځي.
کره وی (ميلي) ناکره وی (ملی) ډول کښل او ويل له پښتو ليک دود او پښتو ژبې سره دښمني ده. همداسې کره وی (افغانېستان، Afghanistan) ناکره وی (افغانستان Afghanstan) په سې در واخله. په ټوله پينی کې يې د ټاټوبي په ډيپلوماسی او سياسي برخه او په پينی کې د ټاټوبي نوم په اېنګلېسي ژبې

(c) ketabton.com: The Digital Library

علمي لیکو (Afghanistan) کره لیکو، او د پښتو ژبې په علمي لیکو ربښت یې افغانېستان نه لیکو. که مو د دري ژبې په بڼه په غږ Afghanstan ولیکه، هېڅ هېواد یې راسره نه مني او ملنډې راپورې وهي، چې د واویل ابیڅی i په کې شتون نه لري یا یې (ې) په کې نه شته ترې غورځول شوې ده. د دې له پاره پښتو ژبه په خپل کره ربښت، کره پښتو، کره او روغ راځي. اړینه ده چې د پښتو ژبې لیکلار ربښت پام و کړو.

۳. پېبیلې: چې ښځه ډېر نوری (جنس) نوم دی، یکړنوم یې پېبیله ده چې (اشلوک، پېیړن، شېر، شعر) ته وایي. چې د دري (عربي، فارسي یا تاجیکي) وی یې شعر پښتو ژبې ته رامنډل شوی وی (ویکی، ویکیی، لغات) دی چې پښتانه یې شېر په ډول وایي. د دري ژبې شېر ویکیي بیا په پښتو ژبه کې پړانګ ته وایي. چې زموږ ژبې ته رامنډل شوی وی شېر (پېبیله، اشلوک، پېیړن یا شعر) دی. ؛۶ ، ۹، ۱۲، ۱۳، ۱۴او ۲۱۹ چوپړی (ټول ټال ۸۹ وارې نور).

زموږ په ټاټوبي کې بېکچې ځل (ظلمونه)، نادودې، ناګڼلې، سېتم، نارواوې، جنګونه، ستړې، ناانډولې او نانډری تېرې شوي. دا لمک له پېر څخه پر له پسې تېرې کړي دي د ټاټوبي د پښتنومیرځمنو.

دا ټولې کانې هغو ته ورته دي، لکه په څلېر کې چې کومې ننډری ځناور کوي. بېلګه: لکه یوه هوسۍ به د اوبو څښلو له پاره د دښتې ډنډ ته راشي چې اوبه و څښي؛ نو یا به یې لېوان، پړانګان، ځمریان و خوري. که ترې تېره شي نو د اوبو څښلو په دوران کې به یې لویه سمڅاره له اوبو څخه ورټوب کړي او له خولې به یې را و نیسي، پرې حشر به جوړ کړي؛ له ډېرې تندې څخه به اوبو ته یوه هم لاس رسی نه شي موندلی. له ځنګلي سپیانو به لېوان ځغلي، زمري به له فیلانو څخه ځغلي او ماران به هم اوبه نه شي څښلی چې ټپسان به یې اوبو څښلو ته نه پرېږدي.
تړاکګر شخړې راوړي، شته، زېرمې، مېوې، غلې، توکي، لاسته راوړنې، کښلې، لیکي، پندونه، ورمونه، پېبیلې او هر څه له ځان سره وړي. ځمکې، کورونه، میني، بانډې، څاروي، زر، اثار، کانې، خپل زوزات ته رسوي یا په لاس پاټېشونې پرېږدي یا یې په اور سوز وي او یا یې تالا کوي. له لرغون پېر څخه تړاکګر په ښارنې ژوند او مدنیت نه پوهېږي چې تر روانپېره پورې هم دوی پر همدې ډول له هغه لوري را ځغلي او پرموږ غلې، پټې، ښکاره حملې راوړي.
د دې ټولو دود دلته پر موږ تېر شوی، شو او روان دی.
د ټاټوبي میلي پېبیلې کې د دې کړنو بوی او بریالي ژوند ټیکنالوژیک پرمختګ انګېزې کونجونه (زاویې) شتون لري. د دوی باور یوه دوې اړخېزه مزل دی، تل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېیلې ۱۳ چوپړی

باید ملي ګټو ته له ځاني ګټو څخه لومړیتوب ورکړو، زموږ پښت دې د نوي پښت د یوه والي کړه وړه تیار کړي، د دښن په کرغېړنو کړنو او سګنالونو دې په ډېره پرېکړې بڼه چمتوالی و نیسي، د وګړو څرګندونې او غوښتنې ډېر ځانګړې او څرګندې دي چې پښتو ژبه دې لیکلو، لوستلو او یادولو ژبه په خپل ټاټوبي کې وي. اړینه ده چې د وړتیا ډول بوږونې او د وړتیا غوښتنې په لوی اند سره لید و لرو او واکمني پر خپلو وګړو په خپله و کړو، د بلواګری، بدلون او لویې غمیزې په وړاندې بشپړه وړتیا و لرو، چې په ټاټوبي کې تلپاتې، ځای پر ځای واکمني لید له لیدلوري سره شتون و لري، چې د وګړو او وګړې د ښونې، روزنې، علم، پوهې، لوړو زده کړو، ټکنالوژۍ په ځانګړې ډول د نوې ټکنالوژۍ په مټه ولاړولی، ننه او پرمخ بیولی شو. یوازې دې ۳۵ کالونو په اوږدو کې موږ د امریکا له ښاري پرمختګ او وګړو د ژوند، هوساینې، بډاینې او ودنې څخه ۳۵۰۰ کاله ورسته کړي یو.

د ټاټوبي سیاسي تړ (وضعیت، د یو شي د پیدا کېدو له پاره په زړه پورې فضا: د حالاتو څرنګوالی، وړ شرایط) په لوی اند (تصور) کې و ګورو او بیا یې شننه کړو، چې دا زموږ د سیاسي ژوند په پرېکړو کې ګټور راځي. د کړکېچ او لویې غمیزې په پېر کې موږ زده کړه تر لاسه کو چې څنګه ګټورې اوسېلې و لرو، وړاندې له دې چې هره اوږدپېرې پرېکړه او لنډپېرې پرېکړه کوو. له هغې څخه وړاندې، وړاندې، بیا هم وړاندې، بیا هم ترې وړاندې او لومړی د هغې پرېکړو پایله یا په پای کې تر لاسه کېدونکې پایله (نتیجه) ښه په غور پلټلې ده چې ګټه لري که تاوان. ګټې لري که تاوانونه، که تاوان، تاوانونه، درانه تاونونه یې لرل او یا ترې ترلاس کېږي یا لاسته راځي، له دې څخه زر ځله غوره ده چې هغه پرېکړه و نه کوو او نه یې سرته و رسو. دا موږ ته په لاس راکوي او سپینې ته راوباسي چې د پرېکړې او تړې پایله لومړی ښه و ارزو او پرتله یې و کړو، بیا هغه پرېکړه و کړو او و نه کړو، د هغې پرېکړې او تړې پوهه به مو ترلاس کړې وي. ټاټوبي میلي (ملي) پېیلې له ځان سره د ژوند لارو چارو هر اړخېزې انګېزې، پرېکړې، تړې، ژبه، پښتو، پښتونواله، ښوونه، روزنه، پوه، زدهکړې او ځېرکتیا لېږد وي.

په لرغون پېر کې نوموړې پېیلې لیک او لوست په ټاټوبي کې شتون درلود، په لغمان کې ارامي لیک په ۴۲۳ مخزېږدی کې په درز کې روان وو. مکیدانسکي، یا اسکندر یا اسکندر مقدوني یا الګزاندر ګریډ، خپله ویلي دي، د ارامي لیک ډول.
ل ع م ا ن س ی ن د ی ، ک و ر ب ا ر ک و ر و ی - ح ا ن پ و ک ر ه

,, اېسکندر مقدوني، ویلي دي چې زه د خپلو حملو په لړۍ کې یوې سیمې ته لاړم چې نوم یې لمپاکا و او ارامي لیک په کې په درز کې روان وو،،
په روان پېر کې زموږ د وګړو لیکلو او لوستل کچه څومره ده، که له جاپانیان له ټاټوبي سره یې پر تله و کړو دوی په منځنۍ کچه په کال کې اتیا کښلې بشپړې لولي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېبلې ۱٤ چوپړی

او عربان له ټاټوبي سره يې پر تله و کړ دوی په منځنۍ کچه په کال کې دوې کښلې بشپړې لولي موږ او زه هېڅ نه لولو او نه يې لیکو.

په ټاټوبي راوړلشویو شخړو او جګړو زموږ او زما پېبلې هم را ټوکه ولې دي، چې په کې له داسې ناګڼلو بوی را پورته کېږي. په دې ټولګې کې له سلو ۹۸٪ او زما په وګړنې پېبلو کې د لغمان ادبي چارپېریال د اثر زېږنده ده. د سیمې انځور، اخذ او اغېزه شته، هم په کې د خندې، ودرېدوکي کړنلاره او د خوی تګلاره شته. زموږ او زما ځینې زېږه، بېباک، له تبکې وبستلې، لوځي، بربنډ پېبلې او ټکي، جوړښتونه او خبرې که له یوې خوا زما د جرې، ازاد او بېباک ذهن ژباړه کوي، له بل لوري په پنځونې عمل کې زما د خنډ کړو وړو زورنه، د برلاسې پوړۍ له سولوکو زما د نه منلو او د ژوند د پېښونې او پرمختګ په چارو کې زما د کړنو څرګندوالی کوي.

هره یوه کنځا، له تبکې باستلې ځان ته په ځانګړې ځای کې ځانګړې مانا لري او هر لورې مسلې او کونجونه (زاویې) لري، په بله وینا یوه سلو او شپږوېش ۱۲۶ کونجونه (زاویه) څوارلس ۱۴ بنسټې یا ورکې (مجهوله) معادلې لري. ځوابونه د خبرو او پوهاوي په لاس ورکوي. که زموږ لرغونو نیکونو او اناوو؛ علین مکان (خوشحال خان خټک)، فضل رحیم (خان عبدالغني خان)، عبدالرحمان مومند، مولوي عبدالحمید مومند (موشګاپ) یا ما صفي الله فردوس خان له ژبو څخه له تبکې باستلې، کنځاوې (سپکې، سپورې، ژېړې، زېږې، ستغې) چې راوتي په پېبلو کې نو ژبه نیولې شوي ورته نه یو.

که ادب: پوهې، زیرکۍ، ښه سلوکو کړه وړو او لوړوالي ته ویل کېږي.
یا په اصل کې ادب هغه پوهه او ګړنه ده، چې انسان ته لوړوالی ور په برخه کوي، په خپلو کړو وړو کې يې له سهوې او ښوېېدنې څخه ژغوري.
زموږ او زما پېبلې زما احساس کټ مټ لېږدوي، ستاسو لوستونکو او اورېدونکو پرعواطفو اغېزه کوی شي. ځکه ما له ربښت څخه خپل برداښت په ولولیز ښه انځور کړي دي. همدې ته ادبیات (لیټریچر) هم وایي چې لوېدیځوال بیا د ټولو له چاپه راوتو اثارو ټولګې ته وايي.
ځکه دې برخې ته ښوېېدنې نه وایي چې زما له پامه په نوموړې برخه کې کښل شوي دي. بویمه چې پېبلن او پېبلنه د وګړو اېنداره وي، اېنداره اړېینه ده چې پاکه او ښکلې وي، اېنداره اړېینه ده چې چټله، خبرنه، پرې، ماته، لوخه نه وي چې بیا په کې هرڅه د وګړو له تبکې وبستلي څرګندېږي. خو ځینې پېبلې په دې کښلې کې چې هغه د سکالو له مخې له تبکې وبستلې دي، هغه د نرۍ والو نورو هېوادونو میلي پېبلو په ډول په ټول ټاټوبي کې یوازې زما پېبلن په دې کښلې چې نوم يې د ټاټوبي میلي پېبلې دې په کې شتون لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېبلې ۱۵ چوپړی

زما موخه په هېڅ بڼه داسې نه ده پاتې شوې چې د لوستونکو ذهني سويې ته خپل د مېچې کچه (معيار) راټيټ کړم، بلکې جغات مې داسې څرګند پاتې شوی چې د لوستونکو اند او وند مېچې کچه را لوړ کړم. زما پېيړانی (شاعری) د پېيلو پر بېلا بېلو کالبونه د غږيز او څپيز خجيز جوړښت عملي کېږي.
دېرى يې د پښتو ژبې د غږيز او اهنګين جوړښت پر بنسټ رامنځ ته شوي. خوند يې په بډايه پښتو ژبه کې دی چې دېرى يې پښبله (قافيه) او ان لړونه (رديفونه) نه لري، ځنې يې بيا له دې رښت څخه هم ازاد دي.
دا سمه خبره ده، تر اوسه پورې د پښتو پېيلو ټول کالبونه (ژانرې يا فورمونه) دې څرګند شوي وي.
د دارنګه کالبونو مجموعه به له دوې سوو او څلوېښتو بېلابېلو جوړښتو ته ورسيږي.
چې دا کالبونه د پښتو لحجې له منځه وړي او يوه ټاکلې پښتو ژبه له کټورې انګېزې سره د وګړو زهن پوهې ته رسوي.

د پښتو وګړې (ولسي) او ګړنې (لوستې) پېيړانی ځينې سرغندوي (مشهور) ژانرونه (کالبونه، فورمونه) له بېلګو سره په کتابونو کې شتون لري.
په دې کښلې (ليکي، کتاب، ټولګه) کې به داسې څه و وينئ چې په هغه کښلو کې نه وي، لکه د پښتو وکړنې پېيلې لمن چې دېره پراخه ده او تر اوسه لا د هر کالب (فورم) ټول ډولونه او د هغه بشپړې بېلګې نه دي پېژندل شوي. کومې چې پېژندل شوي له هغه پرته نور داسې پېيلو کالبونه شتون لري چې په پورتنيو کالبونو کې نه راځي ما د خپل فکر او ژوند د اړتيا له مخې د نورو پېيلنو (شاعرانو) پېيلو (شېرې ، شعرې) کالبونو له پام کې نيولو پرته رامنځ ته کړي چې ځانګړې نومونه هم نه لري.
هر تن د خپل ذکاوت په اندول له دېرو ويکو پېيلې څخه په بشپړ بڼه اشنايي پيدا کوی شي په کې. د دېرو ويکو پېيلې چې ويکو ګڼه يې په پايليک کې (په هم هغه مخ کې) يې مانا او څرګندونه ليکلي وی نه ځايي ده، چې ځينو ويوکيو لا يوه يا دوې مخ پانې يا چوپړي ځای نيوه.

نو د همدې له پاره مې لکه د نړيوالو ژبو په شان د هر سخت او پېچلې وی (وييکي، ويکو يا لغاتونو) چې په غونډله (جمله) کې يا د پېيلې (شعر) په کوم دوې مسرو (بيت) کې راغلې وي.
هغه په پای کې له پايلې وروسته په وييزبرمه يا د ټاټوبي ملي پېيلې ټولګې د پښتو په پښتو تشريحي وييکو چوپړي کې د چوپړو (، مخو، صفحوستو) له شمېر سره په کې ياده ونه کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له يوه اړخه وګړنې پېيلې موږ ته له لرغون پېر څخه خوله په خوله، لور را لور، کور را کور، سينه په سينه او د سندرغاړو له خولې را رسېدلي دي.

له بل اړخه ګړنې ادب (کتابي ادب، د لوستو وګړو پورکړې پېيرانې بڼه) ادبي فنونونه (مهارتونه) له عربي ژبې څخه زموږ ژبې ته په زوره رامنډل شوي دي او د عربي ژبې ادب څخه موږ ته راغلي دي. ځکه د ډېرو پېيلنو او پېيلنې (شاعرانو او شاعرانې) په پېيلو (شېرونو يا شعرونو) کې نيمګړتياوې شته.
لکه د حميد مومند په باره کې د پښلې (کاپيې، قافيې) عيبونه، د رحمان بابا په باره کې د لړ، څپېزو او زورنې (رديف، سيلاب او خجونو) عيبونه شتون لري.
له بل اړخه په ټوله نړۍ کې به په شمېر داسې پېيلنو (شاعران) وي، چې له شل کلنۍ نه په کوز عمر کې دې پېيلن (شاعر) ټولګه کښلې وي، زما پېيلې او پېيرانۍ (شاعري) د شل کالونو څخه په کم عمر کې د ,, ځلېر کې د دود دود،، په نوم شوې ده. چې ځينې او ځنې پاټېشونې پېيلې يې د لمپاکا (لغمان) چارپېريال راټولې شوې وګړنې پېيلې (لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ) دي چې په دې ټولګه کې شتون لري.

د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو انګړ ځرګندونه، تعريفونه، بېلونکې نخښې، د اوازټېټوالی او لوړوالی، د کچې اندازې، د ليکوالو په څېړنه کې زما څېړل او ځرګندول چې روڼوي کتنه داسې، عيبونه او کمتونونه، د رنګونو ښکاروندي، په ولسي ادب کې ځای او بېلګې؛ د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ بېرته يې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړۍ؛ د نورو نويو جوړولو تکل يې؛ آړوتې غني کول او خپرول يې؛ موندل او د ولس له منځه يې ټولول؛ اوسمهال يې د ډېرولو تګلاره؛ دې پښتو ګړنې پېيلو ته د ادبي ښکېلاک ګرو ارزښت ټاکل؛ ځای؛ آړوتی (شرط)؛ آر (اصل)؛ د پيل پېر، لرغون پېر، زوړ پېر او روان پېر پېځليک (تاريخ) د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو؛ پېر (وخت) يې؛ ستر تاثير لرونکی او وېشونکی لوری يې؛ د کره پښتو ليکلارې ابېځو غږېزليک (غږ) په سټه لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ؛ د صفي الله فردوس په لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو کې تشبې؛ د ختېځ لومړي نمبر څېړونکي په لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ کې له بېلګو سره مشبه، مشبه به، تشبې وجه، د تشبې توري، تشبې پټه، وتلې تشبې، نغاړلې تشبې، نادره تشبې، مبتزله تشبې، لسپانۍ تشبې (مرسله تشبې)، ټينګاره تشبې (موکده تشبې)، ډېرښته ټينګاره تشبې (اضافي مؤکده تشبه)، ستاينوړه ټينګاره تشبې (توصيفي مؤکده تشبه)، مازې ټينګاره تشبې (مؤکده محض تشبه)، ګډېغونډلې، د پېيلو نګېرګډون ستر تاثير لرونکی او ويشونکی لوری يې؛ رښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې؛ د (ديني؛ بډاينې؛ غنايي يا بزمي؛ حماسي يا رزمي؛ ښوونېزې يا تعليمي؛ مدحي او ستاين؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې؛ ويرنه يا مرثيه، ساندې؛ مبارکی، هرکلي يا د تهنيت؛ د ګيلو، ګيله من او شکايتونو؛ وړتوب يا وصفي؛ هېوادپالنې؛ دوستي باورکولو؛ ځيرکې؛ پوهګړې؛ کورنۍ ته د غاړې اينودنې؛ ورکړ د ډالۍ ورکولو؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۷ چوپړی

دندې کې د ټېټوالي؛ ټکرکولو مېړاني؛ د ژوند لارې لوړې ارزو؛ زړه سوی او رښتي ټولوالي؛ ليدل او رهبری؛ مېلمه پالنې؛ ژبې نښتېځونکې؛ ورا‌شې يا وجيزې يا متل؛ ورمي او لوځې) لنډيو، ټپې، ټيکېيو او مصرېيو بوړول؛ څرګندول، له پښتو يې په اېنګلېسي ژبه کې بوړول او د څېړونکي څرګندول چې روڼوي کتنه داسې؛ د دوی انګړ او يېبره (حاصل يا ثمره)؛ د دې هر يوه څېړلو ته زما اوږدپېړی (اوږد پړاوی) او اوږدمنګی (اوږد عمری) ليد لوری زما په تېرو کښلو کې,, د لنډيو، ټپو، ټيکېيو او مصرېيو انګړ څېړنچوپړو (ريسرچ پاڼو) – لومړي، دوېيم او درېيم ټوک کې و ګورئ.

په دې کښلې کې يوازې يې بېلګې د رنګونو ښکاروندي، لکه:. لنډيو د رنګونو ښکاروندی: ګن تورڅکی شين رنګ دی. اسماني رنګی هرم يې نرانو ته د منسوبتيا نښه ده؛ د ټپې د رنګونو ښکاروندی: ځيګري رنګ دی. آسماني رنګی هرم يې نرانو ته د منسوبتيا نښه ده؛ د ټيکې د رنګونو ښکاروندی: بادامي رنګ دی. ګلابي رنګی هرم يې ميرمنو ته د منسوبتيا نښه ده؛ د مصرۍ د رنګونو ښکاروندی: تت نصواري رنګ دی. آسماني رنګی هرم يې نرانو ته د منسوبتيا نښه ده. ګن تورڅکی شين د لنډۍ، ځيګري ټپې، بادامي د ټيکې او تت نصواري رنګ د مصرۍ دی، اسماني رنګی هېرم يې د نر نوږي اړوند يا منسوبې چې د نرانو له لوري ويل شوې وي؛ ګلابي رنګه هېرم يې د ښځې نوږي اړوند يا منسوبې چې د ښځو له لوري ويل شوې وي، په ګوته شوې دي.

درنو لوستونکو نه هېله لرم چې په هره بڼه يادونې او وړاندېزونه لرئ راته يې په ګوته او رابرېښليککړئ.
له دې سره به نوی پښت دا کابو و مومي چې تر دغه منځ يوه پرتله و کړي او يوه پايلنيوي ته خپله ورسي!

ټولو لوستونکو ته روغتيا او سوکاله هوساينه، اوږد نېکمرغه ژوند، سرلوړي او برياليتوبونه غواړم!!، بريا مو تل په برخه!، د بر څخه په ژوندوني او مړوني کې ورته د خوشحالۍ، سوکالۍ، بډاينې او وداني هيله کوم!!!

په درنښت
ماسټر اېنجينېر صفي الله فردوس
د وټساپ نرمکالي اړېکه: ۰۰۹۳۷۸۶۹۰٤۷۹۹+
بربېښناليک: Safiullah_firdows@yahoo.com
Safiullah.janan@gmail.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. ننه توزې (پيليزه، پيله، سريزه، مخکې وينا، مقدمه)

زه به په لنډو ټکو کې په ننه توزې کې و کاږم، چې د ټاټوبي ميلي پېيلې، د ټول پښتون پښت له پاره دی، د وګړو له خولې مې ډېری راټولې کړي دي، چې د وګړو تر منځ په ناستو، مجلسونو، پسپسونو، د کرارې مېلو، سيلونو او ودونو کې يې وګړي وايي.

د ټاټوبي ميلي پېيلې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ په نوم يادېږي. دا پېيلې د دې ټاټوبي د وګړو له پاره لرغون ټاکلی ربښت (قانون) دی. هره يوه يې د وګړو د ژوند هرې بېلابېلې برخې او ګټوره ښکاروندی (سټنډرډ) ربښت بوږوي.

د دې پېيلو چې په څېره کې يوه بنه لري خو د دننۍ برخې او سکالو له مخې بېلوالی لري؛ د يوې کره پښتو بشپړ هر اړخيز مانا لرونکی له مانا ډک انګېزه کونکې مانا لېږدوي چې وګړي پرې د ربښت منلو او غاړه اېښښودلو لور ته په تګ راولي.
ځينې کړنو د کولو او ځينې کړنو د نه کولو ښوونه او روزنه ورکوي له هر اړخيز ګور (کټلو) کونج (زاويې) سره.

د ټاټوبي ميلي پېيلې (لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ) چې لرغون ربښت دی. نوموړی ربښت پېښې (غبر، مادې، توکي، مواد، جوهر، اندازې، جسم، سکالو، موضوع، پوستې، اهميت لرل يا غوراوی) ۲۱۹،۵۶۴.۰۰ دوې سوه او نولس زره او پينځه سوه او څلور شپېته دانې دي يا قانونه يا د قانون مادې لري. چې سينه په سينه د وګړو له لوري خوله په خوله، د پيل پېر له پېر څخه راغلي دي او ځينې يې نوې پنځوني دي چې له زېږدي پېر څخه دلته په ۱۷ زېږمو څخه ما راټولې کړي دي، زما کښلی د لنډۍيو، ټپو، ټيکيو او مصرۍيو څېرنچوپړو انګړ لومړي ټوک کې د دوی ټولې سره ګډې د ټول ټال د کچې ګڼه سپينې ته را و باسي.

د ټاټوبي د ختيځ لومړي نمبر څېړنکي په ډول زما صفي الله فردوس له اند، وند او پند څخه د ټاټوبي ميلي پېيلې هره يوه لاندې ۱۴ بنسټه او دا بنسټونه ټول ټال ۱۲۶ډوله کونجونه (زاويې) لري.

۱. نوموړي ربښت ځانته ټاکلي څلور نومه (لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ) لري؛
۲. څلور رنګه لري:. لنډۍيو د رنګونو ښکاروندی: ګڼ تورڅکی شين رنګ دی او اسماني رنګی هرم يې نرانو ته د منسوبتيا نښه ده او ګولابي

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې ښځو ته؛ د ټپې د رنګونو ښکاروندی: ځيګري رنګ دی او آسماني رنګی هرم يې نرانو ته د منسوبتيا نښه ده او ګولابي يې ښځو ته.؛ د ټيکی د رنګونو ښکاروندی: بادامي رنګ دی او آسماني رنګی هرم يې نرانو ته د منسوبتيا نښه ده او ګلابي رنګی هرم يې مېرمنو ته د منسوبتيا نښه ده؛ د مصرۍ د رنګونو ښکاروندی: تت نصواري رنګ دی او آسماني رنګی هرم يې نرانو ته د منسوبتيا نښه ده او ګلابي رنګی هرم يې مېرمنو ته د منسوبتيا نښه ده. (د پښتو پېيلو پېنځه ځلوبښتو او يوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو پېيلو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ) مې په ١٣٩٥لېږدي کې وندی بوږولی او په راتلونکي پېر کې د پښتو ژبې د ټولو پېلو ربښت څرګندونه کوي.)

٣. هره يوه يې دوې مسرې (نيمه کړۍ، نيم بند، يوه پټ، نيم بيت) لري؛
٤. هر يوه يې لږ تر لږه څلور غونډلې لري يا دوې غبرګغونډلې يا ګډېغونډلې لري؛
٥. يوه لړ (رديف) د هې (ه) ابېڅه په اوږدې مسرې په پای کې لري؛
٦. يوه ربښتې پښېله (پينۍواله کاپيه، حکمي قافيه يا عالميه کاپيه) په اوږدې مسرې په پای کې لري؛
٧. يوه ترنګټوک د اوږدې مسرې په پای کې يا په ځوړ (پربوتلو خوږ غږي غږ) يا په لوړ (پورته تلو خوږ غږي غږ) د (وه، يينه، نه، مه، له، ره، ړه، يه، که، وه، شه، ښه، ده، ڼه، ... .) لري؛
٨. د پښتو ژبې پېيلو د څپيزې او زورنې ټولوالې (سيستم) په بنسټ د پيلنۍ مسرې (اولې، لومړۍ يا لنډې مسرې) ٩ څپې وي له سرباري، منځباري او بېخباري ديفتنګونو او پارنويکو پرته لري او د پايلنۍ مسرې (اخيرې، دوېيمې يا اوږدې مسرې) ١٣ څپې وي له سرباري، منځباري او بېخباري ديفتنګونو او پارنويکو پرته لري. هرګوره چې ورسره دا توکي ګډ شي د څپو(سيلابونو) په ګڼه کې ډېروالی راځي، هغه که په هره کچه وي، همغه کچه ور سره ډېروالی مومي؛ زورنې (فشار، خج) د پيلنۍ مسرې په څلورمه او اتمه څپه زورنه وي او د پايلنۍ مسرې په څلورمه، اتمه او دولسمه څپه زورنه وي. يا يې د هرې څلورو څلورو څپو څخه په اوله، اوله څپه، يا دوېيمه، دوېيمه څپه، يا درېيمه، درېيمه څپه او يا په څلورمه، څلورمه څپه زورنه وي. خو پېنځه، شپږ، اووه څپيز غونډ او وی ډېرې لږ په پښتو ژبه کې شتون لري (لکه: ، پنځهونېواله،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نېکاراګووا، تورکمېنېستان، کېرغېزېستان، ګواتيمالا، انتهرکنيکا) په پاينۍ څپه يې ډېرى پېړ او لږ پېږ يې ځانته، ځانته په يوه ابېڅه زورنه وي؛

۹. د بې سروبوله انګېرنې له مخې زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې ۵۴ شمېرې لري؛

۱۰. څلور ډوله پېخليک (د پيل پېر پېخليک، لرغون پېر پېخليک، نوي پېړ پېخليک او روانپېر پېخليک يا تاريخ) لري؛

۱۱. د پښتون پښت د پېل پېر پېيلنو (شاعرانو) پېيلنې (شاعرانې) په پنځې ډول کښلې دي چې يا به نر نوړې له لوري ليکل شوې (اړوند، منسوبې) وي او يا به ښځې نوړې (جنس) له لوري ليکل شوې (اړوند، منسوبې) وي. د نومړو پښتنو پېيلنو او پېيلنې پېيلې (پېړان، اشلوک، شېرونه، شعرونه يا اشعار) چې يوه له بل سره پرې خبرې کړې دي، ويلې دي، يوه بل ته يې غږ کړی دی.

کچه يې ۶۰۰۰۰۰ زرو ويکيو، وی يا لغاتونو ته رسېږي. د کوم تن چې څومره ډېر له يادو ياد وي په نورمال بڼه هر پښتون له ۳۰۰۰۰ څخه ډېر پنځې بڼه پښتو ويکي ياد لري چې د پښتنو په چارپېريال کې زوکړه شوی او ژونګړ وي، له پاتې شويو ۵۷۰۰۰۰ ويکيو هر وګړي يادکړي نه دي، ښوونه، زدهکړې، په په پرې چارپېريال کې پاتې شوي چې په هغه چارپرپېريال کې د کور په دننه په خپله ژبه خبرې نه کوي له خپل کهول سره، په داسې کړنه اړينه ده چې د پښتو ژبې ويکيو ته مو شا شي، د دې له پاره د پښتو ژبې ويکيو څخه نټه (انګار) سپين سترکي ناپوهي ده. د دې له پاره چې يوه ژبه د هغې په ويکيو يا وييزېرمو يادولو، ليکلو او لوستلو زده کېږي. چې دا درې نه وي له کومه به زده شي.

د نورو ژبو پرته له ټکنالوژيکه او نيه وی (لغاتونو) څخه پښتو ته پور ويکيي رامنډل شين کوپر (کفر) دی يا له بر يوه الله څخه نټه ده، نټيالي داسې پام کوي په ناپوهی او تيارو کې چې الله مه کړه الله په پښتو ژبه پوهېږي نه، او وګړي يې چې ترې بخښنې غواړي هغه اوري او منې نه. له پښتون څخه هېڅ باندنی او پردی تن په پښتو کې ډېره پوهه نه لري لکه زما په ډول.

پښتانه چې څه په خولې وايي همغه بڼه يې ليکي، پرته له ناسمو لهجو څخه ليکل، يوه پښتو کره پښتو دوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تاتوبي میلي پېپلې ۲۱ چوپړی

له پېل پېر پېخلیک څخه په ټوله پېنۍ کې پښتو ژبه د جګړې ژبه ده، یوه څه په کې شته ده دي چې د لمک له پېر څخه نیولي تر روان پېره پورې پرې تړاکګر حملې روړي لمپاکاته (لغمان ته).

هر غړ یې یا وی یا غونډ یې چې میلي پېپلې کې شتون لری ۷،۵۶۷ کاله زوړ پېپخلیک لرغونوالی لري. د دې پښتو ویکیو (پېخلیک یا تاریخ) یې له نن ۲۰۲۴ زېږدي څخه ۷،۵۶۷ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي. چې ببېګه یې په لاندې ډول ده. لکه:
مور(ادې)، توړی (خاله)، توړی زوی (خاله زوی)، توړی لور(خاله لور)، ترور(عمه)، تروزیه (تروزوی)، ترورلور، خور، خوریه، خورزه، اښشی(اندېښنه کونکی، ریوهونکی، مشورهکونکی، ځېرکېدلی، اوښی، د خور مېړه یا د ښځې ورور)، ورور، ورېره، وراره، ورېندار، لور، زوی، مسی، مسی، کړوسی، کړوسی، کودی، کود، اودی، اودی، پردی، پردی، تره (کاکا)، ترله (کاکی)، ترهزوی، تره لور، تره مسی، تره مسی (کړوسی، کړوسی، کودی، کود، اودی، اودی، پردی، پردی)، تربوران (د تره پښت)، ماما، موانې، مامازوی، ماما لور، مامامسی، ماما مسی (کړوسی، کړوسی، کودی، کود، اودی، اودی، پردی، پردی)، ماماخېل(د ماما پښت)، اېنګور، اېندرور، ښځه (مېرمن، مندینه، ارتینه، مینا یا ښاروګی)، بن، برکتی، برکتی، بډه (کوشنیوالي مل یا ملګری)، بډی (کوشنیوالي مله یا ملګرې)، پلار(ابا)، پلندر(د مور بنی یا د مور بل مېړه)، بنی (د مور بنه)، نیکه (د پلار، پلار)، لوی نیکه (د نیکه، پلار)، ستر نیکه (د لوی نیکه، پلار)، غورنیکه (د ستر نیکه، پلار)، ترنیکه (د غور نیکه، پلار یا پښت غځېدونکې پلارنی یا مورنی نیکه)، نیا (د پلار مور)، انا (د نیکه مور)، لویه انا (د انا، مور)، ستره انا (د لوې انا، مور)، غوره نیا (د سترې انا، مور)، تره انا (د غورې انا، مور یا پښت غځېدونکې پلارنی یا مورنی انا)، لویه ادې (د مورنی نیا ادې یا مور)، اکه (مشره ورور)، کوکی (مشره خور)، ښېنه (د ښځې خور)، ښېنې لور، ښېنې مسی، ښېنې مسی (کړوسی، کړوسی، کودی، کود، اودی، اودی، پردی، پردی)، باجه (د ښېنې مېړه)، خوسر (د ښځې پلار)، خواښې (د ښځې مور)، کاکاخسر(د ښځې تره)، ماما خسر (د ښځې ماما)، نانی (هغه تن

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې له ۱۴ کلونو يې د عمر کچه کمه وي او ته يې پېژند نه پېژنې چې څوک دی نوموړی، او په عمر کې يې عمر له تاڅخه لړ وي، د خبرو اترو له پاره پرې غږ کوې، نانی يې ښځينه نوږی دی)، نيمنانی(نيمچه ځوان)، نيمنانی (نيمچه پېغله)، کاکو (هغه تن چې له ۱۴ کلونو يې د عمر کچه لوړه وي او ته يې پېژند نه پېژنې چې څوک دی نوموړی، او په عمر کې يې عمر له تا څخه لوړ وي، د خبرو اترو له پاره پرې غږ کوې، کاکی يې ښځينه نوږی دی)، کونډ (چې مېرمن يې مړه شوې وي)، کونډه (چې مېړه يې مړ شوی وي)، ورورنډه (چې ورور يې مړ شوی وي)، خورنډه (چې خور يې مړه شوې وي)، بوره (چې زوی يې مړ شوی وي يا لور يې مړه شوې وي)، خپل، دوست، هډ (اډوکی يا د پلار پښت)، سلوک (اخلاق)، يې، د، و، ده، وو، ځکه، درې، منی، وېشتل، کوي، نه، زه، زمری، اتل، نرۍ، پينۍ، وګړي، ژوی، سړی، ښځه، نوږی، لمپاکا، لمک، ټاټوبی، پښت، پخت، ځای، پکتون، پنه، وار، نه شته، شته، درناوی، مېرانه، اتل، ودنه، لولي، کوي، ځه، ځي، راځه، مه ځه، کوه، مه کوه، کړئ، کې، بې، دې، چې، دی، ځی (ځای)، اړي، شمله، مېړانه، ناوې، شا، لاس، سر، غوږ، ژبه سترګې، هډ، نس، کړنه، لوړ، دنګ، اس، غوايی، سېرلی، سمڅه، غر، سين، ډبره، زمکه، پرخه، پول، غرګی، نری، غټ، چاغ، پېړ، پنډ، وندی، ځغ، غږ، منه، بڼ، ننه، ننکي، بيانکی، کټی، کيسکی، سپی، سپۍ، چرګه، بانګی، چرګوړی، پيشو، لېوه، لېوګۍ، لېوانی، بړ، باز، باښه، سپينوزری، توروزری، الوتنکی، ... . دا ټول ويکي (وی، يا لغاتونه زاړه دي، او پېل پېر، لرغون پېر پېخليک لري. بل لورې ته د پښتو ژبې نړه او کره وييزېرمه ځکه ډېره ده چې په نورو ژبو کې هرې اړيکې او لوري ته ځانته وی نه شته. يو نادره سپينسترګي د پرديژبو دا همده چې د دغه لاندې د دوې لېنډيو په منځ کې ببلګو په بڼه وی يې له عربی او دري څخه زموږ خپلې پښتو کره وی چې له دوې لېنډیيو څخه باندې دي لرغونې دي خو پر موږ يې په خبرو اترو کې په زوره رادود او منډلې دي لکه:

[وټه (اقتصاد)، وټيزه (اقتصادي)، هاميانی (پيسې)، منډهی (مارکيټينګ)، منډهی (مارکيټ)، ځغاستی (دهلېز)، پلغاړی (زينه)، پوړ(منزل)، غولی (فرش)، بام (چت)، تمځای (استګاه)، ودرېدوکه (ايستاندن، قوف، ستاپ)، ښار (بازار)، پلورل (خرسول، خرسلو)، پېرودل (اخستل، خريد)، راکړه ورکړه (پلور او پېرود، پلورل او پېرودل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخستل او خرسول، د دري ژبې فروش او خرید وی)، راکړې ورکړې (تجارت)، کونج (زاویه)، درې انګلی (درې څنډی یا مثلث)، څلور انګلی (څلورڅنډی یا مربع)، درې انګلی (مکعب)، ګردی (دیره)، نیمی (قطر)، وړانګه (شعاع)، اواره (سطحه)، چارپېریال (محیط)، وبی (محلول)، مالګوبی (د مالګې محلول)، ګړووبی (د ګوړې محلول)، ټینګوبی (غلیض محلول)، نریوبی (رقیق محلول)، ټوټونی (قطاع)، پرېکونه (پر لنډوپرې ، پر اوږدوپرې قطعه)، پرېکونه یا غوڅونه (عملیات)، پرېکونې یا غوڅونې (عملیاتونه)، کیڼ لیدل، ښی لیدل، له ښکې لیدل، له سر لیدل (لیفت ویو، رایټ ویو، باټم ویو او ټاپ ویو د اېنګلېسي وی، لیک (مکتوب)، ور (دروازه)، کړکی (اشداره)، زنځیر (پاټک)، چړچوبی (تشناب، خاکانداز)، وریا (شاور)، څلی(برج)، چوړګه مېنه (ګارډهوس)، شپه میری (پولیس)، ساتونکی (اوردو)، کلیوال شپه میری (اربکی)، چوپړی (مخ)، ژی (کناره)، ... .]. د پښتنو له ژبې را وتلي خپل نړه وی نړه دي، له رېښې سره یې د لرغونو ژبو هر څېړونکی چې د هرې ژبې تر نیمه یې وی یې یادې نه وي، هغه د دې رښت نه لري چې دا ناګڼلي و مني او په ګوته یې کړي.
چې د پښتو ژبه ناګڼلې ګڼي، په سي بدې وایي که هغه د پښتون له پښته وي، هر هغه تن چې په دې بڼه وي هغه پردي دي، پردي سوسیسان، میرځي او دښن دي. د پښتو ژبې نټیالي دي.
ځان ته به پوهان وایي خو د پښتو ژبې یوه غونډله به کره نه شي لیکلی.
د پښتو په ابېځو (الفابا) په کچې به نه پوهېږي چې څومره ابېځې لري.
دوی داوې به د ډاکتری د دې ژبې کوي. چې وې پلټې په ویځکي څښلو کې به یې ډاکټري اخستې وي، دښنو به روزلی وي، هغه څه کوي او لیکي چې زموږ د پښتو دښمنانو زموږ تاریخونه کښلي دي. که په ژوندی بڼه په هېندارو کې د تلویزیون په پرده ورته و وایې چې دا یوه پښتو غونډله په لیکانې (قلم) په خپل لاس و لیکه.
لکه: څرګند د سبړلي غوښه پېنځه ټوټې کړه او نړه، نړه یې په نڼه و وېشله.
په دې غونډله کې به له شلو ډېر عیبونه او ټبر وتنې و کړي.
دري ژبې خو پربړده، پربړده، د ټاټوبي ۳۰ ژبو وګړو پښتو میلي ژبه ده او دا یې میلي ژبه ده، دوی په ناپوهی او ناکامی یې ښوونځی لوستلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي. د پښتنو ژبې درې وی لکه:. ډم، ټول، ډول. نه ویلی او نه لیکلی شي. دوی خپل ویکیي زموږ ژبې ته له نوي پېر څخه په زوره را منډلي دي.

د پردی نړیوالو ژبو په لیکلو، لوستلو او ویلو کې به یوه ټکی، یوه وټ (واټن، فاصله یا سپیس)، یوه ابېڅی غلتي نه کوي، لکه د اېنګلېسي ژبې نیم وی (نوم Name) نامي نه وایي او نه به یې, ناسم (Nem) کښني کره به یې (نیم) وایي او کره به یې (Name) کښني. د پردی‌یو ژبه به یې له ټولو رښت (قانون) او دود سره زده وي، د خپلې ژبې ویکي (وی ، لغاتونه) به زموږ په ژبه رامنډي، خو خپلې د ټاټوبي ژبې ته بیا وایي چې موږ ورته اړتیا نه لرو، که ورته ته وایې ښه اړتیا اړینه د دې ټاټوبي لري، اړینه به پرې غږېږي او لیکي به یې هم په دندو کې. که ته ورته د دوی په ژبه خبرې و نه کړې تاته متعصب وایي خو چې هغه ستا ژبه نه وایي بیا هغه متعصب (یا بېلونکی د پوست، رنګ، ژبې او ټبر) ځان ته نه وایي. زموږ لرغوني اثار ټراکګرو ۲۳۴۱ کاله وړاندې سوزولي، له ځان سره وړي دي چې لرغونتونو کې یې پراته دي، چې د کلونه د شمارلو ګڼه یې ناشونې نه ده، یوازې په خوله ویل کېږي ۲۳۴۱ کاله وړاندې، یونانیان او اسکندر مقدوني له میلاده څخه مخکې په لمپاکا کې ماته خوړلې. زموږ له پښت څخه یې د پښتو ژبې لیکل له منځه وړي دي. چې دا د ښن ترټولو برلاسی کړنه ده، موږ پرې پوهېږي، خو د مخې ډېکولو وړتیا یې نه لرو، لکه امریکا له دوی څخه موږ ۳۵۰ کاله ورسته یو. ما تاسو ته په ګوته کړه او په راتلونکي پېر کې په لوړو علمي څېړنو، منولو د تولندي (موټرو)، پنځونو، لیکدړو، نخښنو، لویو لارو، وټیزو برخو کې ترې په کره ښه ګټنه واخلئ او پښت کې د خپلې ژبې یوه رښت کره پښتو لیکل یاد کړئ.

۱۲. د پښتو ژبې میلي پېیلو د علمي لیکلو، لوستلو او ویلو خپل پښت ته په لاس ورکئ او تر ټولو غوره د پښتو لیکلو کړنه په کې پنځه کړئ؛

۱۳. ۱۵ بڼې تشبې لري؛

۱٤. رښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخې ۲۶ ډوله دی.

د هر پښتون لږ تر لږه یوې یا دوې دانې لنډۍ، ټپې، تیکی او مصری له یادو یادې وي. له همدې اړخه د ټاټوبي هر وګړی او وګړې دا ملي پېیلې کښلې، ویلې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېیلې ۲۵ چوپړی

لوستلې دي چې د پښتونوالي دود رښت، د پښتنو د ژوند کړنلاره، سلوک، مېړانه، پت، عزت، غیرت، توري، سپرې، اړي، پند، اند، وند، ژبې د عمر غځېدو ټغر خوروي. لیکل، لوستل او ویل یې زموږ په زوزات کې زیرکتیا، رمټیا، وېختیا او غښتلتوب او ځرګندوالی پنډ وي.

د ټاټوبي میلي پېیلې لکه زموږ د میلي یوالي (۳۰ بېلابېلې ژبې او ولسونه چې ډېرګڼه یې پښتانه دي او د مشر ورور په ډول په ټولو مهربانه او زړه سونده دي).

په پینۍ واله پنډوسکه کې ټول هېوادونه ځانته میلي توکي یا شیان لري، په ورته بڼه له هغوی وړاندې موږ میلي توکي درلودل. لکه:

میلي نخښې (دریځ، غنمو وږی، توري، هامیانی، توپونه، کلیمه، د روښنایۍ وړانګې روسولو لید چې د میلي بیرغ په منځ کې په ژېړ رنګ شتون لري دی.)، میلي بیرغ (تور، سور او زرغون رنګ څخه جوړ شوی دی، د زمري اوومه یې ورځ ده.)، میلي اله (رباب چې لنډ رباب یا ننګرهاری رباب یې بولي)، میلي توکي (ځغ)، میلي الوتونکي(باز)، میلي نڅا(اتڼ)، میلي ختې (څادر، واڅکټ، خولۍ، لونګۍ او څپلۍ)، میلي کالي (غالۍ، کټ، منګی، پیاله، کاسه) او میلي خواړ (د شپانه وریته کړې غوښه یا د شپانه کباب)، میلي لوبه (وزلوبه)، میلي ساز (چارباغۍ)، میلي تړې (د هوتکو)، میلي جرګې (د غرغښتو)، میلي ورځ (شاه امان الله خان غازي د زمري په ۲۸، ۱۲۹۸ لیږدي یا د اګست ۱۹، ۱۹۱۹ زیږدي کې د افغانانو په پراخ ملاتړ او مرسته له اینګلیسانو سره له سختې جګړې وروسته د افغانستان خپلواکي اعلان کړه. غازی امان الله خان په خلکو غږ و کړ چې ۲۸ د زمري د میلي خپلواکۍ ورځې په نوم و لمانځي.)، میلي پارک (بلخ کلا، لغمان ګټې څنګ، د غور او لغمان میخي لیکونه، سمڅې، نورستان کاپرکلاوې، پامیر واخان ځغاستی، بامیان بودا، د امیر ډنډ او د مېسو چینه یا د عینک مېسو کان خاورې لاندې ښار)، میلي پېیلې یا اشلوک، پېیرن، شېرونه، شعرونه یا اشعار (لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ) په بڼه چې له لرغونپېر څخه وګړي په ډېری بڼه ترې ګټنې اخلي او لرغون دود دی. نوموړې پېیلې هم میلیي لرغون دود او مخینه لري.

زه په پرېکړې بڼه خپل اند خپلو وګړو او لوستونکو ته پرېږدم چې.

۱. پوښتنه کول هېڅ ویار (عیب) نه دی، نه پوهېدل ویار او عیب دی.
۲. لس واري پوښتنه و کړه، په یوې پوښتنه تاسو ته سم او روغ ځواب په لاس نه درځي، په لسو پښتنو تاسو ته سم او روغ ځواب په لاس درځي په هغه څه پسې چې ګرځئ.
۳. د خپلې ژبې کره لیکل تاسو ته دومره څه په لاس در کوي چې اړتیا یې لرئ، له سیالانو سره مو سیال کوي، د ژوند د لارو روزنه در په برخه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پېيلې ۲۶ چوپړی

له الله نه تمه لرم چې زما له مرګه ورسته نه، بلکې په ژوندوني د پښتون پښت د دې ,, د ټاټوبي ميلي پېيلې ،، ټولګې لوستونکي و زېړووي، په اخځوک او بيبلوګراپي کې تر ګټنې واخلي. د ټاټوبي ميلي پېيلې (لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ) د تعريفونو او ځرګندولو له پاره په ويېزېرمه کې د ابېځو په ويکيو کې راغلی دی وې وينۍ.
يوازې د مصرۍ تعريف (ځرګندونه، ښکارونه، دوی د يوه توري يا سکالو تشريح کول) څخه دلته يادونه کوم چې ننه توزې پرې را لنډه کړم.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپيني ته را اوباسي چې زموږ لرغونو نيکونو خپل د ژبې يوه دوې سرې پېيله (پېړان، اشلوک، شېر يا شعر) يې د مصرۍ په نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو دوې سرې پېيلې له مصرۍ تورې او مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لرلې. لکه: د مصرۍ ځانګړې ځانګېړنې

۱:- ډېرې ښايسته وي، ۲:- ښه نادره توازن لري. (چې لومړی د لاستې برخه يې لنډه او دوېيمه برخه يې چې تېره وي اوږده، د مېچې منځه (ټکل مرکز) يې د مصرۍ دواړو مسرو ته ورته وي.)، ۳:- ډېر ژر تاثير کوي، ۴:- انسان په يوه وار له منځه وړي، ۵:- يوه وار يې سړي ته بس دی، ۶:- بېلابېلې بڼې لري، ۷:- درې خواوې يې سړی پرې کوي، ۸:- په پام او ناپامۍ کې انسان نه کړېکې باسي، ۹:- ډېرې لرغونې دي او لرغون روغ رښتې (دودي، قوانين) دي، ۱۰:- لرغونې اندازه کړل شوي، ۱۱:- لرغونې څېړل شوي، ۱۲:- د مصر هرمو غوندې جوړونکی يې معلوم نه دی، ۱۳:- لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي، ۱۵:- زورورې دي، ۱۶:- په هر ځای کې ترې ګټه اخستل کېږي، ۱۷:- د ننداړو شيان دي، ۱۸:- وهم لري، ۱۹:- زور دی، ۲۰:- په مينه ساتل کېږي، ۲۱:- تل انسان سره وي، ۲۲:- مکارې وي لکه لنډې مصرۍ تورې، ۲۳:- د مېړمنو د مستۍ او د سړو د سرلوړۍ توکي دي، ۲۴:- درندې دي، ۲۵:- سختې دي، ۲۶:- جوړول يې ګران دی، ۲۷:- ډېر ارزښت لري، ۲۸:- نندار چيانو ته يوه ابلاغ وي، ۲۹:- مينه ناکې وي، انسان مينه پرې راځي، ۳۰:- په ډېره باريکۍ او مينه جوړېږي، ۳۱:- په خپل ځای کې کارول کېږي، ۳۲:- ډېرې لنډې دي.

موږ ته يې دا همداسې را پرېښې دي او په همدې بڼه يې پوښ کې کړي.
هرې لنډۍ، ټپې، ټيکۍ چې دغه پورته ۳۲ ځانګېړنې و درلودلې. ښه غوږ ورته و نيسۍ، پام ورته و کړۍ، نو بيا يې پېژنۍ. چې دا مصرۍ دي چې د مصرۍ تورو او مصرۍ خصوصيات لري. لنډۍ، ټپې، ټيکۍ نه دي، بېلوالی يې پر همدې ځانګړو ځانګېړنو کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

,, لکه دا لانديې زما مصرۍ چې د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړي پوړ، دوېيمه کوټه کې مې د لېږدي کال pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ E۱۰۲ ,۱۰:۰۰ کې کښلې وه:

▲ په سپينه ږيـره سودايي يې
جومات کې کې نه عبادت و کړه ږبنه ،،
(صفي الله، ۱۳۸۸ ل ل کال، ۲۲۸ چوپړی).

د دې مصرۍ تاثير همدومره ډېر دی. چې سړی يې پرې غوځ کړی هم وي، خو توره لا په وينو نه وي شوې. خو دی وروسته پرې پوهېږي، چې ترې وينې ځي، دی خبر هم نه وي. د دې مصرۍ به ايله لس کاله کېږي، چې زما له پښتنه پښت جنټيک زهن زوکړه وي، خو پورتنی ټولي ځاګېږني د مصرۍ لري، نو ځکه ورته مصرۍ وايو او مصرۍ يې بولو. انسان چې زوړ شي بايد د هر څه نه د کورنی ژغورونکی وي، له تېرو سرو او تودو څه و لري، په دومره عمر ناوړې و نه کړي، له سپين ږېږې څخه الله ج حيا کوي، ځکه ټول عمر يې اسلام دين کې تېر کړی وي، په سپين ږيرېتوب کې بايد ګناهو نه توبه و کړي، نور پرې کړ نه شي، د هر انسان د سرلوړی ځای مسجد دی، د مصرۍ په بنه شلخي (دېسي، مصنوي، سويي پنځي) جوړېږي، په مسجد کې ناسته د دنيا او اخيرت برپا ده، غوره ځی مسجد دی، په مسجد کې ناسته، صبر، انتظار د الله ج په ثنا کې په ټول مخلوق کې د مينې ارتباط پيدا کوي، يوازې عبادت په جومات کې خوند کوي، په نه کړو يې تن لېږجن، لاړجن، ناولی، چې له خولې يې لېړ ځي، همغه وي او ږبن وي.

د وی يا وييکي له پامه مصرۍ هغه دوې سرې پېيلي ته وايي چې د لرغون مصرۍ توري، مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ی او ... .،، د مصرۍ لرغون اهرمو غوندې چې ترننه يې نه جوړونکو او نه د هغوی نومونه معلوم دي څخه وړاندې زده، پيژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پيداېښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بنې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

مصرۍ د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته. (دفتنګونه د مصرۍ توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، يه کربانه!، وروره!، کنه!، ولې اواسې نور ... .)، د پښېلې (قافيې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډلې (کلمې) نه لري. خو د دوپيمې مسرې په پای کې ترنګټوک څپه(اهنګينه څپه) لري، چې دوی ټول ترنګټوک بشپړوي. هره مصرۍ باید د ه (زموږ خپله ،،ه،، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ،هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ،ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده.

په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، مصرۍ د پښتو ژبې د فونولوژيکې (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېيلې (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د مصرۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. پرټولو مصرۍيو، باندې يوه ربنت (دودی یا قانون) د پلې (تطبيق) وړ دی، یانې دا چې د هرې مصرۍ لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوپيمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصرۍ، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوپيمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، زورنه (خجنه) وي. ډېرې وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي (کيفيت) نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. لکه:

▲ په کربانه!؛ ځان نه د غټ ساګر جوړ کړی؛ کنه وه!؛ ټول شيطانان دې دوې لاسي سلام کوينه

د پورتنۍ مصرۍ څپيز (څپه، سېلاب، هجا ,, سيليبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجيز (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسيقي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالی، څه رنګوالی یا کيفيت ښه یې:، ټېنګه , لهجه ،: تاکيد: بېلوونکې نښه: د وينا , ځانګړی، خاص او بېل، ډول. :Accent, Morphemel ،،) جوړښت په دې ډول دی:

په پورتنۍ مصرۍ کې د تشبې ډول داسې دی: زما (ليکوال یا صفي الله فردوس) په پورتنۍ مصرۍ کې چې ښځو ته منسوبه ده، په پیلنۍ مسره کې ستاينوړه ټينګاره تشبې د غټ ساګر په جوړښت کې بوږولې ده چې غټ (ستر، لوی) مشبه او ستاین شوی؛ ساګر (بې واکه سا ګرځونکی، جادوګر، پېريانو او شيطانانو ملګری، کوډګر) مشبه به او ستاين دی. په همدې سته یې ستاينوړه ټينګاره تشبې لرونکې مصرۍ ګڼم. چې په دې مصرۍ کې یه کربانه! بلنويکی، کنه! چارټاکی ګړ (باور و که، یا ومنه) او وه! پارنويکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتنۍ مصرۍ د منځپانګې، سکالو، محتوا، موضوع يا مسلې له مخې لاندې ډول لري، له اليده بسپنې ورکولو سره.
انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې مصرۍ په دې ډول مصرۍ کې د فرد يا ټولنې اخلاقي نيمګړتياوې، ناوړه اعمالو ته د انتقاد ګوته نيول کيږي، مسايل د هجو يا طنز په ژبه بيانيږي او يوه ډول ټوکيزې پېبيلې دي.
پورتنۍ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې مصرۍ، بېلګې يې لکه:

په لويه کې د مصرۍ ځمککچپوهنې (هندسې) رغښت يې داسې دی:.

اې (ا).

(- - - -)؛ ———— پ يا ل؛ (- - - -)

(- - - -)؛ ———————— ل؛ (- - - -)

بې (ب). (- - - -)؛ —— پ يا ل؛ (- - - -) (- - - -)؛ ———— ل؛ (- - - -)

ځمککچپوهنې رغښت کې يې سپړنه داسې دی:.

۱. اې (الف) د يوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ د کښلو (ليکو) ډول چې په ولاړه يا پورته کېدو (اوفکي يا افقي، ويرټيکل) بڼه روښانه کوي او بې (ب) د يوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ د کښلو (ليکو) ډول چې په پرتو (اومودي يا عمودي، ويرټيکل) بڼه روښانه کوي.
۲. کوشنۍ ليکه (ښت يا خط) ديفتنګونه ،غبرګغږونه، ناټرويیکې، ټرويیکې، سټربل، اوسټربل، پارنويیکې، بلنويیکې، اندېښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، راځه!، کنه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای،. نو، الله، او، ګرانه!، په کربانه!، په پښتيانه!، په ځلميه!، هه بچيه!، فردوس خانه!، لغمانيه!، يه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته ميره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، ښنګه، ولې...)، نومرې ټول د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ توکي دي، چې کله هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېرې وخت په پای کې ويل کيږي او د ښيو په شمېر کې ډېروالی را ولي. چې په دې بڼه کې د پيلنۍ مسرې (نيم بند، نيمه کړۍ) په سر (پيل) کې ,, يه کربانه!،، او پای کې يې ,, کنه ،، راغلي او د دوېيمې مسر يا اوږدې مسرې په پيل کې ,, وه!) راغلی دی، په همدې بڼه کله يوه، دوې، درې او يا ځلور ښپيزه راځي.
۳. منځني واټن ليکې يا يوه ۹ ښپيزه مسره ده، دوې غوندلې يا غبرګغوندلې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤. پې (پ) پښېله (کاپیه، قافیه) ده او لې (ل) لړ (ردیف) دی، چې د ۹ څپیزې مسرې په پای کې راځي او په ۱۳ څپیزه مسره کې د ـه (هې) ابېڅې تل او اړین بنه لړ وي.
٥. اوږد واټن لیکه یا یوه ۱۳ څپېزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګغونډلې دي.

د مصرۍ څپیزې او زورنې

په لویه کې د مصرۍ څپېز او زورنې یې داسې دی:.

UUUU ;U-**UUUU**-UUUU ;**UUUU**
UUUU ; U-**UUUU**-**UUUU**-UUUU;**UUUU**

د مصرۍ څپېز او زورنې د لاتینې (یو) ابېڅو لښتېوندې.

یه- کر- با **نه**؛ ځان - نه- د - **غټ** + سا - ګر - جوړ - **که** + ړی؛ **کنه!**
وه!؛ ټول- شی - طا - **نان** + دې - دوې - لا - **سي** + سه - لام - که - **وي** + نه

د دغې مصرۍ څپېز او زورنې پښتو ابېڅو لښتېوندې.

۴؛ ۱ـ ۲ـ ۳ـ ۴ـ ۵ـ ۶ـ ۷ـ ۸ـ ۹ ۲؛
۱ ؛۱۰ـ ۱۱ـ ۱۲ـ ۱۳ـ ۱۴ـ ۱۵ـ ۱۶ـ ۱۷ـ ۱۸ـ ۱۹ـ ۲۰ـ ۲۱ـ ۲۲

د مصرۍ څپېز او زورنې د شمېرنوم لښتېوندې.

▲ یه کربانه!؛ ځان نه د غټ ساګر جوړ کړی؛ کنه!
وه!؛ ټول شیطانان دې دوې لاسې سلام کوینه

څېړونکې د مصرۍ کښل (لیکل) شوې بڼه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مصرۍ سپړنه

د دې مصرۍ سپړنه
لومړۍ مسره ۴ + ۹+ ۱ = ۱۴څپې چې ,, يه کربان! بلنويکی او کنه چارټاکی،، دفتنګونه دي په لومړۍ مسره کې شتون لري.
دوېيمه مسره ۱+ ۱۳+۰ = ۱۴ څپې چې ,, وه! پارنويکی ،، دی. دلته ټوله ټپه ۲۸ سيلابه يا څپې شوې ده، او ولس کې دفتنګونه لرغن دود دي. دلته ټوله مصرۍ ۲۸ څپې ده، دا پنځي مصرۍ چارټاکی کړ کنه (ومنه، باور وکړه) لري چې خپله يوه تړلې څپه ده، لکه کال، مور، خور، کور، کټ او خپل يوه څپه دی او يوه وازه څپه لکه اکا ، ابا، زه، ته، بيا نه ده، ورسره دوې څپې هم نه دی، د څپې په ګڼه کې ډېروالی راوړی ولس کې دا غبرګغږونه، بلنويکي او پارنويکي... . لرغن دود دی او د نيمکی ټپې برخه ده.

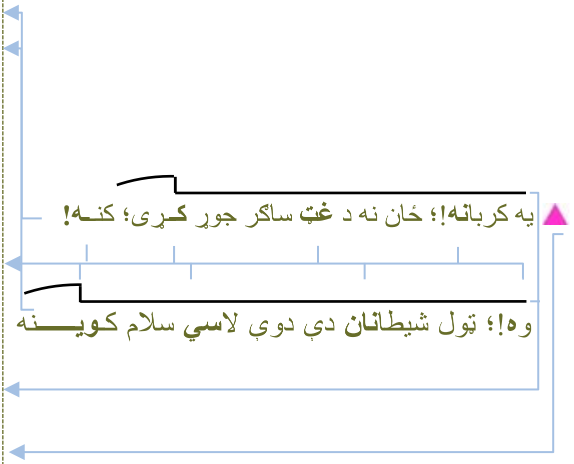

۱. لومړۍ مسره
۲. دوېيمه مسره
۳. ۱. او ۲ . يوه مصرۍ
٤. څپې (سيلابونه)
   1 . مسره ۱۴
   2 . مسره ۱۴
٥. زورنه (خجنه) **بولډ**
٦. تت نصواري يې د رنګ ښکاروندی دی.
٧. د اوازټېوالي او لوړوالي خطونه
٨. نرانو ته منسوبي (اړوند)
٩. دفتنګونه ,, يه کربانه!، کنه! او وه!،، دي.

د مصرۍ پير يا وخت: (وخت ټاکل، نېټه اينښودل: پر سور برابرول: وخت اندازه کول، وخت، دوران، نېټه: ټيك وخت، ټايم، وخت، بيدو، موده، موقع: دم، وار، ځل: ګړی، ساعت، شيبه، غوټه: مهال: د موسيکي شيبه: پروخت، پرټاکلي وخت.) سره بېلوالی لري.

نوموړې پېيلې چې د هر پېيلن او پېيلني له خولې څخه را وځي. د پير، ځای، د دوی دواړو بېلابېلو ډول او بڼو تابع ده. چې د پير په څومره واټن سره يې بشپړولی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پېيلې ۳۲ چوپړی

د خوښۍ په پېر کې يوه ټاکلې شېبه د پېر په مېچه پښتون پښت مصرۍ وايي. د اندېښنې، مستۍ، سوکالۍ، غم په پېر کې په بېلا بېلو کچو د پېر کې وايو او بېلې ټاکلې مودې په لاس را کوي.

د يوې پېيلې د ويلو له پاره که د روان پېر پېخليک مصرۍ پېر مېچه کړم (مصرۍ پېر مېچه کړم).

۱. په کراره ويل يې يوه بڼه پېر ټاکي؛
۲. ګړندی يې بل بڼه پېر ټاکي؛
۳. په اواز کې يې بل بڼه پېر ټاکي؛

لکه يو ازادن دی خو ازان په کراره ناسته، مجلس کې په خبرو اترو يا نارمل خبرو کې په يوه بڼه پېر کې ويل کېږي؛ ازان په اقامت کې په يوه ګړندی بڼه پېر کې ويل کېږي؛ په ازان کې بيا په ډېر خوند او اواز سره اوږد بڼه ويل کېږي. چې په ګيځ کې په يوه واټن او خوند؛ په ماسپښين کې بل ډول او د پېر په واټن؛ مازيګر، ماښام او ماسخوتن په بل ډول په ټاکلي پېرمېچه لوستل کېږي؛ او ما کړی دی.

په همدې بڼه په ټنګټکور (موسيکۍ يا موسيقي) کې او پرته له ټنګټکوره بېلابېل واټن د پېر په لاس را کوي. که يوه لېواله خپل لېوال ته دا مصرۍ وايي په ويلو کې به په لاندې ډول د پېر وخت په پېرمېچه و ټاکو:.

په ساده بڼه: ۰۰:۰۰:۰۷:۱۲ (رپه: ثانيې: د کيکې: ساعته) په وخت کې وايي.
په اواز بڼه: ۰۰:۰۰:۱۲:۷۹ (رپه: ثانيې: د کيکې: ساعته) په وخت کې وايي.
په خواږه غږ بڼه: ۰۰:۰۰:۲۱:۸۲ (رپه: ثانيې: د کيکې: ساعته) په وخت کې وايي.

ځېره ۶. د ختيځ لومړي نمبر ځېرونکي په پورتنۍ مصرۍ کچه، ۱۳۸۸ لېږدی، (ګڼه يې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاګه شوې يا زما ځېرنه داسې ښودل شوې ده په ځېره ۶. کې:

۱. ځېره ۶. ماستر اېنجينېر صفي الله فردوس ,, د ټاټوبي ميلي پېيلې ،، په دې ليکي کې د دې مصرۍ کچه، ۱۳۸۸ لېږدی، (ګڼه يې په: دانې)
۲. ګڼه: ۱
۳. راټولونکي / ليکونکي نوم: ماستر اېنجينېر صفي الله فردوس

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤. لیکی: د ټاټوبي میلي پېیلي
٥. چاپ کال: وری، ۲۸، ۱۴۰۳ لېږدی
٦. تول ټال لندی، ټپې، ټیکی او مصری (یوازې پورتنی ښخه یادونه شوې): ۱
٧. لندی Lánḍéy:
٨. ټپې Ṭapé:
٩. ټیکی Ṭikéy:
١٠. مصری Mésréy: ۱
١١. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ لندی Lánḍéy:
١٢. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Ṭapé:
١٣. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ ټیکی Ṭikéy:
١٤. ▲ سړو ته منسوبې Related to men؛ مصری Mésréy:
١٥. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ لندی Lánḍéy:
١٦. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Ṭapé:
١٧. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکی Ṭikéy:
١٨. ▲ ښځو ته منسوبې Related to women؛ مصری Mésréy: ۱
١٩. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - waná: (ښرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمي سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لندی Lánḍéy:
٢٠. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (ښرګنده یې یا لنده یې ,, ي،، په غږ جملې، غوندلې سره راشي) یینه او ینه؛ سره بشپړې شوې لندی Lánḍéy:
٢١. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري یا ربنتي پېنېلي هې ,, ه ،، ښخه مخکې ابېښه نې ,, ن ،، زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې لندی Lánḍéy:
٢٢. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې لندی Lánḍéy:
٢٣. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: maɣolə, xwalə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لندی Lánḍéy:
٢٤. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: kaftará, zargará, konatawará, baxtawará, aṛ, ará (کفتره، زرګره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لندی Lánḍéy:
٢٥. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - waná: (ښرګند واو یا وې بېواک ,,و،، په غږ کلمي سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:
٢٦. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - iná: (ښرګنده یې یا لنده یې ,, ي،، په غږ جملې، غوندلې سره راشي) یینه او ینه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۷. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور و لري) نه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۲۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۲۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: maγolə, xwalə, tralə, xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftará, ará, ar̩, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټپې Ṭapé:

۳۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (ځرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ځرګنده یې یا لنډه یې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) بینه او ینه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۳. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۴. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۵. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: maγolə, xwalə, tralə, xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۶. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورواله هې (زور) , ه یا ـه ،: konatawará, zargará, kaftar ará, ar̩, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې ټیکی Ṭikéy:

۳۷. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ونه - :waná (ځرګند واو یا وې بېواک ،،و،، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۸. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ ینه - :iná (ځرګنده یې یا لنډه یې ،، ي،، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) بینه او ینه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۳۹. وروستاړي غږSuffix Voice؛ زوزکی - :ná (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy: ۱

۴۰. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی مه – má (maná منه مجهوله هې) مه؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۱. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زورکی , ه یا ـه ،: maɣolə, xwalə, tralə ,daṛə, xpalə (ترله، خوله، مغوله، خپله، دړه) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاړي غږ Suffix Voice؛ زوروالھ هي (زور) , ه یا ـه ،: (کفتره، زرګره، ará, aṛ, baxtawará, konatawará, zargará, kaftará کوناټوره، بختوره، اړ، اره) ډېرې لړې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د مسرو (پټ، نیم بیتی، نیمه کړی، نیم بند یا مسره، د پېیلي نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۲

۴۴. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د لړونو (چې یکړ، یوون، مفرده وی یې لړ یا ردیف دی؛ د هي ,, ـــه ،، ابېڅه) کچه: ۱

۴۵. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د نه ماتیدونکي پنېلھ (حکمي قافیه) کچه: ۱

۴۶. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د څپو (څپیزو، څپې، سپلابو، هجاوو ,, سیلیبلس Syllables،، د ابېڅو شمېرلو) کچه: ۲۸

۴۷. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د زورنو(ځجیزو، ځجونو، اکسنټو ,, لفظ، د موسیقي نوټونه: د ځج نښې: د توری په سرنښې , چې د تلفظ د ځګوالي او ټیټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګې , لهجې ،: ټاکیدې: بیلوونکی نښې: د وینا , ځانګړي، خاص او بېل ، ډولونه. Accents, Morphemels: ،،) کچه: ۸

۴۸. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د ترنګټوک مېچې کچه: ۱

۴۹. ټول ټال د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د لوړ ترنګټوک (د پاینی مسری پاینی څپه یا خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په ینه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستاني) لندی، ټپې، ټیکی او مصری یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاړي غږ په ځوړ راځي دي) مېچې کچه: ۱

۵۰. د لنډیو، ټپو، ټیکیو او مصریو د ځوړ ترنګټوک مېچې کچه:

۵۱. دیفتنګونه (غبرګغږون)، ناتړوییکي، تړوییکي، ستربل، اوسترېل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې او هیبجاني چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، کنه!، وه! چې له دوی سره سر باري، منځباري او بېخباري ... راځي: ۳

۵۲. کره شوې Action Req'ed (وېار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) 🟥 :

۵۳. خبرداری (Caution) 🟡 :

۵۴. کنټرول کې (In control) ✓ : ټول

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پښیلي ۳٦ چوپړی

د ختیځ لومړي نمبر ځېرونکي ځرګندول چې رونوم کتنه داسې، د پورتنۍ مصرۍ ستر تاثیرلرونکی او وېشونکی لوری په لاندې ډول د لیکوال پښیلې د ټاټوبي میلي پښیلي له پاره موږ ته په لاس راکوي لکه:

۱. لنډۍ پښیله له لنډۍ څخه؛ ټپه پښیله له ټپ څخه؛ ټیکی پښیله له ټیک څخه او مصرۍ پښیله له مصرۍ څخه رغښت مومي.

۲. لنډۍ پښیله د لنډۍ پیلنۍ او پاینۍ ځېرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټپه پښیله د ټپ پیلنۍ او پاینۍ ځېرې کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختګ شوی روغ کوښښ دی؛ ټیکی پښیله د ټیک پیلنۍ او پاینۍ ځېرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او مصرۍ پښیله د مصرۍ پیلنۍ او پاینۍ ځېرې کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختګ شوی روغ کوښښ دی.

۳. تر ټولو غوره بڼې د وګړنې پښیلې موږ ته په پوخ کې کوي چې لنډۍ، ټپې، ټیکی او مصرۍ د پښتون پښت غړونو پرمختګ شوی روغ کوښښ دی او دوې سره لري.

٤. څومره والی د وګړنې پښیلې موږ ته په پوخ کې کوي چې یوه دانه مصرۍ ده او دوې مسرې لري.

٥. زورنې یې په څلورمه، څلورمه څپې دي، خو ټولیز پایخج یا پاینۍ زورنه یې ترټولو پیاوړې راغلې ده او د مخنۍیو غونډلو بېلابېل اهنګونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سیوري لاندې کمزوري پاتې شوي دي.

٦. د څلورګونو څپو ټولوالي څخه یې په هرې څلورو څپو کې په څلورمه څپه زورنه ده او بلنویکی او پارنونکي ځانته، ځانته څپې باندې زورنه لري. ټوله پښیله مصرۍ ده. د دې مصرۍ پیلنۍ مسره یا لومړۍ مسره کې په نه!، غټ، که او نه!، د لنډۍ پاینۍ مسره یا دوېیمه مسره کې په وه!؛ نان، سي او وي زورنه راغلې ده.

په لنډۍ کې ترنګتوک په لوړ دی چې په ,, نه ،، یې ترنګتوک راغلی دی.

۷. د لنډۍ، ټپه، ټیکی او مصرۍ پښیلې پېنځګوني رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په مصرۍ بڼه شتون لري.

۸. لنډۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) یوه بڼه او لاربښوده مخبېلګه ده، له ژبني پلوه لړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر لږه دوې يا زياتې غونډلې را اخستي، خو څپې يې له ټاکلي شمېر ۹ او ۱۳ څخه تيرى کړى دى او زورنې يې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تېرى کړى دى.

ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټرويیکي، ټرويیکي، ستربل، اوستربل، پارنويیکي، بلنويیکي، انديښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وئ!، وئ، او، نو وئ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، کنه، يا الله، يه، وا!، واى!، وه!، وه الله، اى!، وه الله وئ!!، وا وئ، واى واى. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانا!، يه ځلميه!، هه بچيه!، يه که ځار!، ځار شمه!، راځه!، اى الکه! وروره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، چې په دې مصرئ کې شتون لري او په پام کې يې هم راولو، دا چې په کې شتون لري، پام کې يې نيسو چې څپو په کچه کې ډېروالى راوستلى دى چې دا هېڅ باکه نه کوي. نوموړى د دوى لغمانى ربښت دى. له لرغون پېر څخه د ټاټوبي ميلي پېيلو کې شتون لري؛ پيرروښان يا مياروښان يا بايزيد روښان د روښاني غورځنګ مشر به دا خبره نه منله پرې نټيالى و؛ خو اخون درويزه چې په ټبر تورک و، لغمان کې زوکړه شوى و، لغمان کې يې د پښتو پوهه زده کړې او زده کړې يې لغمان کې کړې وي. بيا د پيروښان د مقابلې له پاره لومړى ننګرهار ته لاړه او بيا له ننګرهار څخه پېښور ته لاړه، د پير روښان غورځنګ يې له منځه وې وړه، د هغه خيرالبيان په وړاندې يې ډېر کتابونه لکه: شرالبيان، مخزن، و ليکل، لکه يه کربانه!، کنه!، وه!... . چې له د ټاټوبي ميلي پېيلو کې سرباري، منځ باري او ښخباري راځي هغه ته ويل هغه به نه منل چې دايې برخه ده خو هغه به نه منل او سترګې يې پرې پټولې. خو له لرغون پېر څخه پېيلن، پېيلنې، سندرغاړي د ټاټوبي ميلي پېيلو کې نوموړي توکي ديفتنګونه، پارنويکي وايي او روان پېر کې يې هم واي.

اخوندرويزه پېښور کې مړ شو او زيارت يې الته دى، سرغنوى زيارت يې دى د کاکا صيب په نوم باندې يادېږي او د پير روښان زيارت الته د پيربابا په نوم يا دېږي. د هغوى د پېر مصرئ ده چې وايي:.

,, پيره بابا په ډانګ يې وله   له تا تيرېږي کاکاصيب زيارت ته ځينه ،،

د پېخليک په اوړدو کې روښانيان هم ډېر وران دي، د ده هسو له کسده يې په زوره باندې د ده د زوکړې ځاى (لغمان) کې په ښونيز مرکز باندې د روښان نوم کېښوده، چې په ټاټوبي کې يوه له زړو لومړنيو لېسو څخه ده. چې د روښان عالي لېسه (روښان ستر ښوونځى) ورته وايي. دوى د نيتونو جګړې همداسې ساتلې او پاللي دي خو ربښت، ربښت دى هغه هېڅ نه په ټېرېږي. زه يې د يوه نږه او سوچه لغماني په ښه وايم چې نوموړې مصرئ پيلنئ مسره

(لومړئ، لنډه، يا کوشنئ مسره) ۹ څپې نه ده، په پيل کې يې يه کربانه!؛ بلنويکى سرباري ۴ څپې ده او په پاى کې يې کنه! چارټاکى کړ (وګنه، داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکر و کړه، يا و منه يې مانا ده) وازه څپه ۱ څپې بېخباري راغلی دی چې کوشنۍ مسره ۴+۹+۱ = ۱۴ څپې ده. او پاينۍ مسره (دوبيمه، اوږده يا لويه مسره) ۱۳ څپې نه ده، په پيل کې يې وه!؛ پارنويکی سرباري ۱ څپې راغلی ده چې اوږده مسره ۱+۱۳+۰= ۱۴ څپې ده. چې په رښت کې ټوله مصرۍ ۲۸ څپې ده.

دا چې د مصرۍ لومړۍ غبرګغونډلې دواړه ملې سره په يوې لارغې ترل شوي يا عطف شوي دي نو يوه تړ غبرګغونډله رغوي. اوډوون (ترتيب) د غونډلې په بنه نه چې اېښی (پيل، مبتدا، شروع) وي يا، اېښونی (پای، خبر) وي. دا مانا ښندي چې هره پټليزه و ويل شي؛ بويه، اړېنه ده، په چار ده چې په ټينګاري بڼه و ويل شي. لارغه (پيوستون، مکث، مکثه) او بې لارغې (بې مکثه، بېلتون)، توسني اړېکه چې په لارغه څرګنديږي- يوه ګډه غونډله جوړوي. چې په رښت کې نومړې مسره ۱۴ څپې کيږي او په لارغه (پيوستون، مکث، مکثه) کيږي.

بل لورې ته لارغه، وت او کسر درې واړه په کې راغلي؛ چې کسر (ماتيدنه، درز، برخه، ډله، فراکسيون ,, په ګوند کی دننه کوشنۍ ډله،، (Opening) مطلع ،(Fraction, Deficit, Detraction, Depreciation او وت (واټن، فاصله pace, Interval, Distance, Break, Ravine, (Interstice, Chasm, Hiatus ته وايو، په لومړۍ مسرې کې يه!؛ له ځان، د له غټ او ړی له که سره لارغه دی. نه! له وه!؛ سره کسر دی، ۱۳ دانې وته (واټنه دي لکه يه له کربانانه! يوه وت لري، ځان له نه سره، نه له د سره، غټ له ساګر سره، ساګر جوړ سره، جوړ له که سره، وه!؛ له ټول سره، ټول له شيطانانو سره، شيطانانو له دې سره، دې له دوې سره، دوې له لاسي سره، لاسي له سلام سره، سلام له کوي سره وت يا واټن يا سپيس) لري. او پاينۍ مسرې نه (مطلع يا خلاصه) ده چې بله پېيله يا د مصرۍ پيلنۍ مسره ور پسې راتلی شي.

بويمه، اړېنه ده، په چار ده چې د مصرۍ له پيلنۍ او پاينۍ مسرې سره کسر څرګنديږي، برابر راځي او اوز يا لحن يې هم روغ اوډون مومي.
پورتنۍ پېيلې کې ,, مصرۍ ښځې نوږې ته منسوبه ده يا اړوند ده ،،.

د ورډ پوستکالي (New Microsoft Word Documents) له پامه نومورې مصرۍ، په ۱ چوپړو (Pages) کې ده؛ ۱۸ ويکي (Words) لري؛ ۶۴ دانې يې وت نه يا پرته له وته د ابېڅو ځای نيونه لري ,, منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقوور کونه: دربست نيونه ,, د ابېڅو، اونورو،، پرانټ.،، (,, no Spaces ،، Characters)؛ ۸۷ دانې منشوره يې له وت سره دي (,, with Spaces ،، Characters)؛ ۲ پراګرافه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(Paragraphs) دي او ۵ لينو (lines) کې کښل شوي دي له ليکي هړپی، لاندنی يادونې او پاينی يادونې سره، سره (Footnotes and Endnotes , Include Textbox).

۹. د رنګونو ښکاروندی يې د مصری تت نصواري رنګ (Color model: RGB, Red: ۱۰۳, Green: ۱۰۹, Blue:٤۱) دی. د لښتيليک (جدول) ۱ . ۲ . ۱ پېنځه څلوېښتو پښتو پېيلو او يو سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو پېيلو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدي په سته ۲۹ ګڼه دی.

۱۰. د لنډی، ټپې، ټيکی، او مصری پنځه له هغې لنډی، ټپې، ټيکی، او مصری له پاينی مسرې کېږي چې منځه (هسته) وي؛ چې ځانګړې ځانګړنې يې لنډی، ټپې، ټيکی او يا مصری ته ورته وي، د نوموړې منځه موږ په خپل رنګ يې چې د مصری رنګ ښکاروندی يې تت نصواري دی. ګډولې بڼه يا اونګ بڼه جوړه کړې مسرې هغه رنګ لري چې يا لنډی ته منسوبې وي، يا ټپې ته منسوبې وي، يا ټيکی ته منسوبې وي او يا مصری ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شويو رنګ باندې کښو؛ له دې څخه يې د پنځ نوم هم اخستل کېږي چې دا لنډی ده، که ټپه ده، که ټيکی ده او که مصری ده. له دې سره سم دا مصری ده.

۱۱. د دې مصری پېيلن ليکوال م. اېنج. ص. ف تولې په ګډولې بڼه يا اونګ بڼه جوړې کړي (مصنوعي: ديسي، شلخي، ګډول، ترکيبي، يوه ځای کول: فيصله کول: جوړول: صرف نظرکول ,, د جرم د مجازاتو څخه،، : موافکې ته رسېدل. ګډ، د دوو يا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګړ، غولی، احاطه شوی ځاي ، جارګی، چمبړ: مرکب) يا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلې ده. دا يې نوې ګډوله رغولې چې د نوې مصری سکالو ځانګړنې او نخښې او بېلوالی يې ځانته غوره کړی دی.

هره يوه مسره يې په ليکه کړې يا په ليکه برابرول (Alignment) شوې او د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري. له مصری يې څرګندېږي چې له نورو لرغونو پښتني وګړني پېيلو څخه روغه ګډوله شوې نه ده. دا به داسې ښکارېږي چې پنځي , طبيعي، ده او مصنوعي, ديسي او شلخي، نه ده.

۱۲. د دې مصری پېيلن د پښتو ژبې لېوال دی، ځېک تن دی، د لغمان يوه ښه نيک نومه وګړی دی چې ډېری پېيلې (پېيران، اشلوک، شېرونه، شعرونه) يې په پښتو ادب پنځي, طبيعي، او يوه دمي پوښلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زهن د مصرۍ زېږندې یې له لېوالې سره سویې لوړه د لېوالتیا حس ساتل، لېوالې (خپلې معشقې، مېرمنې، ښځې) ته د ودنې چمتوالی، خوشحالۍ رېښې رغولو، خوږ ژوند ګالنه، لېوالتیا ته درناوی لوری په لاس ورکول، یوازې او یوازې لېوال خپلې لېواله او لېواله خپل لېوال ته د کوروالې اتلان جوړېدل چې دا ترټول غوره پښتونواله په ډانګپېیلې رښت دی او اسلامي رښت هم دی؛ چې چارپېریال له خنډونو څخه لرې ساتي، د لېوالیتا ښه سلوکو یا کړو وړو ته پام، بدي، ځل، ټګي، غلتي، ورانی، ټېټې کړنې نه لوړې کړنې کول، پښتونواله او دودواله پاتې شونې پرېږ دي. بل لورې ته دا د دې له پاره نه بوږوم چې ځانمنې ستاین شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېیلنو د پېیلو له پاره ترې په لرلید ګټنې واخستل شي.

۱۳. د دې مصرۍ یو د زوکړې موده لکه څنګه چې زه وایم داسې ده:
کره موده یې راته معلومه نه ده، خو په پلاځمینه کابل، خوشال خان مېنه کې مې کښلې، ۲۵/۰۷/ ۱۳۸۵ لېږدې څخه مې مخکې کښلې دې.

د دې مصرۍ چې سرلیک یې ,, را ته نه دی یاد،، بدي، ځل، ټګي، غلتي، ورانی، ټېټې کړنې نه کولو، مینې او مېنې پالنې لوړ حس، ټاټوبي سوکاله او ودنې چارپېریال او هواویچې د تاثیر پنځې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوږوم چې همدا یې د پنځې (تخلیق) منځې (هستې) د زوکړې موده ده.

۱٤. د دې مصرۍ وخت موده چې باچاخان لغماني په پلازمېنه کابل کې، د میوند تمځای کې (جاده میوند) کې د ادېنې په ورځ د جون میاشت په ۲۱ د ۲۰۱۹ زېږدې کې ورسته له وخته یا ماسپښین ۲۱:۸۲ ۰۰:۰۰: کې ثبت کړې ده، دوباره یې ویلې. وخت : (وخت ټاکل، نېټه اینسودل: پرسور برابرول: مهال: دموسیکې شیبه: پروخت، پرټاکلې وخت). :. ۴۰:۱۲ ۰۰:۰۰: (رپه: ثانیې: دکیکې: ساعته) په وخت کې ویلې ده.

۱۵. د لیکوال دا مصرۍ د ده له مصرۍیو څخه یوه ده، په دې بڼه مصرۍیو کې د مصرۍ وېشتلو، اچولو، وهلو او ویلو تسلسل کې خنډ، دمه، ودرېدوکه، بله لاره او بل لورې ته شوی وي. لکه په لرغونو وختونو کې به یې چې ځینې پښت لنډۍ، ټپې، ټیکۍ او مصرۍ په اواز کې ویلې چې یوه درجن یا دولس دانې به پوره شوې، بیا به یې یوه بله لنډه پېیله وه یا کوم خبره، وینا او یا د پښتو په لرغونې پېیل مېجه څپېزه خجبزه ټولواله (چې له څلورګونو څپو څخه به یې یا په هر څلور څپېز کې اوله څپه باندې زورنه وي، یا په هر څلور څپېز کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوېيمې څپه باندې زورنه وي، يا په هر څلور ځپېز کې درېيمې څپه باندې زورنه وي، يا په هر څلور ځپېز کې څلورمې څپه باندې زورنه وي) په سټه يوه پېيله به يې ويله بيا به بېرته په بل درځن د لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ پيل و کوه. ځيني پېر به يې په نېغه لاره ټولې ويلې، يوه درځن (Dozen, Douple)، دوې درجنه ان تر شل درجنو پورې ويلې.

ځينو په يوه سيټ څلور داني يوه تن ويلې او څلور بل تن؛ ځيني وخت به يوه همبول دوې داني ويلې او بل به دوې داني ويلې؛ ځيني وخت چې څو داني همبول به اوازونه سره جوړه کول چې هر څو تنه به وو، چې وار به يې پوره شو، بيا به يوه، يوه ويله. ځينې پېر په ويناوو، خبرو کې يوه دانه مصرۍ وايي.

چې ځيني وخت بيا په ساز کې پورتنۍ برخې د ساز اسبابو او بولل ته دا په لاس ګټنه ورکوله چې کله په کې ډول خپل فارموله او غوره حالت وړاندې کړه له يوه درځن ورسته؛ کله به رباب خپل فارموله او غوره حالت (کوزې او بره پردې) وړاندې کړه له يوه درځن ورسته؛ کله به ارمونيې خپل فارموله (کوزې او بره پردې) او غوره حالت وړاندې کړه له يوه درځن ورسته؛ کله به ږغرۍ (تولۍ) او ځينې وخت به يوې ګډې نغمې، سندرې، د موسيقۍ يوې پارچې، تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په ګډه خپل وار، تېر کړه (ځينې وخت به يوې ګډې نغمې يا سندرې يا د موسيکۍ يوې پارچې يا تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په ګډه خپل وار تېر کړه)؛ ډېری پېر لېوال به يوه مصرۍ و ويله او لېوالې به ورته بله يوه مصرۍ ويله او تړله. لکه دا چې په ښځې نوږې (جنس) لومړی ويلې بله به نر نوږي ويله؛ په دې سره به په ساز کې خوند هم لاسته راغی او سندرغاړي يا بولل به هم دمه و کړه او بل سيټ يا درځن ته به چمتو شو.

له ۱۹۹۸ زېږدي را په دې خوا را باندې د لوی افغانستان د غرونو، درزنی سيمو، خړو کمرونو خړ پښتانه پيريان کې نه ناستل يا دې را باندې سره ښاپيرۍ ناسته وي. بلکې د بر لويه لورينه راباندې و کړه چې د پښتو پېيلو بوږولو، څېړلو، شنلو، ونديولو لور او پړی يې داسې په لاس راکړ چې تر درې زره پورې تشې سپينې پاڼې يې راباندې ډکې کړې. زما پېيلې ډېره ساده ښکاري خو ساده توب يې ډېره پېچلتيا هم لري.

د پېچلتيا ډېر پوړونه لري او ځيني پېيلې مې دومره پېچلې برېښي چې له پېچلتيا سره يې پښتون پښت خپل ساده مانا اخستلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېښلي ٤٢ چوپړی

دا چې د لوستونکو او اورېدونکو خپله یوه څرګندونې په هر ډېر شتون لري، دا کښلی د ټاټوبي میلي پېښلې ستا سو درنو لوستونکو په لاس کې دی او په نوموړي نوم مې کښلی دی.
که زما دا کښلې (لیکی، ټولګه، کیتاب یا کتاب) د یوه سوړ بځري (الکترون) په کچه زما د پښتون پښت او پښتو ژبې د پرمختګ سبب شي زه پرې خورا ډېر ویاړم.!!

په ټوله پښتني افغاني مینه او لورېینه

ماستر انجینېر صفي الله فردوس
د وټساپ نرمکالي اړیکه: ۰۰۹۳۷۸٦۹۰٤۷۹۹+
برېښنالیک: Safiullah_firdows@yahoo.com
Safiullah.janan@gmail.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. د ټاټوبي ملي پېيلي

پيل يې په دې لنډۍ کومه
د پاک الله ملتيا دې تر را سره وينه

په بسم الله به د اشنا کرم
په کليمه به د يارۍ ته راضا کړمه

په بسم الله کټ ته ورخيږه
د نجلۍ کټ د جنغوزي دی مات به شينه

ضعيف ابليس لعين شيطان دی
په بسم الله باندې يې مرګ لوخړه شينه

ته پر کابل خوشحاله اوسه!
زه په لغمان کې ملريا نيولې يمه

جانانه دومره پر ما ګران يې
د خوړلن اور دې ځکه کونې لاندې ړدمه

,, که د مرغۍ وزر ځما وی
زه د اشنا ديدن ته هر ساعت ورتلمه

مرغۍ وزر خو به د سرو کړم
که د اشنا ديدن ته ما راوړي مينه

عالم دې وايي تومتونه
زه د اشنا په غيږ کې چا ليدلې يمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ عالم دې وايي تومتونه
ما د تهمت په ډنډ کې ډېر لمبلي دينه

▲ په غم کې ټانه کمه نه يمه
کم عقله نه يم چې به کلی خبرومه،،

د لغمان سرغندوي سندرغاړي پينده محمد پيند له خپل پلار ګول محمد ګلکي سره په ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ ،، سر دې چوټې کړه خوله دې راکړه
که پرې اغېره شوې لنډئ بوکه به دې کړمه

▲ د زنې کنډ يې خوله کې راکړه
قند او نبات مې کابل جان کې بدي شينه

▲ خنګه مې پاس په سينه پروت يې
د اخيرت سختئ ته نه ګورې مينه

▲ چې خدای کوي هغه به وشي
جانانه مه ځانګه د فکر په ټالونه

▲ که جنت غواړې عبادت کړه
بې عبادته ياره نه شته جنتونه

▲ جنت د لارې په سر نه دی
چې هر سړی دې لنګ وهي ځان غورځوينه

▲ لاس په کسم راسره کې ده
که نازولې مې ساتې درسره ځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ مينه روا که ناروا ده
په کومه مينه چې اخلاک ناولی شينه

▲ يوه د يارۍ مې ورته ويلې
کټوی يې باندې کليمې راته کوينه

▲ زما د مينې يار ملنګ شوه
اوس به ډېرې د ملنګانو لټومه

▲ مايې وړوکې ورور نه ځار کې
د سترګو کونج کې د خورکۍ نخښې لرينه

▲ زه د ګولاب له ګول نه سره وم
ستا په يارۍ کې د انګړ ښه ځرکه شومه

▲ يوه د يارۍ مې ورته و ويل
يوه خوک يې را کړه پينځه يې لوټې و وېشتمه

▲ دا سور سرۍ سور يې بريتونه
د ونې ډډ پنا کوي ما ډارونه

▲ پېغلې په ګور کې ارمان و که
روپۍ مې کور اوربل مې تورې خاورې خورينه

▲ که ياري کړم مخ مې توريږي
که ياري نه کړم يتيمان له لوږې مرينه

▲ پاکه مولا که ته يې واخلې
سړۍ، سړی نه دی پرې بنده ناسته يمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پېيلې ٤٦ چوپړی

▲ منډې مې ډېرې په سې وکړې؛ وه الله!
ورځ د اځل کې جدا يې ليکلې ونه

د لغمان سرغندوي سندرغاړي پينده محمد پيند له خپل پلار ګول محمد ګلکي سره په ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ ,, که زړه مې بند په زولنو کړم
چې کله خلاص شي برابر اشنا له ځينه

▲ منډې مې ډېرې په سې و کړې
له کبره ډکه ببرته نه ګورې مينه

▲ دا به د چا په ځان پېرځو وي
چې تله واخلې پردی غم ځان ته تلينه

▲ دا مازيګر چې داسې تېر شو
داسې به تېره شي دا ستا لېونی مينه

▲ يوه د اخير مصری دې دا وي
تل خو به نه وي ستا ځواني زما سوالونه،،

د لغمان سرغندوي سندرغاړي ملاجان ملاګي اوستاد په ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ ,, نصيب تکدير ته ګناه نه شته
بخت چې کوته شي تندی سل ټکرې خورينه

▲ منډې مې ډېرې په سې و کړې
ورځ د ازل کې جدايي ليکلې ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ کلم مې خدای وهلی نه وو
ماته په لویه لار کې مه ژړه مینه

▲ د کیس (قیس) کانه راباندې و شوه
په لاره ډکې ټولوم ځان پرې سېزمه

▲ زه خو هغه مسته لیلا یم
که رنګ مې زیړ دی له همزولو لرې یمه

▲ الله دې تا لرې خوشحاله
خیر ده که ما دار ته غمازان خېږوینه

▲ په مورچل هغه ځلمی خیږي
یا به مین وي یا بی پیغله ناسته وینه

▲ جانان به ولې توره نه کړي
تر نیمایي مورچله زه ورسره ځمه

▲ که یاره نه کولی نه شې
دومره خو وایه چې مین درباندې یمه

▲ اول د تا نارې سورې وې
اوس دې په ورانو مېنو زه ګرځم مینه

▲ دیدن دې خومره کیمت کاږي
چې سر مې ورکړم باکیدار به خومره شمه

▲ دیدن په لک خندا په زر ده
د سپیني خولې حساب به نه درسره کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ديدن مې کور ته په سې وېوړه
په کدردان جانان مې ځان بې کدره کړنه

▲ ديدن کوه مه منې کيږه
په تش ديدن به دې ښوک نه حلالوينه

▲ ديدن خروار د روپۍ وې سه
که وخت يې راغی بيا به خورد په روپۍ شينه

▲ خوله دې د سرو زرو راشه ده
کوم بختور به ورته غوندی غوړوينه

▲ تا په کوڅه کې ټوخی و کړه
زه په مستو کړه خوله در و وتمه

▲ دا موزيګی په خندا راغی
برې کلا کې چا مستې ورکړې دينه

▲ موزي ته غټ ټيکلی کيږدئ
له خمېر دان نه يې مچان شړلې دينه

▲ تا ته سپين ږيری ماما ښه ده
چې تناره ته خميردان درسره وړينه

▲ ما موزيګی سره معلوم شو
چې تبی نه کړې ما زيږی راتختوينه

▲ له موزيګې نه خلاصی نه شته
هره کوڅه کې راته ناست وې شک غوږونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ موزي د کټ د ختو نه دی
لکه چرګوړی چنګېده پرې سبا شونه

▲ ولې درلګیر ولاړ یې یاره
خدای به اسان کړي د دنیا مشکل کارونه

▲ عالمه لاره ورته نیسئ
مستې محبوبې زولنې شکولې دینه

▲ ما ته دې لرې شپې بانه کړې
میاشتې دې تېرې کړې کلونه دې شمېرمه

▲ ماته یوه نیم من پولي جوړ کړه
نېستمنه! یاره نور مې ځله ځوروینه

▲ ستا په هر څه نېستې، نېستې ده
الوان راکړ کړه چې پرتوږ ترې جوړومه

▲ ما ته وړوکی پېزوان جوړ کړه
چې زه اوبه څکم دی لمبو راته وهینه

▲ چارګول مې خوله کې ترېنه وې وږه
دا بوره مور یې ډېرانونه لټوینه

▲ مخ دې له ګوله خایسته دی
په ګوشملو دې وربل ځله درنده ونه

▲ ګول (ګل) خو په لاس درته ولاړ یم
یا مې ګول واخله یا روخصت راکړه چې ځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ګول چې تازه و رادې نه کړه
دا مړاوی ګول چې راکوې دا زړه مې چوینه

▲ بورا په ګولو ناروغه دی
ناغه توتې دی خزان راوړل براتونه

▲ بورا به خدای په ګولو موړ کړي
بوغانه! ستا نیمګړی نیت مې ژړوینه

▲ ورشه یې درک پوښتنه یې و کړه
غونچه د هغه ګول کره چې زات لرینه

▲ ما خو د وړور په ځای ګڼلې
چې نیمه شپه شوه را اوړده دې کړه لاسونه

▲ هیڅ بلا خوړلې نه یمه
په یار مې تیګې تېره وي ولاړومه

▲ کمپس مې لنډ و نیسه مورې
پلار مې تالب دی خوښوي لنډ کمیسونه

▲ عالمه راشئ ننداري ته
چې ملنګ جان او دوجان ګور ته ورځینه

▲ په پخوانو سترګو مې ګوره
اوس مې جامې د غریبۍ اغوستې دینه

▲ زه خو هغه مسته لیلا یم
چې رنګ مې زېړ دی ماجتې نه ببله یمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ په ګورستان مې سلام وایه
چې خاورې نه کړې ماجتي سپین مړودونه

▲ ای! ګورستانه کبرستانه
چې خاورې نه کړې د اشنا سپین مړوندونه

▲ لونګی دې واغوسته ویده شوې
په زړه دې نه شته د یاری سوي داغونه

▲ که عاشکي له اوره نه وی
پتنګ به ولې شیرین ځان په اور سېزنه

▲ عاشکي ورکه کې خاونده
چې سیال سرې وي د کم سیاله غلام شینه

▲ په عاشوک بد مه وایئ خلکو
عاشوک (عاشق) خو خدای د محمد یې پیدا کړېنه،،

د لغمان سرغندوي سندرغاړي شاه ګلول اوستاد او ملاجان ملاکي اوستاد سره ګډه په ټنګټکور کې ویلې دي، لغمان میوزیک بشیر رستورانټ خوندي کړې وې.

▲ ,, جانان زما په سر جانان دی
که زه یې پرېږدم د کوسو ملنګ به شینه

▲ ستا یارانې مزه را نه کړه
علک (علق) به مې تریخ تر زلکدنه پورې وینه

▲ جانان به ما نه لرې نه ځي
که یې پر زړه ایخي زما د باغه ینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۵۲ چوپړی

▲ بېلتانه! زور راته معلوم شو
نور به سلام په دوي لاسي ورته کومه

▲ له ميرقاد خوږې راباندې لګي
څوک چې خبرې د جانان، جانان کوينه

▲ يار په يارۍ کې ضامن غواړي
پردی وطن دی سترګې چا ته واړومه

▲ په خدای په پنډو دې دوکه شومه
د ونې ټېټه له اغزو دې تته کړمه

▲ الله د وار د ځوانۍ تېر که
چې کبرجن ځان ته دې فکر شي مينه

▲ چې مې د تورو زلفو وار وو
جهان مې يار و بې پروا به ګرځې دمه

▲ ستا يارانه د زانۍ خوږ دی
د زانۍ خوږ تر غنم لو پورې وينه

▲ خانـــــده! خوشـــحاليږه!
زما پالنګ له به بيا ډېر و کړې وېرونه؛ ارمان، ارمان دی
▲ خانـــــده! خوشـــحاليږه!
زما پالنګ يې ورسته ډېر و لوټونه؛ چې ميرۍ لاړه

▲ زما بانه ورته لوګی کړئ
زما کتل په جانان بد راغلي دينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پېيلي ٥٣ چوپړی

▲ نن مې پر وچو کولمو درد دی
جلۍ سپېرکۍ شه چې دې خولې ته واچومه

▲ جانانه راشه سبا کېږي
بلبلې ويخې شوې چرګان نارې وهينه

▲ ياري دې نه کوم شرمېږمه
د لرې، لرې تماشې به دې کومه

▲ چې د ځوانۍ دوران مې تېر شو
جانانه ستا که باچاهي وي سې کومه

▲ خبر مې کله، کله واخله
د مرګ اوبه مې تر مرۍ راغلې دينه

▲ د مينې يار مې پيدا نه کړه
چې کاغذي سينه يې دړې وړې کړمه

▲ مايې د زيو د پاګله
چې په کچه خانګو کېنې ماتې به شينه

▲ د ژبې سر مې شو تناکه
چې د بې ننګه جانان نوم دې واخستنه

▲ د ګناه تور په نورو نه اچم
ستا په يوه ناخوله دړې وړې شونه

▲ د مخې و لوېږي دېواله
تانه پنا دي د جانان څلور خالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېبلي ٥٤ چوپړی

▲ پلار دي په تا باندې خبر دی
د ټېلېفون کېلیانې جیب کې ګرځوینه

▲ چې د ستا زړه پرې تازه کېږي
هغه سپرلی په کال کې یوه وارې راځینه

▲ په رنګ کې زېړ لکه نارنج شومه
جانان په ډاګ د سرشاهي کرلې یمه

▲ سهر سبا چرګان وهي بانګونه
اشنان زما له غېږې ځي وهي ځانګونه

▲ چې راپسې نه شې کورانه!
زه د جانان له پاره ګدم په تالاسونه

▲ خلکو مزې وربانديې و کړې
زه یې خالي سترګو ته سترګې غړومه

▲ چې د اشنا کوټې ته لاړ شمه
شني شوتنې دي غايیبانه کور ته راشینه

▲ یار مې په خوله کې ژبه غواړي
عادت مې نه دی خپل کنلنګ جاري کوینه

▲ چې د ستا زړه پرې خوشحالیږي
هغه سپرلی په کال کې یو وار ځي راځینه

▲ تورې جامې دې مبارک شه
لږ رانږدې شه چې تنۍ دې و ترمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېيلي ٥٥ چوپړی

▲ د عجب کور به ترې نه خړ شي
چا چې انګار د بېلتانه لیدلی وینه

▲ ریباره خدای دې سزا درکړي
لیړلی ما وې کار دې ځان ته و وېستنه

▲ چې دې ریبار پرې نه پوهېږي
په داسې رنګ باندې اخته یم مړ به شمه

▲ د یاراني مزي مې شکېږي
کچکول له لاسه مې چپه توکړي دینه

▲ د یار دیدن د بربښنا پړک دی
کله رڼا شي کله توره تیاره شینه

▲ جانانه بد مې اموخته کړې
چې خوله درنه کړم مرور ګرځې مینه

▲ چې یارانه دې نه کوله
د چا په خوله به دې ځواب راکړی ونه

▲ چې یارانه دې نه کوله
زما ویده زړګی دې ځله ویخونه

▲ ښه یاره زما سره په کې نه شته
د تا له کسده درته شین له خندا یمه

▲ یوه روژه بله ګرمي ده
لیلا سرې راولېږه چې رادېشینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پېيلي ٥٦ چوپړی

▲ زه چې سبا له خوبه پاسم
له کليمې سره دې سمه يادومه

▲ د جانان دې ظلم ته ګوری
يو راته خاندي بل مې تبغ په مری ګدينه

په زړه مې غم دی خندا نه راځي
په سفر تللی اشنا نه راځي

▲ د اسمان ستوری مې کې خدايه
چې همېشه د يار په سر ولاړېمه

▲ اسماني تندر شوې جانانه!
په ما راپرېوتې زرې، زرې دې کړمه

▲ د خدای په امان زه درنه لاړم
زما د ناستې په ځای و کره ګلونه

▲ ما ته په سترګو کې حال وايه
لارې کوسې له غمازانو ډکې دينه

▲ د بام په غرش کې ډبلخ واخله
لکه ويشتلې مرغۍ ځانته ناسته يمه

▲ خوله دې له ګوړې نه خوږه ده
په لنډه زنه دې ګنې کرلې دينه

▲ ځلميه! لاړ شه ترې کلار شه
پردې راوړې د چا څه پروا لرينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ياراني مې ورته ويلي
يو يې سوک راکړه دوې يې لوټې و ويشتمه

زړه مې د شګو شين كمر دى
د بېلتانه باران يې ورو، ورو نړوينه

بېلتونه! خور به درنه واخلمه
كه دې زما شهزوان ته څه ويلي ونه

زما يې د زړه غوښې اوبه كړې
د جانان مينه تېزابي خاصيت لرينه

كه پاكستان زما په نوم شي
زه به يې كربان ستا له كاره وربله كړمه،،

د لغمان سرغندوي سندرغاړي بنګي اوستاد او بريالي صمدي سره ګډه په ټنګټكور كې ويلې دي.

,, ښه په پښتو باندې پوهېږم
يو خو پښتون يم يو مين په پښتو يمه

اسپه دې زين كړه روانيږه
تر غوړاشو څنو دې مزي ونغښتنه

اس به مې ولې مستي نه كه
چې يې سفر د يار كاله په لورې وينه

اس دې زين كړي روانيږي
زه نيمه خوا نيمګړې چاته پاتې شمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اس مې زین کړه روانېږم
زه مسافر د لوېږي لار یم در نه ځمه،،

(سلیمان او مجاویر، ۱۳۶۱ لېږدیز، ۵ چوپړی)

،، د سترګو جنګ چې په کې نه وي
وی! غمازه ولې بده وې د خلکو زړونه

وی!؛ سود په سې ګرځم دا مې کار دی
ما ته ملا په ممبر پاس ویلې دینه

له پلاره یې مخکې زوی پیدا شو
مخکې ترې لوی شو په هوا مزل کوینه

مور یې ډاکتره د علي اباد ده
لور یې کونین ده زما تبې و چوینه

یا مې کمپس لاندې بنین که
یا مې دستمال کړه چې مدام دې جب کې یمه

ظاهره روغ خلکو ته ښکارم
لکه غنم د زړه په سر چودلی یمه

د عاشکانو سوال کبول کړې
چې یې په زړه وي خدایه وریې کړې مینه

چې پوهنتون یې لوستی نه وي
د دولسم په سویه خوله نه ورکوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د جلۍ تک د ټیوېټا دی
کله په ورو ځي کله اویا میلو کې ځینه

▲ زما دې بیا تمه پیدا کړه؛ وی
چې په کاړه اورمېک دې ببرته و کاته نه،،

د لغمان سرغندوي سندرغاړي قاري عبدالحادي د لغمان کیسی ویونکی په ټنګټکور کې ویلې دي.

▲ اواز یو بل سره جوړه کړئ
خلک به وایې شنه توتیان نارې وهینه؛! الله وی!

▲ وی!؛ جانانه مړ یې که ژوندی یې
میراث خورو دې پر ما لاس و لګونه

▲ جانانه بد مې اموخته کړې
چې خوله در نه کړم مرور ګرځې مینه

▲ اواز یو بل سره جوړه کړئ
خلک به وایې شنه توتیان نارې وهینه؛

▲ جانانه چېرته به ولاړ یې
سوي او سوي اوسېلي دې باد راوړینه

▲ وی!؛ خلک د کال مري ته ژاړي
ما په ژوندې جانان کمر را وشکونه

▲ د ملکی کچکوله! مات شي
چې در په در دې ګرځوم تش دې راوړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ځان دې ملنګ کړه پرما راشه
د ملنګانو لارې چا نیولې دینه

▲ ماته په سترګو کې حال وایه
لارې کوڅې له غمازانو ډکې دینه

▲ اول مې فکر درته نه و
اوس مې د زړه ستنې پر تا ولاړې دینه

▲ جانانه غږ دې تبلیغي دی
ما د ملا اذان نه مخکې پاسوینه

▲ مینه د زور خبره نه ده
چې ته یې نه کړې زه دې نه مجبور ومه؛ وا!

▲ وه!؛ مینه اول سرې باچا کړي
د ملنګۍ کچکول بیا ورسته ورکوینه

▲ مینه د زړه خبره نه ده
مینه لګېږي د زړه وینه وچوینه؛ وای!

▲ وه!؛ په الکتوب مې زړه زخمي شو
تېښکه مې راغله جوړ مې نه کړل پرهرونه

▲ د الکانو یاري مه کړه
د الک مینه د زړه وینه وچوینه

▲ وه الله وی!؛ داسې چې ته وې داسې زه ومه
داسې به شې لکه دا زه چې داسې یمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ خدای دې زما په شان مین کړه
چې ناسته پاسته دې له غمه سره شینه

▲ جلۍ د بام په سر کړه شوه
زه په کمر ور سره کوږ شوم و لوېدمه

▲ وه الله وی!؛ یو د نیستۍ پېغور یې راکه
جانانه لو کړه چې زه ورېږم ټولومه

▲ بېلتون په لوړه غونډۍ ناست ده
کلم په لاس دی دوې مین جدا کوینه؛ وا!

▲ ګېلې به ډېرې درته و کړم؛ یاره!
که مې یو ځل د سور پالنګ ملګری شینه

▲ او!؛ په بېسم الله کټ ته ورخېږه
د جلۍ کټ د جنغوزې دی مات به شینه

▲ او!؛ په ما دې و کړه په تا و شه
په کور دې راشه بې بارانه سېلابونه

▲ وه الله!؛ اواز یو بل سره جوړه کړئ
خلک به وایې شنه توتیان نارې وهینه

▲ زما سلګۍ د زنکدن دي؛ وای!
لیلا دې ځان سېنګاروي جانان ته ځینه

▲ یا الله!؛ شیخه! پوښتنې درنه کېږي
د الکانو سره مه ګرځه مینه،،

د لغمان سرغندوي بېنجوماري له خپلو ملګرو سره په ګډه په ټنګټکور کې ویلې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ،، زړګی مې دسې راته وايي
چې په دا ناستو خلکو و شینده ګلونه

▲ رب دې واده کې مینه مه که
زړو چالبازو به جوړ کړي وي ځانونه

▲ ما يې د غابنو ننداري کړې
جونو ور واچول د سرو شونډو کلپونه

▲ پاس په کمره ولاړه ګوله!؛ نو
نصیب د چا يې اوبه زه در خيږومه

▲ د تندي خال دې مجلسي ده؛ نو
د زنې خال دې الکان په خولا کوینه

▲ شونډې بی ولې پستې نه وي
مور يې د زېږې غوا غوړي ورکړي دینه

▲ د خمارو سترګو مېرمنې
خود به مې کلي وړکي روغ لیونی کړینه

▲ ځان يې سېنګار کړه کولالله!؛ نو
د کبره ډکه شاته نه ګوري مینه

▲ تاسې لاخبرته پسې ګورئ
د چجو لاندې په کې خمه، خمه ځینه

▲ له رنګه توره مصلیٰ ده
په خوله کې خوند د چهارباغی منې لرینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته وطن ته راشه سندرې مې پخکړې دي
ښکلو، ښکلو پیغلو سندرې مې خوړلې دي

▲ مادزیګر لمونځ رانه قضاء شو؛ نو
د سور سالو مېرمنې ژر بداره شومه

▲ خړ که دا نن مادزیګر تېر شي
داسې به تېره شي د دې لېونی مینه

▲ نصوار دې تو کړه خولګی واخله
د ژبې څوکه څوک سوالي ته ورکوینه

▲ له موزګي نه خلاصی نه شته؛ نو
په درینڅه کې راته ناست وي خړ غوړونه

▲ موزي حلال کړه ځان ترې خلاص کړه
یو به غازي شي یو به دا در پاتې وینه،،

د لغمان سرغندوي دوې تاره ماری، سندرغاړی شهریار کوچی په دوې تاره ټنګټکور کې ویلې دي.

▲ ,, د عشک اور به مې مړ نه شي
او؛ که له جامو سره دریاب ته و دانګمه؛ نو وی!

▲ زما ازار دې لېونی که
چې لاس ترلی دې میالي بابا ته ورمه؛ وی!

▲ خدایه! کوتې یې کنوالي کړې
چې په عاشق د لېوني ګومان کوینه؛ نو وی!

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ چې لغړ ځني په کې نه وي
مولا دې واخلي دا بوتل، بوتل سرونه؛ نو وی!

▲ عاشکي نيمه باچاهي ده
چې معشکه يې په طرف ولاړه وينه؛ نو وی!

▲ لا خو به ماته ښه ښکارېږي
يا دې په ټول وطن کې ساری نه وينمه؛ وی!

▲ په مخه راغله راته ژاړي
له لونګينه مې ځندي شکېدلي دينه؛ وا وی!

▲ لاس مې له سپين ده رنده کېږي
يا د ورېږي جلی ګوتمی ګوتې پرې ږدمه؛ وا وی!

▲ عاشکي وی غمونه يې مه وی
خدايه په در کې به دې څه کم شوي ونه؛ وا وی!

▲ له ښکې رامشې غنم لوه!
د غنم لو له پاره وږي ټولومه

▲ خدايه غنمو کې لو ګډ کړې
چې بغدادی کېترې وږي ټولوينه

▲ له دروازې راسره وو څه
نورې کوځې راته معلومې دي مينه

▲ خولګی دې خورم نه پرې مرېږم
نامردې تا په کې ګني کرلي دينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ يوه د نيستی پيغور يې راکه
جانانه لو کوه زه وږي تولومه

▲ د اسمان ستوري مې په شمار کړل؛ وی
په شمار مې نه کړل د وږې ليلا خالونه

▲ ديدن کوي تلوار پرې و کو
ختې يې کړي ديدن لارې بندوينه

▲ لکه دا پاس اسمان چې شين دی؛ وی!
داسې مې زړه درپسې شين ده مړ به شينه

▲ په يارانه کې ماصول راکه
په زنده کيږي بيا د و لړو ګزارونه

▲ په سپين ږيره ليونی شوې؛ وی!
توره لنګی دې د کفن لايکه شينه

▲ ما خو ماما، ماما ګنلې
چې نيمه شپه شوه را اوږده دې کړل لاسونه

▲ په ټول ښايست يې فکر و کړئ
دا کاغذې ګلونه پرې کې لټوينه

▲ کولان خو ټول د پسرلي دي؛ وی!
کول د غاټول په سې سرتوره و وتمه

▲ خاونده! بيا دې پسرلی کړه؛ وی!
په هره پوله کې بنګړي مات شوي دينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پېيلې ٦٦ څوپړی

▲ د بېلتانه په ژرنده راغله
دوړې يې خېژي عاشکان وړه کوينه

▲ په اديرو راشه زرګره؛ نو وی!
ځوانان به ګوتې خوښوي پېغلې ششتونه

▲ مينت پرې مه کو دله! خانه!
وژلي خدای وو غږ يې ما ته نه کونه

▲ په اديرو کې شور ما شور ده!؟؛ نو
انکير منکير نه چا ځپلی و تختوله!؟

▲ مينه دې پاکه پاتې مه شه؛ وای!
رب دې رسوا کړه چې تاوان دربانديې شمه

▲ د تکري خېته خوله کې نيسه
ما ته د خېټې په ځنګ بيا راشه مينه

▲ له تندې غړپ کولی نه شمه
په زړه مې ستا د يارۍ داغ دی وران به شيبنه،،

د لغمان سرغندوي بينجوماري له خپلو ملګرو سره په ګډه په ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ ,, له دې خواږه اواز د زار شم
وايې خو ته خو مزه ما ته راکوينه

▲ الکه تورې جامې و کړه
تورې جامې درسره ډېرې خوند کوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د پېغلې تګ د ټيوټا ده
کله بنړېږي کله اويا مېلو کې ځينه

▲ راځه چې دواړه ټال ته خېږو
ټال به بانه کړو سينې منځ به لګونه

▲ د سينې زور په اندازه که
تې مې خوږېږي سګنی بالغه يمه

▲ که مې ماشوم په ګېډه نه وی
ما به په غېږه کې زوږ کړی وې مينه

▲ کمپس مې ځي په ځای سوری ده
ستن به ورنه وړم يا ره تا به زورومه

▲ که دا دېوال په منځ کې نه وی
ما به په ډک غېشکې وېشتلی وې مينه

▲ خلک خروړي شي راتېر شي
له دې ملالې خولې به زه در تېره شمه

▲ په نيمه شپه راغلې لاليه!
ما دې خدای غرکه کړي چې خوله نه درکومه

▲ د نيمې شپې راتګ د ورک شه
دا جرجړی پڼی دې کلي خبروينه

▲ نيمه شپه مه راځه لاليه
پلار مې بوډا دی د شپې نبغ ناستي مينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما بنګړي به دې په کار شي
چې کټ غلت کړې په رو، رو بی شرنګومه

بنګړو ته شرنګ ورکه جانانه
چرس مې اسکلي کټ د لار ته که مينه

بنګړي مې ستا په کټ کې مات شول
که نارينه يې وس (اوس) مې ډک کړه مړوندونه

څما او ستا ياري په څه شوه
د شين غمی ګوټې زاری درته کومه

غم دې پر ما اجز تېرېږي
چې خوشحالي شي کوستېږن يې تېرونه

غمونه ټول په ما امبار دي
ته د ګولاب په شان تازه ګرځې مينه

غمونه راغله ډلې، ډلې
جانانه خپل بار دې تره خپل به ترمه

ياره کبرجنه داسې مه کوه!
ما سره دې ژمنه داسې مه کوه!

کټه! خلور دې بازوګان دي
پينځم مې يار شيږمه زه درجيګه شومه

کټ ته مې خيره ببسم الله کړه
د کټ بازو مې جنغوزی ده مات به شينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ راځه، راځه کټ ته مې خېږه
موزي د بدو سرې نه دی کوز به شينه

▲ موزي لا بله توره کړي
له درېنځي نه يې متيازې کړېدينه

▲ ما ته مې خپل موزيګی ښه دی
تر تناره پورې پوړکې راسره وړينه

▲ موزي ته غټ تيکلی ورکړئ
له خميردان نه يې مچان شړلي دينه

▲ ما له مې خپل موزيګی ښه دی
چې کور ته ری (رای) شي اپنځران پرې ټولومه

▲ که موزيګی دې راته مړ کړه
هم به غازي شې هم به زه درپاتې شمه

▲ ملګريه! دا خبرې مه کړه
په ما بی مړ کړې ته به رانه شې مينه

▲ که موزيګی مې درته مړ کړه
بيا به ګيله کړې چې تنکی دې کونډه کړمه

▲ ملګريه! دا خبر سيي ده
هغه پخوانی ميني وس نه شته ده مينه

▲ ملګريه! ستا به مزه نه وي
زما همزولې زنګوګانې ځنګوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ارمان به هله زما و کړې
چې سور پالنګ در ته يوازې پاتې شينه

▲ زما به الته ارمان درشي
چې مې د سخات پيسو ته و نيسې لاسونه

▲ چې اشنا لاړو ارمان راغی
چې لړ مې غيږ کې رانيولی و مينه

▲ تېنګه مې مه نيسه په غيږ کې
د عشکه ډکه اوس له سيل راغلې يمه

▲ تېنګه مې مه نيسه په غيږ کې
تينګه مې مور تړې نه يم زړه مې چوينه

کلي نه وتلی نه شم شرم دی
زړه مې په وړوکي الک ګرم دی

▲ يوه ورځې ما په خولګۍ موړ کړه
د سر مامور ځواب دې زه وايم مينه

▲ دا زه به تولة درپه شاه شم
بيا به دې دا خبرې نه وې څه به دې کمه

▲ يوه ځلي راغی خوله مې ورکړه
لاړه يې سيې کړه په غضب ککړه شومه

▲ که يوه خوله وی ما به درکړی
ته شمکوړوال يې همېشه کوې سوالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ خولګۍ به خاورې تا له درکړم
په اور لړوني به دې شونډې و داغمه

▲ خوله به په زور درځيني واخلم
ستا په دادا مې ځلورنيمې روپۍ دينه

▲ ستا له دادا نه نه وېرېږم
که يو ټټو د چړو بار ورسره وينه

▲ ستا په دادا مې پور اوختی
ابله جمعه يې رانه پور وړې دينه

▲ ځه خو نو تا ته داسې وايمه
ستا په دادا مې پنځوس نيمې روپۍ دينه

▲ دا پنځوس نيمې به دې درکړم
تا به پر شا کړم بيا دې خپل کاله ته وړمه ،،

د لغمان سرغندوي سندرغاړي کاري (قاري) عبدالحادي د لغمان کيسۍ ويونکي او سيدمحمد اوستاد په ګډه په ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ نن مازيګر يې را ته و ويل
پس د ماښامه دې بيا دلته نه راځينه

▲ ښانګې چې ستا په نوم مې وژني
زه خو به داسې مرګ ته غاړه ورکومه

▲ د پيښور په ليکه کوز شه
جانانه زه دې ستړې مه شې ته درځمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ لاس دې له چته رابهر کړه
ته د وطن پېغلو ته وايه! سلامونه

▲ جانانه ما د ځان نوکر کړه
ايجازه به دې تنخوا حسابومه

خالي مې د اشنا د ناستي ځاى دى
ژړا ته که راځي زړه مې نرى دى

▲ شينو ستا ورونه! بد ماشان دي
هر مادزيګر را ته په برېتو لاسوهينه

▲ چېر ته په غرونو کې مې ګورئ
په ابادۍ کې مې ليلا ده زړه مې چوينه

▲ دا نيمه شپه توره تياره ده
د يار ليدو ته لېونى راغلى يمه

▲ دا نيمه شپه توره تياره ده
باران وربېږي شپه به چا کره کومه

بيا نه درځمه د ستا په کلي
دردونه مې په زړه مندلي

▲ په کندو اوړي پنا کيږي
د ګشمالو جوني ټوپک ورسره ورينه

▲ ځوک په مليشا کې اوسيږي
د پيښور جوني دعا ورته کوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ته د دوبۍ په مېرو ورکه
له ګول نازکه ياره خدای به دې ساتينه،،

د پېښور محلي شوکي سندغاړي په ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ ,, ځان مې بې وسه راته ښکاري؛ اوو!
وه!؛ چې مې اشنا د بل په خوا کې و ليدنه

▲ کنه!؛ دومره په بخت بيداره نه يمه
وه!؛ چې اوبو وړی يار به بيا په لاس رې شينه

▲ ای!؛ د غره په سر مې دې يار کور دی
ما توتکۍ کړې چې کړه وړه ور شومه

▲ اي!؛ مسافري ته دې ځان جوړ کړه
وه!؛ د زېړو ګلو باغ په چا سپاري مينه

▲ څوک چې د يار کلي ته لاړ شي؛ دوګړيماره!
وه!؛ مناسب نه ده چې خفه يې و لېږينه

د لغمان سرغندوي باجهماري سندرغاړي باچاخان لغماني په ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ ,, جانانه زه دې ساز خدړ کړم
چې خپله مور مې ټنده نه مچو کوينه

▲ جانانه پلار د دد ښکارېږي
د درکړې ږوږ ګورئ په هر مجلس کوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ای خولګۍ زه د خدريوان کړم
ځکه ولس کې د هر ميـر کـور له ورځمه

▲ ربه له غيبو مې ثواب کړې
هغې دنيا کــې مجردانو د صف شومه

▲ ربه د هغې دنيا مې خير کړې
چې مــجردانو صـف کـې زه ونه درېږمه

▲ بيا به سـرکوب غوندې ولاړ يم
د ټـول عـالم مخکې به زه مختورن يمه

▲ ربه د هغې دنيا مې خير کړې
بې پټـه يار مې د يهودو نوکـر کړمه

▲ ښـښتنـه! ژوند عمر مې خير کې
ړبـن جيويش مې د لالا ډېون کوينه

▲ ژاخـو جانانه خدای دې واخله
نه دې ښايست شته نه دې سـم دې اندامونه

▲ خداېږو درکړ دې رانه جوړ کړ
چغځـۍ کوراک ومه ځرمه د مټاک شومه

▲ يـاره زوزان ته ساډيزم شوم
د غم دردونه مې ړنجـې له منځه وړينه

▲ دادا دې سم درسره پوی کړه
دا په دا داج به دې په دانـګ را له راوړينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ جانانه مانه ګیله مه کړه
د لغمان خلک درغلي نه کبلوینه

▲ ربه رښتینی مې سالار کړې
دا کوږ ربن به همیشه ژنل ومه

▲ زما پر تا د ستا پر مادي
چناک ګټلی داوڼ زه نه درکومه

▲ په دواړو لاسو مې زیندي کړه
ساډئ سوډئ ملګرې څه دې و ستایمه

▲ یاره ساډو سابت دې پلار دی
په ساړ پوکي دا سابیرئ راغور ځوینه

▲ نامه دې شته حضور دې نه شته
چرلنډه یاره په ببدیا دې لټومه

▲ یار مې په لوبو کې څرو دی
ځکه لوبغالي له په دنګو ګامو ځمه

▲ غمونه نور دې رانه شړه
ما په شپه غاله کې سبک ته نه پرېږدینه

▲ ستا د دوستی کتاب مې جوړ کړه
په هر څپرکي کې جفا لیکلې راځینه

▲ نا ځواني دې پینی له ګوره
ژوي له ژوو سره څومره ښه کوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ فردوس پښتو ویوکي وايي
ځکه ژاپن رنګری په ژی ږغرله وينه،،
د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پېنځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه ٥:١٤ pm ,٠٩ /٠١/ لیږدی. ،، (صفي الله، ١٣٨٨ لیږدی، ٢٤٩ چوپړی)

▲ ,, موږ له قـوي پوليـس پـه کار دي
ږبـن پوليس خلک ميوزيک کنډک له وږينه

▲ وطن تـکړه شپه ميري غواړي
چې ملک دښن له اوږدې شپې شيـبې کوينه

▲ خـدای شته دا خـرنګه عسکر دی
چې ملک وردی کې د دښن سوسيس راځينه

▲ د ستا ګناه نه ده ملګـريه
د اکاډمی له خـنګه پـټ تېر شوی يينه

▲ زه درتـه لنډ تـورم غږومه
ږبـن عسـکر راتـه کاږه ګامونـه ږدينه

▲ لاليه! يو دوه راتــه وايــه
موزون کدم ډولونـه زه درتـه وهمــه

▲ زه به د ستا لـوري له ګـور کړم
تعلـيم کـدم مې کبلوه چې خوښـه شمه

▲ که سترې مه شې راتـه وايې
زه به ژونـد، ژوند درله ویـم چې مير مې يينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ تــه بريالى اوســي فردوســه!
لـه درســـه وروستــه الله پامـان دي و واينه

▲ لـه خدمتي ځيني راســتون شه
مور په خـپي لوخـو تيرګړو پلـه ته درځينه،،

د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه E۱۰۲, ۱۱:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ لېږدی ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۵۱ چوپړی)

▲ ،، وطـن تـم ټول کافران راغله
ژر را پاڅېږه چي جوړه جهاد له ځونـه

▲ د بوست له ور به زه درتېر شم
غاړه غړی دي له کالـه راځــه مينه

▲ دا وطـن نـه جوړېږي ياره
غـټ او واړه يي بلواګر جوړ شوي دينـه

▲ دا بـچـي څـه بـچـي دي ياره؟
لکه لړمي بچي خـپله مورکــی خورينـه

▲ مونږ به ګاډيلي جواري خوارکړو
چي پر وطـن مو کـراری حـالت راشينه

▲ ای ګـنو ژنـو ميرڅمنو
څـنـي لـه څـنډو سـازوی خـندا راځينه،،
بوست، د فکيرانو کلی، لښکرګاه، هيلمند، ۲۰۰۷/۱۲/۲۹ زېږدی
Roshan BTS site HLM ۰۳۰, ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۲۲ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ دښمن زمونږه پاکستان دی؛ خدايه!
نه اېنګلېسان نه امريکايان نه روسيان دينه

▲ د ډارنډکې زو ډارېږه
فرضي تواف ښې منډې نه غواړي څرګېه

▲ څاڅکي هوس څارل څاړي ده
څپان، څپان څپاڼ، څپاڼ غواړي خوږلنه

▲ ځاځل جوګړ جلبنګ جنبان که
په لېوالتې مې جيجيونتې ترېښتې شينه

▲ چټي چټي چړلنډيه ياره
ځنځوونکي ځغونځونکي جيجرۍ يمه

▲ د شرمېدلې زو شرمېږه
د تخت سيالۍ کې مېړني اور څړمه وينه

▲ په درنو غيږو څربولېږه
په څلورځنډو کې د غبرګو څکل څکه

▲ چې څه دې کښت که کښت بی تول کړې
زړه دې دنيا که ګشمالی کړې خاونده!

▲ ته دې له خپل مېړمن ډارېږې
خلک پردو په سي کلا ته وا وختنه

▲ ما چې به اسپې څرولې
زما مېړنی سور په اس سور راغلی ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ الله تـــالا شـــــولو مانعه!
ټولو کانونو مو تاالا و لړېدنه

▲ تن مو هړپی د مرغلرې
پرې بې حسابه ميرځمنو تاړاکونه

▲ لکه کوچی نوم دې بادرنګ دی
ماته په مينه باندې نوم ټاکې زردکه

▲ ,, راځه جومات کې قسم و کړو
نور به په زړونو لوبې ژوند کې نه کوونه

▲ زما ځښتن باندې سوګند دی
رسـول الله له په پښتـو درخواسـت لېږمه

▲ د تبی غره د سر ښــاماره
زموږ بــديداره افسانې دې غـږوونه

▲ مورې د ستا مې نه منلـه
د مهترلام اوبـه مې پاس طرف ته وړينه

▲ زده کړيالـه ياره يوه ځل راشـه
چې دد وګـړي خواسـت ګاري راله راځينه

▲ زده کړيالـه ياره يوه ځل راشـه
چې ضـدي پـلار مي خدرپوان له ورکوينه

▲ چې هر څه و راباندې تېر شو
ناځوانه خـوب کي خو راځه چې خوالي کړونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ نه الته ډاډ بانـدې اوسېږم
دلته زمـا لـه ډېره تـاو شـو کېږلونه

▲ پښتو پښتنۍ کړې راته ماتې
ږبـن ږبـن سـره مې خواکې نه پرېږدينه

▲ چې څه د زړه و پوره نه شو
که ژونـد باکـــې و ننـهواتې به درځمه

▲ ستا د کتو انداز را ياد شـي
بې دريغه و ژاړم چې کلـه به مخ شـونه!؟

▲ ښـښتن تعالـا نه به دې غواړم
په دې دنـيا دې خـدران نه را کوينه

▲ الـتـه به دواړه سره ګورو
څوک وفادار څـوک بې وفا په دنيـا ونه

▲ کله په خيال کې ورسره يم
کله په خيـال کـې يې راوړم رانه تم يينه

▲ کله تکـدير راسـره مل وي
کلــه بې رحمـه تېوکـې و کړي رانه ځينه

▲ فردوسه! ولې سـودايي شوي؟
تـکـدير (تقدير) سـودا راسـره کړي مخـتورنه

د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړی پوړ، دوبيمه کوټه E۱۰۲ ,۳:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ لېږدی. ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۳۷ څوپړۍ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, محضې په خوله رښتيني وايي
راځه د زړه خوالي و کاندو مرګ راځينه

▲ راځه وېصال ته غاړه کېږدو
نور له هجرانه توبګاره شوم مينه

▲ مينه کې وېصل ټکی ورک شو
هجر کې و ګوره کوليات راغلي دينه

▲ په غېږ کې سمه را غورځيږه
ما برايي درېسې ډېر ژړلي دينه

▲ ستا رنګ انار غوندې ښکارېږي
زما دې رنګ د مکياندې واړه ونه

▲ که يارانه نه کړې جانانه
داسې بيا مه وايه چې بيا له کلي ځمه

▲ زه دې رمته لېونۍ کړم
مينه دې واخله ما په خپل خيال کړه مينه

▲ چې زه پخوا په خيال کې بيا شم
نور به په ژوند کې مينه نه کوم مينه

▲ دا سترګې ما وژني جانانه
چې ترمې اوښکې يې سهار کې و وينمه

▲ په ګناهو توبې و کاندو
د پاک ښښتن ډېر ګناکاره يو مينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ له پــاک الله به فردوس غواړو
موږ ګناکار یې د ورتلو لـایـک (لایق) نه یونه
د ملا باکي غونډۍ په سر، د موسی کلا ولسوالی، هلمند، ۲۰۰۷/۰۱/۱۶ زېږدی
(صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۲۲ چوپړی) ،، Roshan BTS site HLM ۰۱۲,

▲ ,, لاس کې به غټ لرګی د ستا و
لکه د غره شپنه چې سمې ته راشینه

▲ ځانه ښبنتن باندې دې سپارم
تودو ایرو باندې مې خپل یار و لړمه

▲ د غم سیلۍ را باندې راغله
نمجنې سترګې مې له خاورو ډکه وینه

▲ ولې په اوښ باندې سوره یې؟
ماته معلوم شول ګولې ستا تول فریبونه

▲ ځان د پشان د کوم کومرۍ کړه!
د خلاصیدو ځواب په ستونې کې واینه

▲ بنګالۍ پیغله درنه ښه ده
کوډګرې زه دې له خندا په ژړا کړمه،،
(صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۸۷ چوپړی)

▲ پرېږده چې ښې بلا و کاندې
نادان بچې دې د دښمن په لمسون دینه

▲ ځان سره تل په ژړا ژاړم
د یهودې مسی د دین ټیکهدار شونه
(صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۳۲۹ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ په پټه، پټه غلی وران شي
پټ رنګېدو پروژېم ستا له کور راځینه

▲ له ملو رنګ شي پاکستانه!
په زړه بدانه زړه مي وران تل له تا وینه

▲ کړېکي دي کوم شهید رایاد کړم
که تېمرشاه، که ملالی که نجیب کړمه

▲ د سلګی زړه پر دغه شین دی
سلګی، سلګی، سلګی، سلګی لیدلي دینه

▲ پیغلو چکچکي کړئ الکه (حلقه) شئ
د پیغمبر اومتی خوک نه نازوینه

▲ ناوی لالی دي لاس نه نیسه
چي ننواتي ستا د زړه کور ته درځینه

▲ ناوی رو، رو کدم اخله
د ولس پیغلي په کتار درسره ځینه

▲ ناکی دنیا درته فردوس شه
مونږ د الله نه درته دا غوښتني کړونه

▲ بډی ملګرې دي خوشحاله
واده د ستا دی ژړا دوی د دروغو کړینه

▲ که یي بوغان راباندي پلوري
زه پیرودونکي د ابی د کسټ کل یمه

زمونږ کور، مهترلام، لغمان، افغانستان ۱۳۸۵/۱/۱ لیږدی ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لیږدی، ۲۲۲ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, د تورو ټکو برکت دی
تا غوندې خلک څوک منبر کې نه پرېږدينه

▲ سوګند په تورو ټکو کومه
که د نامه په خوله واخلم سرکوب به يمه

▲ موږ به دې هسې خاطر و کړو
کم اصل خلک څوک په پوځ کې نه پرېږدينه

▲ په سپينه ږيره کونيټوب کړې
ورانو کارو پسې د سپي په شانتې ځينه

▲ په سپينه ږيره سودايي يې
جومات کې کېنه عبادت و کړه ربنه

▲ د اسلام رنګه دې کړه بده
سادې سودې ايمامه څه دې و ستايمه

▲ اسلام بدنام خلکو بدنام کړه
ځکه يهودو باندې دين له منځه ورينه

▲ ګاونډ دې ورې ته چرګان خوره
داسې کارونه اسلام هېڅ نه کبلوينه

▲ اسلام د عدل انصاف دين دی
ځکه غريب غني يو ځای څځلې کوينه

د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پينځم بلاک، لومړی پوړ، دوېيمه کوټه E۱۰۲, ۱۰:۰۰ pm ۱۰ /۰۲/ ۱۳۸۵ لېږدی ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۴۹ څوپېړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, په لغمانيانو کې مې خوښ کړې
راځه، پردی يه زه دې خپله ومه

▲ ربنچېنه سمه په سر کېږده
چرلنډيه ياره څوک به غږ درو کوينه

▲ ستا کوږ اوږ پاچ نه کربان شم
لکه جلغ زه درنه تاو راتاوه شمه

▲ چې د وېصال په خيال کې جوړ کړم
بېلتون ظالم مې سم دستي په منځ کې شينه

▲ ستا له اوبښتو سترګو ځار شم
په دا زرغونه سيمه يې ساری نه وينمه

▲ ته په ښايسته ډمبر ګرځېږه
زه په خامه کشونو ځم لېونی شومه

▲ پرېږده چې ستا تعليم پوره شي
مور مې خبره د کرارې مجلس کړنه

▲ ښاګليه ياره مه ځورېږه
که کېسمت و شو په هغه ځای به يو شونه

▲ په رېګستان کې مې رېدي ده
ربه زرغون يې لوی يه وه ترې لرې يمه

▲ زمام کم اصلو ته سلام دی
څوک چې له ټبټه وره ځي سر ټېټه وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ربـه د ستا پـه ازمـوينه
ما خو له پيغلو شونډو رنـګ خـوړلي دينه

▲ ربـه د ستا پـه ارزونـه
ما يې په زنـه د ستا نـوم لیـکلـی ونه

بوست، د فكيرانو كلی، لښكرګاه، هيلمند، ۲۰۰۸/۰۱/۰۱ زيږدی
Roshan BTS site HLM ۰۳۰, ›› (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۲۲ چوپړی)

▲ ,, بيا به كړی ورځ را په شا وې
لكه چې كوتې څوک په بار بلده وينه

▲ ستا به لاسونه زما غوړونه
لكه ګاډی جلب دې هر وخت كش كونه

▲ خنک ته مې راشي راته نه ګورې
لكه هندو چې كليمه بده راځينه

▲ اوس په لكسس باندې ګرد مه كړه!
ماته معلوم دې واړه لوښي لرګي دينه

▲ ځانه د غټ ساګر جوړ كړی
ټول شيطانان دې دوې لاسي سلام كوينه

▲ فردوس ته هغه وخت ورياد كې
چې د غوبله غوبل يې تا باندې كونه

▲ ځانه د غټ ساګر جوړ كړی
ټول شيطانان دې دوې لاسي سلام كوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ يه کربانه!؛ کربان وطنه زموږ کور يې
په سر او سترګو به دې موږ جوړو اړمنه

▲ يه کربانه!؛ کربان وطنه څومره خوږ يې
له ځانه ګرانه و خوږمن افغانستانه

▲ ړانزړه مې وينې خپلې وڅښې
ړنګتيا يې څه ده ړنګ وي داغلي زړونه

▲ ړبن په بنه واړولم
څه به کړي مينه مې د يار په زړه دننه

▲ ړندې پېښې را باندې و که
د ژبې لاړې دې درمل د ړنګې زړه نه

▲ ننکۍ دې پاس څرځي ته نه ځي
بېګا په توره خړه و لاړه ترې شپانه

▲ نۍ غټه روغه، روغه جوړه
موږ ته بختي يې وه له ځای ځنې خپه تله

▲ يږ خو داړلی نه يې ياره
له غره راغلی رنګ دي ځي راځي مينه

▲ ثابت کدم وسه جانانه
د ثانيه ګر په شان چورلېږ تل له تايمه

▲ ثوابيروژې مه نيسه ياره
د يار په هېنده کې اجرونه کال کلونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ضعيفه! هر څه په دنيا دي
ټېنګ يو الله دی چې مدام په دنيا وينه

▲ ضعيف بدن مې مه کړې خدايه
ضعيف بدنی د هر چا مهتاجه وينه

▲ ضربه، ضربه ضربې ضربې که
ضابط شيطان مو ضامنې ضايعه کوينه

▲ يه کربانه!؛ کربان وطنه زموږ کور يې
وه!؛ په سر او سترګو به دې موږ جوړو اړمنه؛ وی!

▲ نرۍ سينه نرۍ يې ونه
خدايه له ځای ځنې کمزورې دغه ترله

▲ ستا رنګ انار غوندې ښکارېږي
زما دې رنګ د مکيانډې واړه ونه

▲ هواوېچه د ژمي نه ده
د څرګړي ورمه بوی نغښتی په شاړه

▲ غابښ مرغلرې لال دې شوندې
خوله دې غونچه کند دې خبرې په تول دينه

▲ تې دې کونځيټ غاړه ايلبټ ده
هډ دې کرسټلې د ماوی او کورګل دينه

▲ ښه انګچه مينه انګولا که
غبرګ انګولل که ليوهګی سره ليوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۸۹ چوپړی

▲ په دا ژوند وند اکۍ په څه که
د کودۍیو یې کتار لاړ له انګړ لاړه

▲ تن مو هړپۍ د مرغلرې
پرې بې حسابه میرخمنو تړاکونه

▲ درون خوی درنې خبرې درنه ژبه
په غتو ټکو یې شتمنه څومره دړه

▲ لکه کوچې نوم دې بادرنګ دی
ما ته په مینه باندې نوم ټاکې زردکه

▲ سترګې رپ رپې دې لېزرې
لیدل یې ګوره د زړه سپینې تختوینه

▲ د ډارنډکې زو ډاریږه
فرضې تواف ښې منډې نه غواړې څرګنه

▲ پیغمبري ښایست دې ځار شم
د تیک باړکی تینګه مې نه غواړې مینه

▲ د مینې لید دې راته ښکارې
د ژپې ژی دې د زړه اور سړوبه وینه

▲ عامر کفارو ته خبرې که
د الله رسول باندې څوک داسې کانې کړینه

▲ مینې د عامر ته فکر وړی
زخمې یې یار دی پرې غاښونه تویونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د عامر مينه بويه مينه
له اننګو کړی باسي اوښکې يې ځينه

▲ پېغلو په خپل منځ کې ديره شئ
د پيغمبر اومتی څوک نه نازوينه

▲ بن جراح مينې ته ګور که
د زغرې پرې په غاښو لرې کوينه

▲ غښتليه! رټ شه ولاړېږه
پر دښمن ګډه شخړه ورو چې تالا شينه

▲ تورې او سپرې مې دلې دي
چې پر راځي ما به په تن ترلي وينه

▲ زدهکړې پر زوی برکتي و که
چې پرې سوکاله شمه زه ته او برکتېه

▲ خدايه! جنت له بويه خوږ دی
د خاوند غيږې بوی مې زړه کرار وينه

▲ اه! د سفير فردوس خبره
چې بل کې سر کېښود ترې هر څه له سر ځينه

▲ ناوکی راشه په خير راغلې
مېړه دې تا ته هر کلی وايي مينه

▲ که يې بوغان راباندې پلوري
زه پيرودونکې د ابـی د ګسټ ګل يمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ په يار مې دوې پورافسه کړي
کړنه يې نه شته نه شفرونه سګنالونه

▲ اه! د سفير فردوس خبره
له هغې نه زر چند ښکلې خدای را کړه مېرمنه

▲ واه په لولی پېغلې لېواله
مناسب نه دي خوله وېنخښتي سترګې دواړه

▲ ته کروندګره ناوې نه يې
چې هم ګوټنه کړې غورينه او کټنه

▲ اه! د سفير فردوس خبره
ګرخ شه! چې غوښې له الماسو لوړې ورينه

▲ زړه يې پر دې ښارګوټي نه دی
په دا او دا بلکن ولاړه وي ګولځکه

▲ راته يې شېږ زوزات را وړي
له سترګو لرې لره زما ښکلې ګولوی‌يه

▲ دنده سهاره تر ماښامه
جانانه تاته په کې څه شی پاتې شونه

▲ دا د غازي غازۍ واده دی
چې د واده شپې يې د سمڅو منځ کې دينه

▲ دوکتورا ښکلي ځوانان وايي
کوناټور پوهنتون ته ځي بېرته راځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د ګوډاګي واده به تېر شي
سپېږ ښه و نه کړه شولې ديګ دې و لړنه

▲ خدايه! د پېغلو باران و کړې
چې ښادر و غوړم ترې و ترم پنډونه

▲ زما په تور زندان ته تللی
زه د اتو زامنو مور يم زې بخښمه

▲ په اند او ليد دې زېرې و شه
خلک دې ستايي د پردو په کتارونه

▲ زما زېرکه کور کې نه شته
زړه مې خپه دی هېواد خوند نه راکوينه

▲ دا باچاهي ده د ستا خپله
د ولس پېغلې په کتار درسره ځينه

▲ په مينه، مينه اتڼ کاندي
دا ميلمنې جونې په ورا راغلې دينه

▲ ديره په نوم د ناصرخان ده
ډګې کاسې د اعظيم خان له کوره ځينه

▲ بر به مو بر ساتي برۍ
په بابېدلې بلۍ بابر بدان دينه

▲ په ټول واخکت يې دعوا و کړه
يو دانه جيب يې خامخا په لاس درځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ که زر کوسونه بارن و شي
که منځ کې يو غين وي راځي زمور پر کونه

▲ د ډارنډکې زو ډارېږه
فرضي تواف ښې منډې نه غواړي ځرګنه

▲ څاڅکي هوس څارل څاړي ده
ځپان، ځپان ځپاڼ، ځپاڼ غواړي خوړلنه

▲ ځاځل جوګر جلبنګ جنبان که
په لېوالتې مې جيجيونتې ترښتې شينه

▲ چټي، چټي چرلنديه ياره
ځنځوونکې ځغونځونکې جيجرۍ يمه

▲ د شرمېدلې زو شرمېږه
د تخت سيالۍ کې مېړني اور ځرمه وينه

▲ په درنو غيږو ځربولېږه
په ځلورځنډو کې د غبرګو ځکل ځکه

▲ چې څه دې کښت که کښت بې تول کړې
زړه دې دنيا که کشمالی کړې خاونده!

▲ ته دې له خپل مېرمن ډارېږې
خلک پردو په سې کلا ته وا وختنه

▲ ما چې به اسپې ځرولې
زما مېړنی سور په اس سور راغلی ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د ټپ دې ټولې وينې وڅښي
د کوسی زويه بله څه کوې دوپيمه

▲ زړه به دې تور له کوروالی کړم
چې ځوانی هنديې کړم زړه سوی بيا نه لرمه

▲ له ايرانی مې زړګی شين ده
واده د ده خوټې بل وروړو کلوينه

▲ ناوکی لاړې!، لاړې!، لاړې
پام دې کوه چې دې دردونه ورکوينه

▲ له ټپ دې ټولې وينې وکښې
د پيغلتوب پردې مې لاړې په برغنه

▲ ته خبر نه يې زه ډېر بد يم
پرتوږ دې باسم لاس او پښې دې پرې ترمه

▲ يا به زما په سترګو تور وي
يا دې لسم ځل ياره غيمې په ناورينه

▲ که پيغله کی لغمانۍ و که
چې په مستی کې دې له ښکې پانتې وهينه

▲ که ميږه کی لغمانی و که
کوس دې چيپې او په اوږو دې پورته وړينه

▲ دا لغماني ښومره بدان دي
ملګرې پرېږده مېلمنې غی په چلونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ په کوس له هر لوري وردانګه
په کونه مه دانګه ړنګی دې د پلار خونه

▲ که پرې راځې په مخې راشه
ځپلی له چپ لوري ځوک نه پخښو کوينه

▲ ښځې کول دي سونتونه
ټينګ، ټينګ غوول يې دي فرضونه ثوابونه

▲ که ښځه يو ساعت کې خوښه
يو ساعت غوول يې برابر يو کال اجرونه

▲ وی خورې دومره سپک سړی ده
پرتوړ مې باسي په لکړه يې اچوينه

▲ د پښتنو درنې کنځاوې
وی خور او مور او نيا دې غيم هم دې منديڼه

▲ د پښتنو درنې کنځاوې
وی ستا په لوی کوس کې ټول غر ور و منډمه

▲ پښتون د بل کنځاوې نه که
وی ستا دا زيږ کوس په زيږګل وغم او په ونه

▲ د پښتنو کانې در وښيم
چې کوس ور نه کړې وی ستا کوس و غيم خيرنه

▲ زما لس کلن غين چولک بولې
خدايږو د خوند ځکه يې و وينې په مينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د پښتنو د غین له زوره
د نرېولو کونې ځای ته نه راځینه

▲ که مې تر بېخه در کې کېښود
کوس به دې رېږدي پام به کړې چې دی ځنګونه

▲ ښځې هېنداړو ښځې، ښځې
مورې بېتالې یو چې عسکر غهیو کلونه

▲ ستا په سینو کې خوټې چوخ کړم
نرۍ دې ملا تن دې نازک کوس دې په وینه

▲ خپله له تولو غوره غیه!!!
د مېرمن یوه ربښت دین کې دا ده په درغنه

▲ نرۍ سینه نرۍ یې ونه
له ځای ډارنه او کمزورې دغه دړه

▲ پېړ یې تېتر دنګه یې ونه
خدایه! پر تا ټینګه ډاډمنه دغه دړه،،

د ختیځ لومړي نمبر څېړونکي د ټاټوبي میلي پېبیلې دي (صفي الله، ۱۴۰۳ لېږدی، ځای، ځای له ۱۸۳ څخه تر ۳۰۴ چوپړی)

▲ ,, ته خو کوچی وې کوچ دې و کړه
د څرې اور دې په کوځه کې و شیندنه

▲ یار مې په بوسوکې ویده وه
چې مې پرې بو کړ پرتوغابښ یې و شلېدنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ په چا به ځي په چا به نه ځي
ڠوک دې په زوره په چا ته نه منډي مينه

▲ د سحر غينه زه دې ځار شم
هره ټپله دې د زړه زنګ لرې کوينه

▲ د بام له سره مې سيي کړې
پرتوګ دې باسه غين مې کاڼکي کړي دينه

▲ له نامه پورته اجازه ده
له نامه ښکته مې ټپير کړلې دينه

▲ ټېنګه مې مه نيسه په غېږ کې
تي مې خوږېږي سګنی بالغه يمه

▲ په ما دې خېټه نغاره کړه
راغلی مه وای د يوې شپې مسافره

▲ د سپينې خولې واک مې درکړی
د پرتوغاښ په غوټو مه وهه لاسونه

▲ کميس يې تې په سر سوری دی
لکه مرز چې له خلتې وتلی وينه

▲ د کوس په سر دې مچۍ و خوره
چې تر سبا يې تپوې اوبه يې ځينه

▲ د کوس په سر دې هتۍ جوړ که
غين مې بنوال دی ګندني ورته راوړينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ کاشکې چې زه د ملک لور وی
ما به پرتوګ د کوناټو په سر ترڼه

▲ نيمه شپه شوه يار رانهغی
زويه! ويده شه چې په خپله پهسې ځمه

▲ سر دې چوټې کړه خوله دې راکړه
که پرې اغېره شوې لنډی بوکه به دې کړمه

▲ د زنې کنډ يې خوله کې راکړه
کند او نبات مې کابل جان کې بدې شينه

▲ ګول د ګولاب بوی د ښنځلې
سوری د ونې خوب د نجونو پر ورنونه

▲ خوله په خوله شونډه په شونډه
ژبه مې پرېږده چې ګيلې در له کومه

▲ جانانه بد مې اموخته کړې
چې خوله درنه کړم مرور ګرځې مينه

▲ په نيمه شپه راغلې لاليه
ما دې خدای غرکه کړې چې خوله نه درکومه

▲ يو ځلې راغی خوله مې ورکړه
لاره يې سيې کړه په غضب ککړه شومه

▲ که يوه خوله وی مابه درکړی
ته شمکوړوال يې همېشه کوې سوالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي ټپيلې ۹۹ چوپړی

▲ خوله دې کتاب شونډې د پاڼې
د چار شنبې په ورځ يې ژو په و کومه

▲ ملا دا خپل سيرلی مې راکه
دا ستا په ګوړو ليلا خوله نه راکوينه

▲ د دونيا دوې ورځې ژوندون دی
مېړمن يې غيم چې په ژړا يې تېرومه

▲ د مور دې درې ښپکه کوس ده
د دادا زړه دې له خفګانه و چاودنه

▲ له رنګه توره مصلیٰ ده
په خوله کې خوند د چهارباغیٰ منې لرينه

▲ زما دې خېټه نغاره کړه
راغلی مه وی د يوې شپې مسافره

▲ د مور د درې جريبه کوس دی
د پلار دې خېټه مرتبان ده زړه يې چوينه

▲ د مور د درې جريبه خوله دی
يوه جريب راکړه چې شپټل په کې کرمه

▲ چې مور دې اخ! کړ ما در ښخ کړ
دادا دې جيګ شو زه يې له خوټو و نيومه

▲ په کوس دې خچه ګوته نه ځي
چې زور پرې راشي اليشنګ مولی پرې ځينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ په کټ کې سپینه، سپینه اوړې
په ما دې غوسل (غسل) په پټي کې واړاونه

▲ لمن دې ټوله خوله کې نیسه
د خېټې جنګ ته درته بیا راغلی یمه

▲ پرتوږ مې ځي پر ځای سوری دی
د خېټې جنګ ته درته بیا راغلی یمه

▲ پرتوږ مې ځي پر ځای سوری دی
ستن به ورنه ورېم یاره تا پرې ځورمه

▲ پرتوږ دې سوړې، سوړې راوړه
چې هره سوړه یې ګندم ژړا راځینه

▲ په تس او پس دې پوره نه شوه
جانانه غرکه مې وهه چې بلاربه شمه

▲ دا ډز او ډوز دی زامن کیږي
زه د دله په کور کې شنډه ناسته یمه

▲ خلک جوړه، جوړه خملي
ابې مې مره کړې ما یوازې خمله وینه

▲ جانانه ستا مزه ګۍ نه شته
زما همزولې زانګوګانې زنګوینه

▲ اول دې پېنې راته اوږدې کړې
بیا دې درتولې کړې چې نه یې درکومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ پاس په سينه مې غلی ښمله
غړ به و نه کړم که ورسته درلاندې شمه

▲ يوه دې وه بله دې و کړه
اوس ورته اېنګ شه چې بانجان دې و باسينه

▲ چې موټکي وهل دې زده کړه
کمبخته زه يم په پښې يې سولومه

▲ چې پسرلی شي غين سپرلی شي
کوس لېونی شي په بازو خوله لړوينه

▲ خدای دې په تنکه کوښه راکه
چې لونګين دې په اوږو دروارومه

▲ خدای دې په تنکه کوښه راکه
چې لونګين دې لکه وريځې و چېچمه

▲ خدای دې په تنکه کوښه راکه
چې ته ځاری کړې زه دې ګنده خلاصومه

▲ خدای دې په تنکه کوښه راکه
چې ته ځان، ځان کړې زه بانځان در و منډمه

▲ ما سره سمه سيالي مه کړه
لکه بې موره کوټې خوړ ته به دې کړمه

▲ ما سره سمه سيالي مه کړه
لکه د لارې خپلۍ و به دې شکومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ما سره سمه سيالي مه کړه
زه لغمانی يم خره په ونه خېژومه

▲ له ګرېوانه مې لاس ورتېر که
په کولماني بيهي مې لاس و لګېدنه

▲ تا چې په کټ کې ماته شا کړه
تورې سمبی دې پر ما اور و لړونه

▲ ګول چې تازه و را دې نه کړه
مړاوی ګول چې را کوې زاره مې چوينه

▲ چارګول مې خوله کې ترې نه وېورہ
دا بوره مور يې ډېرانونه لټه وينه

▲ الکه خدای که به خوله در کم
په سر دې نه شته د مصری تورې وارونه

▲ ټوټې، ټوټې په توره راشې
چې پرهارونه دې ګندم خوله درکومه

▲ خوله دې د سرو زرو راشه ده
کوم بختور به ورته غوندی غوړوينه

▲ موزې د کټ د ختو نه دی
لکه چرګوړی چنګېده پرې سبا شونه

▲ يار مې په خوله کې ژبه غواړي
عدت مې نه دی خپل کنلنګ جاري کوينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ خوله دې له ګوړې نه خوږه ده
په لنډه زنه دې ګنې کړلې دینه

▲ خوله به په زوره درنه واخلم
ستا په دادا مې څلور نیمې روپۍ دینه

▲ که ته مې روغ لېونی نه کړې
بیا مې د بنګو پیاله مه بوله مینه

▲ زه خو له شوکه مصرۍ وایم
څوک چې د دِم ګومان کوي خرکوس به وینه،،

لغمانۍ نره له تېکي وېستلې میلي پېیلې دي (صفي الله، ۱۴۰۳ لېږدی، ۲۲۲ چوپړی)

▲ ,, راځئ، راځئ چې لنډۍ وایو
لنډۍ لاښې دي د یار غم غلتوینه،،
(ګل باچا، ۱۳۲۵ لېږدی، ۱۱۳ چوپړی)

▲ راځئ، راځئ چې لنډۍ پرېږدو
لنډۍ چړې دي د زړه ولې غوڅوینه

▲ ,, هابیل کابیل وو سره وروڼه
نفس ظالم شو په خپل منځ کې تبا شونه،،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدی، ۲۹۵ چوپړی)، (سلېمان او مجاوېر، ۱۳۶۳ لېږدی، ۴۷۲ چوپړی)

▲ ,, په سګنۍ تبه مړ مه شې
خلک به وایې چې لیلا شوه بدشاګومه،،
(د لیکوال مور بي بي حاجې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, رب خو دې دا وارې راجوړ که

خلک به وايي بخت يې تور دی يار يې مرينه،،

(سلما شاهين، ۱۹۸۴ زيږدی، ۳۸۰ چوپړی)

▲ ,, خدای دې له دې لارې راجوړ کړه

خلک به وايي بخت يې تور دی يار يې مرينه،،

(د هېواد سرغندوی، تکره، هېښنده او انقلابي سندرغاړی عبدالله مقری وايي)

▲ زما د عمر سره سمه

ميراث شي غمه په خندا دې تېرومه،،

(داود خان ۱۹۸۴ زيږدی، ۲۱ چوپړی)

▲ ,, مسافري ته دې ځان جوړ کړه

په چا مې سپارې که دې هېره کړم مينه،،

(حضرت محمد وياړ، ۱۳۸۷ ليږدی، ۱۷۴ چوپړی)

▲ ,, ټېکې کوه او بيا يې ليکه

چې په تولي کې شرمنده نه شي مينه،،

(حبيب الله رفيع، ۱۳۴۹ ليږدی، ۱۰۹ چوپړی)

▲ ناوې ښادي دې مبارک شه

داسې ښکارېږې لکه لعل او مرغلره

▲ رب دې رحمت پر دې ټيکې که

ايله بېله زړه مې په ځای و لګېدنه

▲ زما په زړه دې پرهار و کړ

په تا دې و شي د مصرۍ تورې وارونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ مصرۍ کوه او بیا یې لیکه
چې په ټولي کې شرمنده نه شې مینه

▲ مصرۍ دوې درې سرې ته بس دي
له دې نه ورسته لغمانی سروکی کړمه

▲ خاطر د ډېر را باندې ګران دی
ګنې منګې لاندې خوله کبه ورکومه

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما په ملالې کوکی لاس کله پرېخونه

د عمر کچه یې له یوه سلو شل کاله وړاندې کلمې نخسه کې شتون لري، چې راټولونکی او پېخلیک یې معلوم نه دی په ملي ارشف کې خوندې ده په ۱۲۸۰ زېږدي کال کې (خوندې شوې، ۱۲۰ کلو وړاندې خوندي شوې)

▲ ,, خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
زه په ملاله خولګی نه پرېدم لاسونه،،

استاد ګل پاچا الفت په خپل کتاب پښتو سندرې کي راوړې یا راټوله کړې او کتاب یې هم په ۱۳۲۵لېږدي کې چاپ شوی دی، له دې کتابه وړاندې په لیکلي بڼه د لنډیو کوم کتاب نه دی چاپ شوی، (۷۵ کاله وړاندې دا خوندي شوې).

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
ما پر ملاله خولګۍ نه پرېښوه لاسونه

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
د چا د وړاندې سترګې نه در اړومه

د محمدین ژواک، پښتنې سندرې په نوم لیکي (کتاب)، لومړی برخه، کې ۸۸ چوپړی (پاڼه) ، د خ ابېخی کې دربیمه او څلورمه ګڼه لنډۍ ده، په ۱۳۳۴ لېږدي کې له چاپه ټېر شوی دی، (۶۶ کاله وړاندې محمدین ژواک خوندي کړې دي) له د څخه ورسته ډېرو لیکلوالو لیکنې کړي په لنډیو لکه مجاویر.ا.ز ، عبدلروف بېنوا، صدیق الله رښتین،... . سلیمان لایق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ زما دې سر په کار ده ياره!
مال ده ښتروځی چې زه اور پرې لګرومه

يه کربانه!؛
▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
کنه منګي لاندې خوله کله ورکومه

يه کربانه!؛
▲ زه خو همغه مسته ليلا يم
چې رنګ مې ژېړ دی له همځولو بېله يمه

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
پاړکي په شونډو کې پراته خوله درکومه

▲ خاطر دې ډېر راباندې ګران دی
څالې ځولې کوڅې اوړدې درته درځمه

▲ که په ميوند کې شهيد نه شوې
خدايږو لاليه بې ننګۍ ته دې ساتينه

▲ که په ميوند کې شهيد نه شوې
د ډارن زويه! دورکانډې ته دې ليږمه

▲ سپوږمۍ سر وهه را خېژه
يار مې د ګولو لو کوي ګوتې رېبينه

ناکره بڼه يې:.
▲ سپوږميه کړنګ وهه را خېژه
يار مې د ګولو لو کوي ګوتې رېبينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما لومړۍ ترکیبي لنډۍ:.

▲ سپوږمۍ سر وهه را خېږه
تېکو مرورولو نه به تنده کړم دارنه

زما دوېیمه ترکیبي لنډۍ:.

▲ سپوږمۍ سر وهه را خېږه
له ډېرو هندو نه ونه وژنمه ژنه

▲ که د خانو لښکرې راغلې
زه تر کوملي پورې مخې ته ورځمه

▲ که د خانو لښکرې راغلې
توري او سپري لبندهماره ورته ورمه

زما دوېیمه ترکیبي مصرۍ، خو داسې کړنې ناسمې دي، لوی ویار دی:.

▲ بې ننګي تا و کړه جانانه
د ټول عالم پېغور دې ماته راوستنه،،
(پښتو ټولنه، ۱۳۵۴ لېږدی، ۱۷۶ چوپړی)

▲ زما په زړه دې بانه خښ کړه
سترګې په ورو پورته کوه نامردې مرمه

▲ استاذه خېر ده ما کامیاب کړه
زه نا لایک د خپل جانان له لاسه یمه

▲ زلفې دې بې شماله ښوري
لکه استاد شاګرد ته لښته خوځوینه

▲ اخر به ټول جنت ته لاړ شي
چې کلیمه یې د الله ویلې وینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېیلې ۱۰۸ څوپړۍ

▲ جلۍ ولاړه په لمانځه ده
پېرزو مې نه دی چې اوربل په خاورو ږدینه

▲ زکوۃ د خولې به زه در نه کړم
پر کلندرو انجونو نه شته زکاتونه

▲ د روژې هر ماښام اختر دی
توتې، توتې د پېشلمې د لاسه یمه

▲ له ما نه پټ مکې ته لاړې
کبول دې مه شه د الله په در سوالونه

▲ ورځ د جمعې وخت مازیګر دی
سترګې په ورو پورته کوه نامردې مرمه

▲ ,, کیتابه! ژړ، ژړ تمامېږه
ما په وطن کې رنځوران پرېښې دینه

▲ د غره له سره مې سهیې کړې
پرې به دې نه دم د کېږدۍ لاندې اوربله

▲ شین خال دې ستورۍ د اوکاب دی
د لویو غرو پر سر یې مړاوې کړل ګولونه

▲ د نجلۍ تورو سترګو و سوم
کلۍ یې وران کې رانجه چا ورکړې دینه

▲ ګول د ګلاب بوی د څنځلې
سورۍ د ونې خوب د نجونو پر ورنونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ خوله په خوله شونډه په شونډه
ژبه مې پرېږده چې ګيلې در له کومه

▲ د سپينو غاښو يې بربښنا شوه
چا ويل ږلی ده چا ويل واوره اورونه

▲ خمارو سترګو نه دې ځار شم
چې يې را واړوې له ما اخلې غمونه

▲ سترګو دې جنګ را باندې راوړ
باڼه دې ځي تر شا لښکرې خبروينه

▲ نن مې جانان ليدلی نه دی
لکه باڼه لوړې ژورې لتومه

▲ نن مې جانان ليدلی نه دی
لکه د بنګو پياله بيا خماره يمه

▲ کميس دې تې پر ځای سوری دی
لکه ګولاب چې له پردې وتلی وينه

▲ په مخ دې پشم د باران دی
ما به ګومان د مرغلرو پرې کونه

▲ ديدن دې حج مخ دې مکه ده
سپينه سينه دې عرفات پرې درغلمه

▲ په لاس به تېر ساعت را نه شي
که وچې ونې زرغونې په اوښکو کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ اسمان ته لار د خلکو نه شته
د زمکې سر به را ته بلې لمبې کړېنه

▲ په دنيا ښه راسره و که
په اخرت کې د هر چا ښه وي کوروونه

▲ زما زړګيه! لېونيه!
ته له پردي عالمه! غواړې عزتونه

▲ سبا مې بيا د کډې وار دی
په سر به پنډې چلوم په زړه غمونه

▲ خوله دې کتاب شونډې د پاڼې
د چار شنبې په ورځ يې ژو په و کومه

▲ اوړی دې تول په غم کې تېر کړه
په ژمي راغلې له ما غواړې ژېړ ګلونه

▲ ستا د ديدن باران دې و شي
چې دغه تږې عاشکان په اوبه شينه

▲ که ته پر سپينه خوله مړ نه شوې
سوګند په خدای دی بې ننګۍ ته دې ساتينه

▲ سپينه خولګۍ دې راته ژوې
که په چړو کې نری لار وي در به شمه

▲ خلک به هر څه، هر څه وايي
جانانه مه د چا منه نه يې منمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۱۱ چوپړی

▲ خلک به هر څه، هر څه وايي
زه زوړ اشنا په نوي يار نه بدلومه

▲ اول مې کله، کله غم وو
اوس مې کتاب شو مشغولا په کې کومه

▲ زما د زړه صبرېدل ګران دي
اشنا چې راشي خوي کوي صبر به شينه

▲ که سل اويا کالونه تېر شي
هېر به مې نه شي ستا را کړي ځوابونه

▲ که چا رباب ليدلی نه وي
د شا ليلا سينه رباب زلفې يې تارونه

▲ د لونګين پر تار راخېژه
شپه پر پېزوان کړه خرڅ له خولې واخله مينه

▲ اوبه مې ښبې پېزوان مې لوند شو
په نري باد يې و چوم ژړا راځينه

▲ د هېندوستان لوري ته مه ځه
ته به ګني خورې ما به هېره کې مينه

▲ پر هېندوستان يې ګول کړلي
پر خوراسان ولاړه يم بوی يې راځينه

▲ سپينې سپوږمی ولې کبرجني
سپينې سينې درته پرتې دي پر بامونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ زلفې مې مه پرې کوه مورې
پر پرېکړې ونې نه کېني بازونه

▲ د بېلتانه په ژرنده راغلم
ګړهيار يې خېږې دوې مين جلا کوينه

▲ ځوانان ژور کابر له لوېږې
لنګی يې کېښودې د ښځو په سرونه

▲ يار مې اېندو زه مسلمان يم
د يار له پاره د اېندوانو رسم کړمه

▲ يار مې اېندو زه مسلمان يم
د يار له پاره درمسال جارو کومه

▲ وطن د يار په سترګو خپل دی
چې يار نه وي ښه وطن ښه بې وطنه

▲ راځه، راځه چې سره ځونه
که را ګرمې شوه توريپکی به سوری کينه

▲ راځه، راځه چې سره لاړ شو
يا به ياران شو يا به تورې خاورې شونه

▲ کيتابه ژر، ژر تماميږه
په وطن کې مې په خنجر پيلي زړونه

▲ ولې د بد راسره و کړه
زما په دنيا کې تمه وه چې يار لرمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ,, ولې د بد راسره و کړه؛ جانانه!
چې د کيامت مخ مې په تا تور که مينه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدی، ۷۷ چوپړی)
يادونه: جانانه! پارنويکی د مصری په پلنی مسره کې بېخباري راغلی چې ۹ مسره يې ۳ څپې ډېره کړې او ۱۲ څپې شوې، چې له پاينی يا اوږدې مسرې سره ۱۳ سره ټول تال شي. دا مصری ښځه نوږې ته اړونده ده چې ۲۵ څپې کېږي او دا لرغون دود دی.

▲ خاونده بيا دې پسرلی که
له تشه ډاګه د لونګه بوی راځينه

▲ د پلار مې حک راباندې نه شته
يو وار ګېډی کړم بيا يې اور ته و نيومه

▲ ملا دا خپل سبرلی مې راکه
دا ستا په ګوړو ليلا خوله نه راکوينه

▲ زړه مې سوندک دی د پولادو
د جانان مينه خزاني زه به يې ساتمه

▲ خدايه کوچي په کوچ روان کې
چې ښايسته بدرنګې ګډې وډې ځينه

▲ زما ځواني دې عبث تېر کړه
لکه اخور له ګولو ډک غوايي يې خورينه

▲ زړګی مې ډک دی له ارمانه
لکه کمکی کندو چې ډک شي له بارنه

▲ مصری مې ډېرې و ويلې
زياتې چې وايم د زړه غم مې ډېره وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د الکه مورې جنتۍ شي
الک دي جوړ که د لونګو بوی يې ځينه

▲ ما درته ويلي پېغله و که
پېغله ګنی دی بند په بند مزه کوينه

▲ ستوري اسمان ته غېږه ورکړي
زما بې اکله (عقله) اشنا غېږ نه راکوينه

▲ زړګی مې ستا خبرې غواړي
لکه د للمې غنم غواړي بارانونه

▲ توره را واخله سر مې پرې که
د جدايي خبرې مه کوه مينه

▲ زړګيه!، تا چې پر مخ څپېره راکړه
په ژړا ډکې سترګې چا ته واړومه

▲ ما ته کاغذ او کلم راوړئ
يوه څو مصرۍ په وينو سرې يار ته لېږمه

▲ مشواتې وچ او کلم خلاص شو
کلم مې اوښکې توي وي پرې سترې شومه

▲ اسمانه کړنګ وهه رالوېږه
پر ما کيامت (قيامت) دی چې پر ټولو کيامت شينه

▲ زړه مې ستا له لوري تور شو
لکه د ژمي دود چې تور کې ديوالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ اسمان په ستورو ښايسته دی
لکه کمکۍ جلۍ چې و وهي خالونه

▲ ما په تدبير کې عمر تېر که
تکدير(تقدير) را وران که د تدبير بسته بارونه

▲ پر لويو غرو د خدای نظر وي
پر سر يې واورې ترې چارپېر دي ژېړ ګلونه

▲ پسرلی شو ونې شنې شوې
زما د زړه ونې بړلۍ وهلې دينه

▲ په سترګو وړوند شې راته ګوره
په چالکجه اوربل مې ايښې دي ګولونه

▲ په سترګو ړوند په غوږو کوڼ شې
په ژبه ګونګ شې چې و نه وايې حالونه

▲ سلام، سلام سپينې سپوږمۍ
پيغام مې يوسه د همزولو تر کږدۍ يه

▲ سهر سبا دی باد لګېږي
راباندې واچوه لنګۍ دواړه لاسونه

▲ د سپينې خولې تن راته کيږده
چې د چړو په څوکو لار وي در به شمه

▲ الکه خدای که به خوله در کم
په سر دې نه شته د مصرۍ تورې وارونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ چې خدای قاضي شي ميزان راشي
ستا د جفا تفسير به الته غوړومه

▲ مصرۍ دې ډېرې ښو يې وايم
چې ښو يې وايم د زړه غم رازياته وينه

▲ د تورو جنګ وای ما به کړی
د نصيب جنګ دی ورختا ولاړيمه

▲ ټوټې، ټوټې په توره راشې
چې پرهارونه دې ګنډم خوله درکومه

▲ تور به رنجک سور شي په وينو
سالم په تن بې ننګه را مه شي مينه

▲ توري به نه کړي نو به څه کړي
چې سپين مړوند يې زه د سر لاندې کومه

▲ په تور ټوپک وېشتلی راشې
د بې ننګۍ احوال دې را مه شه مينه

▲ په وينو رنګ توره دې راکه
راشه په سرو شونډو يې زه در پاکه کمه

▲ توري به نه کړو نو به څه کړو
چې مو شيدې د پښتنې رودلې وينه

▲ جانان مې سر په وطن کېښود
په تارو زلفو بې کفن ورته ګنډمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ولې دلګیر ولاړ یې یاره
خدای به اسان کړي د دنیا مشکل کارونه

▲ زما او ستا به روغه نه شي
لالی یه! ته یې خام تما زه کبرجنه

▲ که واوري پرېوتې په غرونه
نامراده یاره د هوسې په دود را درومه

▲ ورشه له بلخه! دنیا راوړه
په کورنۍ دنیا مې پلار نه درکوینه

▲ یوه خو دې بن راباندې و کړه
بل راته وایې چې ورا ته سره څونه

▲ پر ما د بنې بنتوب تېر دی
زه د دوزخ د لمبو څه پروا لرمه

▲ تېره تیاره ده نه دې وینم
په چارګنجه اوربل دې کېږده مشالونه

▲ د ببلتانه مې ځان شاګرد که
ما ترې شروع لا کړې نه وه اک (عاق) یې کړمه

▲ خال به د یار د وینو کېږدم
چې شینکي باغ کې ګول ګولاب و شرموینه

▲ جانان مې جنګ کې توره و کړه
ځکه امزولې را له کوښې سموینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ کاشکې زما د منګول باز شي
د زړه کفترې به درکړم تا به ساتمه

▲ ,, کاشکې زما د منګول باز شي
د زړه کفترې به ورکړم دا به ساتمه

▲ نن مې د زړه توتي خفه ده
يو ځو لنډۍ د خپواکۍ ورته کومه

▲ نن مې د زړه توتي ټپي ده
يو ځو ټپې د خپواکۍ ورته کومه

▲ نن مې د زړه مرغۍ خوښحاله
يو ځو ټيکۍ ناوې ملګرې ته کومه،،

▲ نن مې د زړه توتي خفه ده
يو ځو مصرۍ د ازادۍ ورته کومه

▲ پښتنو خدای ته سر، سر تور کئ
چې خپل قوم د ننګيالو ملګرې کړينه

▲ ترپ له ميدانه احتياط نه دی
په بدنامۍ کې سپي موزيان په تبه مرينه

▲ پر سپين ميدان به درسره يم
زه پښتنه له تورې نه ترپم مينه،،
(پينده محمد، ۱۳۱۰ ليږدی، ۵۱ ځخه تر ۱۵۸ چوپړی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېیلي ۱۱۹ چوپړی

▲ اسمان په څه کودرت ولاړ دی
کدیمه! خدایه نه یې ستن شته نه یې تیرونه

▲ که ته پر سپینه خوله مړ نه شوې
سوګند په خدای دی بې ننګۍ ته دې ساتینه

▲ اس پښتو زور را باندې و که
د کمیسه مخ مې پر ځای استر یې ځینه

▲ آس بادرو د یارۍ ټانک دی
کټک مګر کې بی پاخه شي زیړګولونه

▲ په هوا لاړې توتکی یه
سلام مې وایه مسافرو په ټولیه

▲ ټیک په تندي پیزوان په شونډو
اوګی په غاړه د جلی مزه کوینه

▲ ټپه په وار راسره وایه
ما ته بې واره ټپه خوند نه راکوینه

▲ ټیکی په سرو شونډو مزه که
لکه بلبله چې چربانګ نارې و هینه

▲ ټپ خو په دواړو لاسو کیږي
اشنایي هم له دواړو خوا مزه کوینه

▲ ټول صورتونه تار په تار شو
را ټول بی نه کې د ماسلو په لوړونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ټيکۍ سيي که بيا يي وله
چي په ټولي کي شرمنده نه شي مينه

▲ ډوډۍ مې و خوړه مړه شم
نه به د چا په در ولاړ يي مسافره

▲ ډډه وګۍ ډډه دې غاړه
ما په کې نغاړه مسافر راغلی يمه

▲ که دې خندلي راته نه وی
غريب سړی وم خپله لار به مې وهله

▲ لنډۍ په لنډه، لنډه وايم
چرې زړګی دې پرې خفه نه شي مينه

▲ يار مې اېندو زه مسلمان يم
د يار له پاره درمسال جارو کومه

▲ يار مې اېندو زه مسلمان يم
اېندو رام، رام که ځه به خپل دين چلومه

▲ حسن خانه زموږ خانه
نه دې بل خان شي نه دې واخلي ماجيبونه،،

(د ليکوال پيژند ځرګند نه دی لرغونی په ليکانی بنه دی، ۱۳۱۲ لېږدی،
ځای، ځای له ۱ څخه تر ۶۵ چوپړی)

▲ ,, که په ميوند کې شهيد نه شوې
زما لاليه بې ننګۍ ته دې ساتينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ سپوږمیه منځ د اسمان راغله
بې یاره خوب نه شته که ما له نه را ځینه

▲ جانان په ځین کې راته کوږ شو
د جستو ځوکې لګوم خوله ور کومه

▲ ما ته ځولی ګولونه راوړه
زه د اور بل د پاسه چتر جوړومه

▲ پر لویو غرو د خدای نظر دی
پر سر یې واورې وروې پای یې ګولونه

▲ کلم په لاس ګوتې مې رېږدي
د عاشکۍ (عاشقۍ) مصرۍ په زړه وهلې یمه،،
(عبدالروف ، ۱۳۳۷ لیږدی، ځای، ځای له ۳۵، ۵۸، ۱۴۲، ۶، ۱ چوپړی)

▲ ،، سینه مې تخت بالښت مې زلفې
که بې پروا اشنا پرې سر ولګوینه،،
(سیداګل، ۱۳۸۵ لیږدی، ۱۱۸چوپړی)

▲ ،، ته دې له خپل مېړمن وېرېږه
خلک پردو په سې کلا ته واوختنه،،
(صفي الله، ۱۴۰۳ لیږدی، ۱۱۸چوپړی)

▲ الله!؛ پر مخ دې داسې پرهار کېږدم
چې مور دې وېر کړ پلار دې ږېره و شکوینه

▲ ،، په دېوال غلې، غلې راغله
په بلی کېناسته ګیلې راته کوینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ که له دولت مجبوره نه وی
مابه مې يار د سرو په تول اخستی ونه

▲ مسافري په بې غمي که
اصيل زاده يم په نامه دې ناسته يمه

▲ مادزيګر هر بوتی تازه شي
زه لکه تريخ هر مادزيګر کې بد کې يمه

▲ پاس په سينه مې غلی سمله
تابه په تورو غرو کې کړي يې شبګيرونه

▲ که ته مې روغ لېونی نه کړې
بيا مې د بنګو پيااله مه بوله مينه،،

د ننګرهار سرغندوي سندرغاړي منور او سيد محمد اوستاد سره په ګډه په ټېنګټکور کې ويلې دي.

▲ يه‌کربانه!؛ هوښيار هغه چې پردي خپل کې
کم عقل خپل پردي کوي ژړا راځينه

▲ فکر کوم سودا کې ډوب يمه
چې مې ديدن اشنا په کوم ځای کې کوينه،،

د ننګرهار سرغندوي سندرغاړي منور اوستاد په ټېنګټکور کې ويلې دي.

زه به تمه د وفا و کرم له چانه
وفادار چې مې ګټلو لاړه مانه
يواځيتوب مې شوله برخه دې دنيا کې
چې زه پاتې شوم په دې پاتې کاروان

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د شپې د یار غېږ کې ویده شوم
سبا مې بیا د یار غمونه پاسوینه

▲ په تصور مې ځان باچا که
چې سر مې جګ کړه د دوهی ملنګه ومه

▲ دا سید باچا میدان کې نه شته
زړه مې خپه دی میدان خوند نه راکوینه

▲ میرویسه! ولې ورختا یې
چې شپه پخه شي راپیدا به شي مینه

▲ سید باچا تا زېری ورکړئ
میرویس لګیادی په ټپو دې یادوینه

▲ میرویسه! همدغه دې مطلب و
په دې میدان کې نور ځوانان هم شته مینه

▲ جانانه زېری مې دربانديږ
زموږه کډه ستاسو کلي ته راځینه

▲ جانانه زېری مې دربانديږ
پلار مې رضا شو اوس مې تا ته درکوینه

▲ تول صورتونه تار په تار شو
را تول بی نه کې د ماسلو په لوړونه

▲ چندان مین دربانديږ نه ومه
کړه وکړه په لاره تلې مین دې کړمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ ريباره خدای دې سزا در کړي
لېږلی ما وې کار د ځان ته و وېستنه

▲ ريبار ورکوټی و اوس لوی شو
اوس چې د يار خوا ته ورځي شکمن پرې يمه

▲ په کباړي کې يې دوکان دی
دغه کېښت د يار محمد مزه کوينه

▲ په کباړي کې يې دوکان دی
چې مونږه ور شو زموږ ډېر عزت کوينه

▲ زړه مې کابل دی نه ورانيږي
يار مې دوکې دی په توپو يې ورانوينه

▲ خدايم د کابله پسې تېر کړه
چې ببر ته راشې ياره نه دې يادومه

▲ کارونه! وران بچي يې مړه شه
چې په عاشک د لېوني گومان کوينه

▲ کور يې د مرگ په تبه وران کړې
چې په دوستۍ کې ځنې تيرې ټکوينه

▲ په خدای سپک کړي نه درنيږي
که د کاپ غرونو په څادر کې و تړينه

▲ سړی په رنگ نه سړی کيږي
سړی هغه دی چې يې خوی د سړي وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ مار کړه په ټېټه تار اوچت که
لايک (لايق) دې نه يم پاک الله درکړې يمه

▲ افسوز، افسوز ارمان، ارمان دی
دامې ارمان دی چې اشنا به چېرته وينه

▲ خالونه يې تول د مخ خالونه
د زنې خال يې مرور په خوله کوينه

▲ که د جمعې په شپه رانغلې
که ته ژوندی يې زه دې په مړو حسابه ومه

▲ چې مسافر په کانو ولې
جلۍ لمن به دې خدای نه زرغونه وينه

▲ د مسافرو د رب مل شي
باران به اوري څوک به ځای نه ورکوي

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکې
چې ځای جارو کې په کې واخلې کدمونه

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکې
شونډې دې پو کې په بلا دې و وهمه

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکې
ما به لاهو کې په نوښار به و خېژمه

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکې
خوږې خبرې دې مزه کړئ په تالوکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه: د ننګرهار سرغندوي سندرغاړي سيد محمد اوستاد د دې لنډۍ اوږده مسره (۱۳ څپيزه يا پاينۍ مسره) غلته ويلې ده، ديارلسمه څپه باندې ترنګټوک ناسم راوستی دی، رښتني پښېله (حکمي کافيه يا نرۍ واله يا عالميه قافيه) د دې پېيلو په کې نه شته، په هې (ـه) ابېڅې اړېنه بايد بشپړه شوې وی، د لنډۍ ويلو خوند يې په خوږغږۍ کې پيکه او اکيکېدونکی کړی دی. چې دا ترټولو ستره غلتي ده؛ هېڅ سندرغاړی يې ناسم و نه وايي او د هې ابېڅی او ترنګټوک غوندې په ځوږ يا په لوړ په کې و ساتي دا د ټاټوبي د ميلي پېيلو رښت (قانون) دی.
د همدې له پاره ميرويس شوکي (شوقي) شينواري ورته ګړندی وايي او پوی وي يې چې غلتي دې و کړه؛ سمې يې وايه، سندرغاړي خو ډېر ژر د سترګو په اشارو، د مخ له رنګ او د پېيلې له مانا ژر پوهېږي، د دې ناستو او پېيلو د چارپېريال ډېرې سرې تودې لرې، دوی دې چې په دې دوديزو پېيلو وګړي ژر پوی وي او انګېزې په کې ښاندې.
يو سندرغاړی خپل ځواب هېڅ نه پرېږدې، ژر او ګړندی ځواب ور ته په بله وګړنې پېيله کې وايي. که د دوی په ګډه ټنګټکور ته پام و کړئ چې سندرې په کې وايي دا اړېنه درته روښانه کېږي. د دې غلتي لنډۍ کره او روغه بڼه په دې ډول ده، اړينه ده چې داسې يې ويلې وی (وای).

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکې
خوږې خبرې دې مزه کړئ په تالوکه

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکې
پاس په تالو کې دې خندا مزه کوينه

▲ خندا د سر په بدله دی
چې سر پرې ورکړم باکې (باقي) دار به څومره شمه

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکې
چې ځای جارو کې په کې واخلې کدمونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکې
چې دا درغلی ستا هر وخت کې شونډې بوکه

يادونه: د ننګرهار سرغندوي سندرغاړي سيد محمد اوستاد د پورتنۍ لنډۍ په بڼه چې مې يادونه ورڅخه و ګړه دا هم غلته و يلې، ناسمه يې لوستې، ترګنګټوک په کې شتون نه لري.
په لاندې بڼه يې روغه بڼه ده چې و يلې يې وی نور دې په راتلونکې پېر کې هېڅ يوه تن د ټاټوبي ميلي پېيلې (لنډۍ، ټپه، ټيکی او مصرۍ) پرته له هې (ابيڅې) لړ (رديف) څخه نه وايي. دا لاندې يې کره او روغه بڼه ده.

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکې
چې دا درغلی ستا هر وخت کې شونډه بوکه

▲ مسرې سيې کړه بيا يې و له
چې په ميدان کې خجالت نه شې مينه

▲ څه د کوران (قران) ټکې خو نه دې
داسې الک په اکو بکو ټپرومه

▲ که د کوران (قران) ټکې دا نه دې
لوټ دې اخستی بنه مجلس کوه مينه

▲ دغه مجلس ته خدای راوستی
ميرويسه! وروره ملا دې و تړه مينه

▲ که ته بلد زه نابلده
دا جوړه مار مې دلته نه شته دی مينه

▲ د جوړه مار ارمان د مه کړه
که دا ته وايې زه به سم درته ويمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ په انګرېزی کې به شروع شم
ته يې سپين ږېری چې خفه نه شې مينه

▲ ګوره دا د پښتونو دی
ته ما انګرېزه نه يې راسوتی نه يې مينه

▲ پښتو بدله په اينګلېش شوه
کمپوټري ده پښتو نه خوښی مينه

▲ د خلکو نه خوښ يې جانانه
مورږ هغه حساب کې نه حسابونه

▲ (هوواريو وېلکم) په خير راغلي
فرهاده تا ته هرکلي وايو مينه

▲ زه ما ارمان ختلی نه دی
لاسونه جيګ کړه غيږ ته بيا راشه مينه

▲ د ملکنډ د سر توتي وی
په زړه مې نه وی د خواږه جانان غمونه

▲ غم به دې هله درمعلوم شي
چې خدای دې زما غوندې محتاج د بل چا کې نه

▲ د ملکنډ د سر توتي وی
را سره نه وی د خواږه جانان غمونه

▲ په مسافرو مې زړه بد دی
اوس مې کيسه د بنګالي مسافر شونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ زه تر هغې ورته ولاړې وم
د جانان سپين مخ يې کبلي (قبلې) ته واړونه،،

د ننګرهار سرغندوي سندرغاړي ميرويس شوکي (شوقي) شينواري او سيد محمد اوستاد سره په ګډه په ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ ,, وه!؛ ما ته دې خپل جانان را ياد که؛ وای!
وه!؛ دومره پرېشاني زلفې مه ګرځه مينه

▲ وه!؛ فرياد له خوږو زړنو خيږي؛ وای!
وه!؛ چې زړه يې روغ وي هغه به څه فرياد کوينه

▲ وه!؛ ملاتړلی يار مې مړ دی؛ وای
ملاتړلې شړی و کڅم و ژاړمه

▲ چې کله، کله مې راياد شي؛ اوو!
لکه يتيم د ديوال خواته و ژاړمه

▲ او!؛ ستا به زړه مينه يادېږي؛ نو
د ظالمانو لاسه کور کې ناسته يمه

▲ يه!؛ خلک په پېغلو مينېږي
يار په زړې باندې مين دی مړ به شينه

▲ او!؛ ځان دې زړو جامو کې جوړ که
لکه په وران کلي کې باغ د ګولو وينه

▲ يه!؛ اول به موږ کره راتللې
اوس په ځادر مخ پټوې چې پيغله شومه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ او!؛ په کوژدړنې مين مه شې
ته به ولاړ وې هغه به بل ډولۍ کې وړينه

▲ وه!؛ کشرى د ستا مشرى زما شوه
په منځني افسر به ښه لی واچونه

▲ او!؛ که يوه خوله دې ما ته را کړه
زړه به مې ښه شي خوله به بيا در کړم مينه

مړې، مړې اوښکې څڅومه په ګرېوان کې
پاکې پندې تېرومه په ميران کې
د خمارو سترګو هسې ګناکار شوم
د زړه غم په وينو رنګې زه بيمار شوم

▲ زه بې له تانه وطن څه کړمه؛ وه!
که بوټې لونګ کانې ټوله له زرو شينه

▲ اول به کله، کله غم وه
اوس مې دوتر شو کروندې په کې کومه

▲ وه!؛ يار به په ټوکو مرور وي
زما به زړه ترې په رښتيا چودلی وينه

تيراواله ماما څه چې ځو ګرمې ده
پېکې را واخله بيا زموږ کلي ته ځونه

▲ ما ويل چې زه به يار ته ژاړم
يار له بازاره سترګې سرې راوړې دينه

▲ ځان دې زړو جامو کې جوړ که
لکه غريب پېکې کې ګول تمبلی وينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ د غره په سر د ګولو وېش دی
نه مي جانان شته نه د ګول تمه کومه

▲ وه!؛ ليلا په منډه، منډه راغله
په لېوني اشنا يې واچول لاسونه

▲ وړه، وړه په ټوپو مړه شي
ته لا وړه يې په يار وايې سلامونه

ستا سو په کلي کې راتلم کراره شپه وه
وريځ خوره وره وه، نر، نری باران وه

▲ سپرلی خو بيا په تيرا راغی
د مسافرو په کې نه شته نصيبونه

▲ دا رحيم شا په غوږ کې ياد کړم
ګيله به و کړي چي موږ څوک نه يادوينه

▲ په زړه کې پټ را باندې ګران يې
ځکه په خولې خبرې نه در سره کړمه

▲ په خولې ويلی يار ته نه شم
خدای يې په خپله مهربانه که مينه

▲ په سفر تلې در پورته نه شوم
ګيله و نه کړې زه سلګو نيولې ومه

▲ يه!؛ کله به وم کله به نه ومه
يه!؛ زما ياري په رنګې مه شمېره مينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ يه!؛ په وېخښي يوه ورځې را نغلې؛ نو
په خوب کې نخښې را کوې چې بلاربه شمه

▲ يه!؛ وېښته مې يار له غمه سپين شو
خلکو ته وايم د بچو غمخوارى شومه،،

د تيرا سرغندوي سندرغاړي محمد اشرف تيراوال اوستاد په ټنګټکور کې ويلې دي.

▲ ،، نورې د هيچا او!؛ کډې نه ځي!؛ نو
دا يو پښتون دی او!؛ کډې ښکته پور ته وړينه؛ ای!

▲ او يه کربانه!؛ د پښتنو، نو!؛ مشران نه شته؛ نو
په هر سنګر او!؛ باندې ېبځايه ځکه مرينه؛ ای!،،

▲ ،، روړه يو ډک سګرټی راوړه؛ نو
زه يوې شپې ته د يار غم غلتومه

▲ وه!؛ خدای به په خپله مادزيګر؛ وی!
د چينارونو سر ته مه خيږه مينه

▲ يه!؛ جانانه تېرې کانې سمې؛ نو
يوه جونګړه ستا ديدن ته جوړومه

▲ وه!؛ د درياېونو لامبوزن يم؛ اوو!
نصيب مې خوار شو د لخښتي اوبه مې وړي نه

▲ وی؛ امانتي مې ګور کې کېږدی؛ که کېږدی نو
وی!؛ که يار خبر شي ما به خپل وطن ته وړي نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ مخامخ مه راته درېږې! اوو!
زما د زړه ستنې کړې در په سې شينه

▲ وی!؛ جانانه زېرى مې دربانديږ؛ ای!
وی!؛ پلار مې رضا شو اوس مې تاته درکوينه

▲ وه!؛ د يار په کلي کې مې شپه وه! اوو!
زما پوښتنه يې په درېيمه مياشت کونه

▲ ای!؛ اوربل مې مخ بانديږ را پرېږدی !اوو!
او!؛ لکه شپونکی چې رمه غره ته و شړينه

▲ وه!؛ اول مې فکر درته نه وه؛
اوس مې د زړه ستنې کړې در په سې شينه

▲ ای!؛ زما په سترګو ورته ګوری! وه!
او؛ جانان ښايسته دی او که خدای زه لېونی کړمه

▲ وو!؛ پخوا د سيدک (صدق) يارنې وې
دا اوسنې خو توجارت (تجارت) په کې کوينه،،

د ننګرهار سرغندوي سندرغاړي ميرويس شوکي (شوقي) شينواري او پهلون هوتخيل سره په ګډه په ټنګټکور کې د شمشاد تلويزيون په يوې سترې ناسته کې ويلې دي.

▲ خدايه! دوې مخو ښځې خرې کې
ما ور په سې کړې چې لګی يې تاوومه

▲ څوک د وطن په نوم شهيد شو
چا د و وطن په وينو جوړ کړل بېلډينګونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

▲ خاوره خو مور مورېږ ترې پیدا یو
چې لېوني وي هم مور نه بربنډوینه

▲ پرېږده چې ښې بلا و کاندي
نادان بچي دې د ښمن په لمسون دینه

▲ تور پنجابی مې خپل مېړه کړم
د پښتنو په سیمه درې وار کونډه شومه

▲ ستا د غیرت پایله همدا شوه
یوه مېلیون مړي دوې مو ړنګ شو دېوالونه

▲ زموږ د جهاد پایله روښانه
څه چې یهود مشران وایي هغه به وینه

▲ راغلی مه وی انقلابه!
ډېرې دې کونډې کړې ښېرې درته کوینه

▲ سترګې مې پټې کړم خیر غواړم
که نه یې غواړم یتیمان له لوږې مرینه

▲ بې ورونو خور په کوڅه راغله
ناره یې و کړه شپه به چا کره کومه

▲ ښه ده چې اېننه یې زړګیه!
که ته بېرون وای پرتا لا ډېر دي غمونه

▲ څنګه دې خواره کړمه خدایه!
چې همسایه مې د خولګۍ تمه لرینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸. پایله

ګواکې داسې بویم! چې د ټاټوبي میلي پېبلې د مینې ژبه ده، د مینې په ژبه ټول بېل ژبي په ټوله نړۍ کې پري پوهېږي او په پینۍ واله بنه زموږ د پېبلو پېنځګوني رغنده ټوکونه لکه: ژبه، تول، واند (خیال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) کټ مټ لېږد وي، ستاسو لوستونکو او اورېدونکو پر واندونو، اندونو، ولولو اغېزه کوی شي.
د مینې په ژبه پنځې دي، ځکه موږ له رښتیا ښخه خپل برداښت په ولولې بنه انځور کړي دي. همدې ته ادبیات (لیټریچر) هم وایي چې لوېدیځوال بیا د ټولو له چاپه راوتو اثارو مجموعې ته وایي. که ادب پوهې، زیرکۍ، ښه سلوکو کړه وړه (اخلاقي تهذیب) او لوړوالي (فضیلت) ته ویل کیږي.
او په اصل کې ادب هغه پوهه او روزنه ورکول (ریاضت، استعمال، عادت او رواج، مشق؛ کارکول، مشق، کول، پرله پسې عملي کول، د پېښې په توګه یو کار کول، تربیه کول) دي، چې انسان ته لوړوالی ورپه برخه کوي، په خپلو کړو وړو کې یې له سهوې او ښوېېدنې ښخه ژغوري. داسې وګڼۍ چې و تاته مې و وې! ځکه چې هر پښتون باندې د خپلې ژبې ادبیات لازمي او اړین دي، که هغه په هر علمي مسلک کې وي، له دې پرته مو ژبه بډایه او ځواکمنه کېدل نا شونې دي.
د ټاټوبي میلي پېبلې هر یوه یې یو بشپړ رښت (قانون) دی او پښتون پښت به د ویښتیا او پرمختیا لور ته بیایي، هغه کسانو چې د دې ټولنې وګړو سره جفا کوله هغو ته مې نغوته کړې او د نیوکې لاندې مې په یوه نه یوه بڼه نیولې دي.
دا زما ښه بخت هم نه دی، چې تر اوسه پورې مې پښتون پښت له کتابه سره اشنا شوي نه دي، بل دا زما لیکی داسې دي چې د لوستونکو سویه، مزاج، او مېلان رسېدلی نه شي. او د خپل پښت ډېری زده کړیالان د پردۍیو ژبو پېبلنو او پېلنې (شاعرانو او شاعراني) پېبلې (شعرونو) کې خپل مزاج ویني،
لکه د ابوعبدالله جعفر بن محمد رودکی، ابومنصور دقیقی، ابوالقاسم فردوسی طوسی، ابوالمجد مجدود بن آدم سنایی غزنوی، فریدالدین ابوحامد محمد عطار نیشابوری، جلال الدین محمد بلخی یا مولوی یا رومی، ابومحمد مصلح بن عبدالله شیرازی سعدی، نظامی ګنجوی، ابوالفتح عمر بن ابراهیم خیام، خواجه شمس الدین محمد حافظ شیرازی؛ میر، غالب، انیس، اقبال، جوش، یګانه، فراق، فیض، راشد، میراجی، عزیز حامد مدنی، ناصر کاظمي، مجید امجد، امرؤ القي، النابغة، زهیر، طرفة بن العبد، لبید، عنترة، عمرو بن کلثوم، الحارث بن حلزة، الأعشی، عبید بن الأبرص؛ А. С. Пушкин, Л. Н. Толстой, М. Горький, А. П. Чехов ,А. Н. Толстой , Н. В. Гоголь , И. С. Тургенев М. Ю. Лермонтов , Ф. М. Достоевский , А. И. Куприн,Н. А. Некрасов, И. А. Бунин

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېیلې ۱۳٦ چوپړی

William Shakespeare, John Milton, Samuel Taylor Coleridge, William Wordsworth, Lord Byron, Percy Bysshe Shelley, John Keats, Emily Dickinson, Robert Frost, T.S. نورو....

پردۍ ژبو یا فارسي ژبو کښلې (لیکي یا کتابونه) لوسته (مطالعه) کوي یا یې پېیلې له یادو یادوي (شعرونه حفظوي). چې شروع درته و کړي ته به وایې نیمچه فارسیوانان یا پنجابیان، عربان، روسیان یا انګلېسان دي.
زما د پښتون پښت نوی نسل او د ادب مینوال په همدومره پوی شي، چې زموږ میرڅمن موږ ته په درنده سترګه نه ګوري، بد مو یاده وي، ټېټ او وروسته پاتې مو بولي، په درناوي مو نه یادوي، نو د هغو میرڅمنو خبره په هره بڼه چې وي، مه منۍ!؟ چې خپل یو ژبی (له خپل پښته مو، ورته څهره، یو شان ونه، خوی، دود او په کومه بڼه مو چې زموږ مور ډوډۍ پخوي او په ختری لمونځ کوي په همغه بڼه مو بل پښتون یو ژبی یا بل پښتون وروړ هم په ورته کړنه کړ وي). خپل پښتون پښت باید په هېڅ صورت و نه وژنو، موږ داسې ټبر وو چې اسکندر مقدونې مو مات کړی وه، ۳۴۰ کاله وړاندې له میلاد څخه په کنړ اسمار دره کې؛ اسکندر ژور زخمونه خوړلي وو، اسلام دین مو د اسیا په لویه وچه کې رسولی دی او له هیندیانو څخه مو عربان مسلمانان ژغورلي.
همدا زموږ لوی پښتون پښت و چې اوس ټول لر او بر ۷۰ میلونو ته رسیږي، هم دا یو پښت و چې انګریزان مو درې وارې مات کړه، د نړۍ له باچاهۍ مو را وغور ځول، همدو انګریزانو موږ په منځ کې یو خط کش کړ، ترسو چې دا پښتون پښت چې ۷۰ میلونه کېږي نیمګړی، ناتوانه کړي او د نورو لاس ته یې محتاجه کړي.
موږ په ربښت کې که سره یو شو او ټول پښتون پښت سره یو شي نو ۷۰ میلونه په ټوله نړۍ کې یو زورور او بډایه ځواک کېدلی شي او د خپل پښت هر وګړی به مو بډایه شي، هر څه به مو خپل وي بیا به افغانستان لوی کور وي، خپل کوشني بېل شوي کورونه به له خپل لوی کور سره یوځای وي. لکه د پلرونو ۷۰۰۰ کلن پیخلیک چې د پینۍ داسې پښت و چې ښارونه یې ودان کړي وو، عصري ژوند یې وګړو ته تیار کړی وو، دښمنانو ته یې زورورې ماتې؛ د پنده ډک درسونه ورکول، که لر له بر سره ګډ شو، په لر به د لر همغه سرغندوي پښتانه، خان عبدالغفار خان او خان صمد خان کهول واکمن وي، ټولو پښتنو ته به ښېشمېره ښېګڼې رسوي، له دوې مخې به بیا لري وي، په ښکاره به لوی کور وي د افغانانو.
د ټاټوبي میلي پېیلو کې همداسې ازانګې شتون لري چې بری یې ترلاسه کولی شۍ په زیار سره، هندسي بڼه د هرې بڼې پېیلې د مانا له لوري حرم ته ورته دي، چې یو ټکی یا هېڅ ښکارېږي چې هر څومره یې ببخ لوري ځۍ نو ببخ (قایده) یې غټېږي او درندېږي! دا چې د پښتو ادبیاتو له مخې د پښتون پښت هر سیمه په ځانګړي بڼه پېیلې کې ځانګړی سرغندوی (مشهور) نوم لري. لکه لمپاکا (لغمان) په لنډۍیو، ټپو، ټیکۍیو، مصرۍیو، نیمکۍ (سروکه، پام) لنډۍیو، نیمکۍ (سروکه، پام) ټپو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيمکی (سروکه، پام) ټيکیيو، نيمکی (سروکه، پام) مصریيو، لنډۍ ايزو، ټپه ايزو، ټيکۍايزو، مصرۍ ايزو، انکیيو، لنډکیيو، غبرګیيو، پټیيو کې او کابل په غزلو کې، غزني د اتڼ نارو کې، سويل کندهار په نکلونو کې، پېښور په پېړان (نظم) کې، پکتيا په کاکړیيو کې او ننګرهار په چاربېتو کې، بلخ په بدلو کې.
نو په خپله يوې لنډۍ چې د ټاټوبي ميلي پېيلي برخه ده په لاندې بڼه وايم:

▲ سترګې رپ رپې دې لېزرې
ليدل يې ګوره د زړه سپينې تختوينه

زما په دې پورتنۍ لنډۍ کې ټينګاره تشبي (موکده تشبي) شتون لري. ټينګاره تشبي (موکده تشبي يا موکده تشبه يا ټينګه، جدي، سختګيره، درست، سمه، پرځای، دقيقه تشبي): چې د تشبي ټکی (تشبه ټکی) ور نه غورځول (حذف) شوی وي، يا په کې شتون و نه لري ټينګاره تشبي ګڼل کيږي.
په دا پورتنۍ لنډۍ چې سږو ته منسوبه ده، په پيلنۍ مسره کې سترګې له لېزرې سره تشبه کړې ده چې سترګې مشبه، لېزرې يې مشبه به دي؛ د تشبي توري نه لري؛ رپ رپې (رپول، رپول) يې د تشبي وجه ده؛ په پاينۍ مسره کې سترګو ليدل د زړه سپينې سره تشبه کړې ده چې ليدل مشبه، سپينې يې مشبه به دي؛ د تشبي توري نه لري؛ له سترګو يې تر زړه پورې واتن يا چې د لېوالتيا حس لېږدوي او اثر يې رنګ پرک ورې، نظر يا ګور! يې د تشبي وجه ده؛ ټينګاره تشبي (موکده تشبي) يې ځکه بولم چې د تشبي ټکی (تشبه ټکی) ور نه غورځول شوی يا په کې شتون نه لري.
پورتنۍ لنډۍ مې د منځپانګې، سکالو، محتوا، موضوع يا مسلې له مخې لاندې ډول لري، له اليده بسپنې ورکولو سره. بداينې، غنايي يا بزمي لنډۍ (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Landay) ده: غنا په لغت کې سرود، نغمې او ښکلي آواز ته وايي. او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ دي چې د شاعر د احساساتو، عواطفو بيانونکې او ځرګندوی وي. دغه احساسات خامخا د انساني مينې (محبت)، مينه ناك، له مينې ډك، لېوالتيايي (عشقي)، پاروني، رنځونو او کړاوونو څخه متأثر يا اغېزمن شوي وي.
سکالو يې پر بزم او يا د يادويګا (۲۳٤مخ) په خبره پر مينه يا لېوالتيا راڅرخي.
بداينې، غنايي يا بزمي لنډۍ ده.

په درناوي او رټ سپڅلي پښتونولي
ماستر اينجينير صفي الله فردوس
د وټساپ نرمکالي اړيکه: ۰۰۹۳۷۸٦۹۰٤۷۹۹+
برېښناليک: Safiullah_firdows@yahoo.com
Safiullah.janan@gmail.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹. ژبپانګه (وييزپرمه: د کره ليکنۍ پښتو په پښتو تشريحي وييکو چوپړي، د پښتو ابېڅې په سته په لاندې لښتيليک کې کښل شوي)

بېلګې:-

وئ د ابېڅې په سته	**مانا، د چوپړي ګڼه له ټکی لرونکې کامې او ټکي نه ورسته په شمېر باندې ښودل شوي.**

۱. اې (ا، الف)

ابا:	پلار، د مور خاوند، د مور څښتن، د مور ساتونکی، د مور ميړه، والد.؛. ۲۱، ۳۱ او ۱۴۰چوپړي کې (مخ پاڼه کې ، مخ کې ، مخ صفحه کې، مخګڼه کې) شتون لري.؛ . ۱۵۸
ابليــس	شيطان ؛. ۴۳ او ۸۸
ابېڅه:	يوه توری، يوه حروف، ښځېنه لږ نوم دی يا مفرده ښځېنه وئ ده. لکه:. ا (اې)، ب (بې)، ت (تې). ؛. ۱۹، ۲۰، ۳۳، ۳۵، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۸۰ او ۲۱۰
ابېڅې:	ډېر نوم د تورو دی ښځېنه وئ ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابيټ له اې څخه تر يې پورې. لکه:. زمونږ د پښتو ژبې ۴۹ ابېڅې: الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، څ، خ، د، ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و (اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (بېواک واو)، ه، زورواله هې(ه يا ــه)، زورکۍ هې(ه يا ــه)، ی، ې، ي، ی، ئ، ئ ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق دوديز: ا؛ غږېز(فونوميک): a؛ نوم: اې (اه، زور)؛ بېلګه: اره، اړ؛ غږېزليک ará, aṛ. ؛. ۳، ۶، ۱۰، ۲۳، ۲۸، ... . او ۲۰۷ چوپړو کې شتون لري (او ۳۱ وارې نور په بېلا بېلو چوپړو کې راغلی دی).
ابېڅی:	يوه توری، يوه حروف، نر لږ نوم دی يا مفرده نر ويکی دی. ا (اې)، ب (بې) ت (تې). ؛ ۱۱، ۲۴، ۱۰۵، ۱۲۶، ۱۷۵، ۷۶ او ۱۸۵ چوپړو کې راغلی دی.
ابېڅي	ډېر نوم د تورو دی نر وئ ده، ټول توري، ټوله الفابا، الفابيټ له اې څخه تر يې پورې. لکه:. زمونږ د پښتو ژبې ۴۹ ابېڅې: الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، څ، خ، د،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډ، ر، ړ، ز، ژ، ږ، س، ش، ښ، غ، ک، ګ، ل، م، ن، ڼ، و (اوږد واو)، و (لنډ واو)، و (ښوواک واو)، ه، زوروالـه هې(ه یا ـه)، زورکی هې(ه یا ـه)، ې، ي، ی، ۍ، ئ ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق). ؛ ۱۷۶

اټکل: نظر. ؛. ۱۳۹

اچیان: د غوایانو هغه جوړې ته وایي چې کروندګر پرې کرونده کولبه کوي. له کده واړه وي او وطني یا لغماني یې هم بولي، ځانګړتیا یې: په بېړه کار کوي او زر ستړي کېږي، د پېرېدلو بیيه یې ارزانه ده او د لاسته راتللو ګڼه یې زیاته ده. دوبیمه بـېلګه یې انکیان نومېږي. له کده لوړ وي او زراعتي یا کونړي یې هم بولي، ځانګړتیا یې: ورو کار کوي په ډېر طاقت سره او زر نه ستړي کـېږي، د پېرېدلو بیيه یې ګرانه ده او د لاسته راتللو ګڼه یې کمه ده. دربیمه بېلګه یې چپیان نومېږي. چې چپه ښکرونه لري او کم پیدا کـېږي. ؛ ۱۳۹

احمد خان: ۱. د پښتنومیر، باچا ابدالي، دورانی، احمد شاه بابا. ۲. احمد خان زما د نیکه نوم دی چې د لغمان شیخ د محمد ظاهر شاه د پېر د تالبانو لوی مشر د شهید حبیب الرحمن اوستاد. ۳. احمد خان د احمد خان نیکه ملګری مې د لغمان سرغنوی پېیلن شیخ ؛ ۱۳۹

اخته: مشغول. ؛. ۵۵، ۱۶۴، ۱۷۲ او ۱۷۳

ادم ذات: بشر، انسان، ژوی د حضرت ادم (ع) اولاده، اشرف المخلق، بنې ادم. ؛. ۱۳۹

ارو: راګ دی: سا دي دي ګا دي ما نا دي په دي ګا ما پا نی سا. ؛.۱۳۹

اړک په اړک: بغل په بغل، طرف په طرف، تاو را تاو. ؛. ۱۳۹

اړم: د پښتو ژبې سرغندوي لیکوال شاعر محمد اسمعیل اړم پیتار منځنی نوم دی. ؛. ۱۳۹

اړمه: تکیه، پایه، ډډه. ؛. ۱۳۹

اړنګلاندې: اړنګمن، مشکوک، د اشتباه لاندې، اړنګ بړنګ، شک او تردید. ؛. ۱۳۹

اړیکه: رابطه. ؛. ۱۷، ۳۸، ۴۲ او ۱۳۷ (ټول ټال ۱۰ وارې نور)

ازاریان: د ازار جمع ده، خلکو ته مصیبت ورکونکی. ؛. ۱۳۹

ازانګې: انګ. ؛. ۱۳۶

اسارت: غلامي. ؛. ۱۳۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشنا: ملګری، دوست، انډیوال. ؛. ۲۷، ۲۹، ۳۷ او ۲۰۷ (ټول ټال ۳۶ واريې نور)
ازرده: ډېرزیان رسونکی. ؛. ۱۴۰
اغېزښندني: اثرلرونکي، یکړ یې اغېزښندنه کېږي. ؛. ۵
اکتدار (اقتدار): دوران. ؛. ۱۲، ۳۱ او ۵۳
اکلیاټوریس: مندکه، خسته. ؛. ۱۴۰
اکېډمي: دارالتعلیم، اکاډیمي، د تعلیم جونګړه، د زده کړې کور، اکاډمي، هغه ځای چې الته د افلاطون د مدرسې پیروي او نظرې زده کړې ورکول کېږي. ؛. ۱۴۰
اکۍ: کاکۍ. ؛. ۲۵ او ۸۹
اېلا: خوشې، روان. ؛. ۱۴۰
الک: بېل، جلا، جدا، الیده. ؛. ۱۴۰
الواک: نظر، تیوري. ؛. ۵
الماسک: تالنده، په اسمان کې د لیکې په بڼه برېښنا ده. ؛. ۱۴۰
امرو: راګ دی: سا نا دي پا ما ري ګا دي ني سا ني سا ري ګا دې سا. ؛. ۱۴۰
انا: نیا، ادکۍ، د پلار مور، د نیکه مندینه، د نیکه ارتېنه، د نیکه مینا، د نیکه میرمن، د اکا ښځه، د بابا کور ودانه. ؛. ۹، ۱۴، ۱۵ او ۱۸
اندکي: کوشنی فکر، یا کوشنی پام. ؛. ۱۴۰
انکړ: اکر، حالت او وضع (بد انکړ) ؛. ۱۴۰
انګار: سکروټه. ؛. ۲۰ او ۵۵
انګاره: سکروټه. ؛. ۱۴۰
اننګوړې: انارک. ؛. ۱۴۰
اوتې بوتې: بې هوده خبرې، چټي او بې باکه خبرې. ؛. ۱۴۰
اوب: اوبدل یا (بافت). ؛. ۱۴۰
اورپکي: جګړه مار، جنګ اچونکي، وسله وال، د کلاشینکوف ریشته داران. ؛. ۱۴۰
اورغونکی: وزګوړی، د اوزې بچی. ؛. ۱۴۱
اوږدپېری: اوږد پړاوی. ؛. ۱۷
اوږدمنګی: اوږد عمری. ؛. ۱۷
اونیزه: هفته وار. ؛. ۱۴۱
اېنجینېر: یوه فرانسوي وی ده. هغه څوک چې طبیعت په خبرو راولي، د طبیعت ژبه ده چې زي روح شیان په خبرو راولي، برداښت، طاقت، ظرفیت، څرګند والي او ځانګړنې یې معلوموي. او په اصطلاح کې هغه متخصص

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته وايي چې د يو شي په باره کې په زهن کې پلان جوړوي او بيا يې د خطونو په واسطې سره کښني يا ترسيم او تياره وي. ؛. ۲، ۳، ۱۷ او ۲۲۱، ټول ۲۱ وارې راغلی دی.

ایینـه: اېنداره، هنداره. ؛. ۱۴

ايستی: وېستلی. ؛. ۱۴۱

ایډال ویس: دولسپانی، ټیکګولی، ټیکوئ، یو ګل دی چې ستوري ته ورته بڼه لري، په رنګ سپین دی او داسې غرو یا د ځینګوړا د پربنو په درزونو کې شنه کېږي، دا ګل د سیویس هېواد ملي ګل دی چې وګړي سکي لوبه کوي او په ډېره مېړانه سره لاس ته راوړي چې پیداکول یې ګران کار دی، د دې راوړل د زړه ورتیا نښه ده، دا ګل یو ملګری بل ملګري ته د لاس نښې له پاره ورکوي. ؛. ۱۴۱

ایمام(امام): هغه تن چې په ټول کران کریم د الله کتاب عمل کوي او په دونیوي علومو کې لوړې زده کړې و لري. ملا هغه تن چې کوران(قران) کریم لیکی، لوستل او ویلی و وسي، پېشواء، هغه میر چې کوران کریم لیکی، لوستل او ویلی و وسي، هغه مشر تن چې کوران (قران) کریم لیکلی، لوستل او ویلی و وسي او پرې عمل کوي یا کړلېږي.؛. ۸۴

۲. آ

آر: اصل. ؛. ۱۶

آړوتی: شرطی. ؛. ۱۶

آس: اس، اسپ، ډېرنوم نوړی یې اسپې ده. ؛. ۷۸ او ۹۳

آند: فکر، نظر، اند. ؛.۱۵، ۳۶، ۴۴ ... . ۱۳۵ (ټول ټال ۱۰ وارې نور)

۳. بې (ب)

بابل: په اېراک یا عراق هېواد کې د ښار نوم دی. ؛ ۱۴۱

بابېز: ناڅیز. ؛. ۱۴۱

ببولالې: هغه شعر ته و ویل کېږي چې په هغه کې د ناوې ښه ستاینه، یادونه او تعریف کوي. د واده په هغه وخت کې وایي چې د ناوې سینګار تمام شي نو پېغلې سر یوه دایره جوړه وي او ناوې یې په منځ کې کېښنوي او ښه ستاینه، یادونه او تعریف یې په شعر کې کوي. نوموړي شعر ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ببولالې وايي. پاتې شونې دې نه وي چې د پېغلو په ديرا
کې هغه مېرمنې ګډون کوي چې هغه واده شوي او يا
کوژده شوي وي. بې مېړوخه او انجونې نه شي کولی چې
په نوموړي دايره کې ګډون و کړي. ؛. ۱۴۲

بـادار:	مالک. ؛. ۱۴۲
بادرنګ:	سبزي ده. ؛. ۷۹ او ۸۹
باغه ګل:	د الينګار ولسولۍ کې د کلی نوم دی. د ګمبه او څخره نومي کليو د سيند نه پورې. د تورې کلا نه مخ په غره لورته په درځنۍ سيمه کې پروت دی. ؛. ۱۴۲
بڅري:	زره. ؛. ۴ او ۴۲
بدرنګه:	مختنته. ؛. ۱۴۲
بډه:	د ماشومتوب ملګری، د کمکيوالي ملګری، وړکيتوب انډيوال. ؛. ۱۰، ۱۱، ۲۱ او ۱۸۷
برخوردار:	کامياب، بهره مند، بريالی. ؛. ۱۴۲
بشپړ:	تکميل، مکمل، پوره. ؛. ۳۳، ۷۸،... . (ټول ټال ۴۸ وارې نور)
بغبغۍ	توروززرې جنګي څرخي الوتکه، توره کوشنۍ څرخي تياره، توره کوشنۍ مرغۍ (سمال بلکبرډه). ؛. ۱۴۲
بلواګر:	شورشي. ؛. ۷۷ او ۲۱۱
بګۍ:	ټانګه. ؛. ۱۶۴
بنګۍ:	ځارګره الوتکه، څارکښې بېپيلوټه الوتکه. ؛. ۱۴۲
بڼ:	باغ، فردوس. ؛. ۲، ۳ او ۲۲۰
بوستان:	بڼ، وچبڼګی، باغ، فردوس، بهشت، جنت. ؛. ۱۲۹، ۱۴۲ او ۱۸۲
بوژن:	دهشت، بلواګري، ډاراچول. ؛. ۱۴۲
بوږ:	راټول. ؛. ۶
بوږولي:	راټول کړي، راټولولي. ؛. ۸ او ۲۱۰
بوږم:	راټولوم. ؛. ۱۴۲
بوږوم:	راټولوم. ؛. ۴۰
بولن:	معقول، بولنې (معقولې). ؛. ۱۴۲
بولنده:	کومانده. ؛. ۱۴۲
بولندويان:	کومندانان.؛. ۱۴۲
بيديا:	ټټنګ، بيابان، دښته، صحراء. ؛. ۱۶۱
بيره:	تيز، ګړندی، رټ، څڅبېکی. ؛. ۱۶۰ او ۱۶۵
بېړنۍيو:	عاجلو. ؛. ۱۴۲
بې زبانه:	حيوان، کم طاقت، عاجز. ؛. ۱۴۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: نمونه، ورته بڼه، مثال. ؛. ۴، ۹، ۱۲، ... . او ۲۰۰ (۱۱ واري نور په بېلابېلو چوپړو کې راغلي دي)
بېهان: بیهي، بیی، د منو په شکل خیران ګردان پوټکی لري او زېړرنګ. ؛. ۱۴۳

۴. پې (پ)

پار: ساعت، وار. ؛. ۱۰۹
پاتوړی: وارث، اصلي پتساتی. ؛. ۱۴۳
پټون: کشر، وروسته پاتي. ؛. ۱۴۳
پردېس: مسافر. ؛. ۱۲۵
پرلغښتی: تولوالهیز، سېستماتیک. ؛. ۱۴۳
پرګی: غرنی میوه ده چې قهوهیي او برګ رنګ لري، البته زړي يې خوړل کېږي. ؛. ۱۴۳
پړ: چپه، نسکور، ژېړمخی، زېړمخی، ملامت. ؛. ۵۵، ۱۳۹ او ۱۶۵
پړونی: ښځینه څادر، ټیکری. ؛. ۱۶۴
پسد: سم دم، رمټ، جوړ تیار، هوښیار. ؛. ۱۴۳
پښت: نسل. ؛. ۴، ۱۳۶، او ۲۰۱
پښیله: کافیه یا قافیه ؛. ۱۵، ۱۹، ۳۰، ۳۵، ۱۲۶، ۱۷۵ او ۲۰۷
پلاوی: استازی. ؛. ۱۴۳
پلنګ: پړانګ. ؛. ۱۲
پلو: د ټیکري هغه برخه چې په سینه پرته وي او له پیڅکو(څنډو، ژئ) پیل او د ټیکري تر نیمایی پورې وي. ؛. ۱۷۲
پلوه: اړخه. ؛. ۳۶، ۱۵۰، ۱۵۵، ۱۷۹، ۱۸۶، ۱۹۵ او ۱۹۹.
پلوري: خرڅوي، خرڅلاو، خرڅول، پلورل. ؛. ۸۳ او ۹۰
پنځا: تخلیق مفرده نر وییکی یې پنځ دی. طبیعت. ؛. ۱۴۳
پنځه: تخلیق مفرده نر وییکی یې پنځ دی. ؛. ۱۹، ۲۴ او ۳۹
پور: قرض. ؛. ۱۴۳
پوروړی: قرضدار. ؛. ۹
پوړ: منزل. ؛. ۳، ۱۴، ۲۲، ۲۷، ۴۱، ۶۹، ۷۶، ۷۷، ۸۰ او ۸۴
پوپک: د ماشومانو یوه بېلګه لوبه ده. هغه خالي دروی چې د ولې ونې د نازک ښاخ څخه لرګی د منځ ساکه(ساقه) یا ډډ اوباسي او پوستکی یې پاتې کېږي، چې ورته پوپک وايي. او ماشومان په خوله کې د غنمو دانې او یا نورې وړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دانې اچوي او هغه د خولې په واسطه پوپ کوي. چې هغه دانه د پوپک په منځ کې په سرعت سره د نښې طرف ته درومي. ؛. ۱۴۴

پوښتي: پوښت، پوښتنه کول، سوال کول. ؛. ۱۴۴

پوهګړي: روڼ اندي. ؛. ۱۴۴

پيدايښت: زوکړه. ؛. ۸، ۱۵۲ او ۱۶۷

پيسو: مفرده وئ يې پيسه ده، هامياني، پيسې. ؛. ۲۲، ۲۵ او ۱۶۰

پېغله: باکيره جلۍ، بې مېړوخه، ناواده. ؛. ۲۲، ۴۷، ۸۲، ۹۴، ۱۱۴، ۱۲۹، ۱۶۰، ۱۶۵ او ۲۱۰

پيمانه: تله، اندازه. ؛. ۱۴

پيني: کائينات. ؛. ۸، ۱۲، ۱۹، ۲۲، ۲۵، ۷۵، ۱۳۵او ۱۳۶

پېيله: اشلوک، شبر، شعر، (نظم). ؛. ۱۲، ۲۶، ۲۷، ۳۶ او ۲۰۵ (ټول ټال ۳۰ وارې نور راغلی دی.)

پېيړن: پېيله، اشلوک، شبر، شعر، (نظم). ؛. ۱۲، ۲۵ او ۱۴۷

۵. تې (ت)

تابدان:

تان: درينځه. ؛. ۱۴۴

تپړ: ۱) تشکيل، رغونه، جوړښت، ۲) خوی، رويه. ؛.۱۵

تپړان: پړی، رسۍ، عوبدل شوې لومه. ؛. ۱۵۹

تراڼ: بونجی (مونجی) هغه څوک چې پزه پيته کوي او لنډه وي يې، پيت پوزی. ؛. ۱۴۴

ترخان: پيل، شروع، بريد. ؛. ۶، ۸ او ۹

تروګی: د لرګي چينچی، هغه څوک چې له ماليې څخه معاف وي. ؛. ۱۴۴

تاړاک: يو ډول ګيا ده چې غوا يې و خوري پرسېږي. ؛. ۱۴۴

تړانګه: ټول وژنه، عام وژنه، قتل عام. ؛. ۷۹

تعليم قدم (کدم): دره. ؛. ۱۴۴

تـل: شيړم حالت د سيستم دی، کې ورته وايي:- کله چې ګور پای ته رسي تعليم قدم پيلېږي. بيا شپه ميري سره په ګډه وايي يو!، خپلو پخښو ته ډب ورکوي. بيا وايي دوه! بيا خپلو پخښوته ډب ورکوي. بيا وايي درې! بيا خپلو پښوته ډب ورکوي. ؛. ۱۴۴، ۱۷۴، ۱۹۰ او ۲۱۲

تـل: ببخ، ژورتکی، ژوره نقطه. ؛. ۱۳۶

تمکه: همېشه، دايم. ؛. ۵۶، ۷۰ او ۹۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمکه: یو راز زهر او شیدې لرونکی بوټی، یو ډول غرنی بوټی دی چې د زهر پی لري. ؛. ۱۴۵
تمن: زهري شیدې کونکی. ؛. ۱۴۵
تنځرو: اشخار، تمنه، د اشخارو د بوټی څخه جوړه شوې پلنه چکی چې د صابون په ځای استعمالیږي. ؛. ۱۴۵
تنډوس: تمځرو، تنزری، تمزری، یوه مرغی ده چې خوندوره غوښه لري. ؛. ۱۴۵
توتان: یو ډول ګیاه، یو ډول واښه دي چې د پسرلي په موسم کې راټولیږي. ؛. ۱۴۵
تود بځری: تازه میوه ده، د توت ډېرنوم. ؛. ۱۴۵
تور: پروتون. ؛. ۱۴۵
توران: په پړتیا تورن، ملامتیا. ؛. ۱۴۵
تورایته: تور کندهاري انګور دي بیخي تور. ؛. ۱۴۵
تورتوړو: یوه ډول تورانګور دي چې لږ شان سوروالی هم لری. ؛. ۱۴۵
تورتیلی: ګونګی. ؛. ۱۴۵
تورکوټا: لمر سوځلی، هغه سړی چې تک تور وي، تورسوی شی. ؛. ۱۴۵
توره پانه: د ځای نوم دی چې د لغمان ولایت مهترلام ولسوالۍ مخې ته پروت کلی دی، د لغمان ولایت په مرکز کې شتون لري، یا د تورکوټه. ؛. ۱۴۵
توره خړه: بنفشه، یو ډول بوټی دی چې ارغواني رنګه ګل لري. ؛.۱۴۵
تورم: سهار وختي. ؛. ۸۷
توروټکو: د موسیکی یا د ډمتوب یوه اله د چې پوکوي یې او د تولۍ په شان اواز اوباسي.؛. ۷۶
توریشانه: د تورو نقطو جمع ده: قران کریم، مقدس کتاب، او پښتانه یې د الله تعالی له لوري رالیږل شوې مقدس کتاب قرآن پاک چې د حضرت جبرائیل امین ملائک په واسطه پر حضرت محمد (ص) نازل شوی دی بولي. چې زموږ ژوند، قانون، نظام دې کتاب پورې تړلی دی. ورته وایو او منوونکو ته یې مسلمان وایي. الله تعالی مونږ ته له یو لړ شیانو څخه په کلکه منه کړي یو چې هغه حرام دي او نه به یې کوئ: په ځمکه کې فساد، د پردو خبرې منل، یهودو او عیسویانو نه پیسې اخستل او لاس ورسره یو کول، د مسلمانانو وژل، قتل، غلا، زنا، سود، شراب څښل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خوږ غوښه خوړل، د یتیم مال خوړل، ظلم، منافقت،...
او له هغه سره شریک نیول دي. او بل لړ شیانو یې حلال
ګرځولي دي چې همیشه به یې کړئ: د انسان درناوی، د
پلار او مور درناوی، بېوزلو، مسافرو، لارورکو،
کوشنیانو، سپینږیرو ته خواږه او اړي بابرول، یووالی،
لمونځ، روژه، زکات، حج، یوازې او یوازې د الله تعالی د
رضا له پار جهاد، ښه صلوک، ښه رویه، ارام خوراک
کول په ټيټ اواز غږېدل، د مشرانو احترام، پاک خواږه
خوړل، جغات، د مور اوپلار په وړاندې د اوف کلمه هم
نه ویل. ؛. ۸۴

توژن: تور بخنه، تورنګی. ؛. ۱۴۶

توکي: دوران، پریود. ؛. ۱۴۶

تولندی: موټر، لکه بګاټې، لمبرګیني، لکسیس، تیوټا او بنس تولندي
. ؛. ۲۲۲

تومن: شیرګرم، تړم. ؛. ١٤٦

تونده: غوره مړی. ؛. ١٤٦

تېرې ګل (تیرګړی): د مهترلام په ولسوالۍ، د لغمان په مرکز کې د کلي نوم
دی. له مریم کوړې نه کوز لورته
(نوټ: نوموړې پرتې او اوارې سیمې پېخلیک دی. د
شپاړسمې پېړۍ سرونه وو، د کروندو د کرکیلې د مالیاتو
غونډولو راپورونه چې به سلطانت ته ورتله نو د دې
ختېځې پرتې او اوارې سیمې چې د الینګار او الیشنګ د
سیندونو او تړانګو په غاړو کې وې افغانستان باله، او نومه
وړی نوم به بابا ته ډېر خوند ورکاوه. او وروسته سلطان
احمد شاه بابا ابدالي دوراني د ټول افغانستان نوم کړ، چې
تر اوسه پورې پرې یادېږي.)
نو یو هندو سوداګر چې نوم یې تېرې ګلې نومیده اوهمدې
کلي کې اوسېده.
د وخت په تېرېدو سره نوموړی تیرګړی شو. او بیربل
هندو انګړ هم په همدې کلي کې وه. هغه وخت چې سلطان
احمد شاه بابا ابدالی دورانی له هندستان څخه راستون شوی
وو، نو ډېری ګڼه هندوان ور سره راغلي وو او په دې کلي
کې ژوندګړشوي وو. ډېری ګڼه وګړي په دې اند دي چې
نوموړی له پخوانه د تېري ګل په نوم وو او وروسته
تیرګړی شوه. د لغمان زوړ ښار یې هم بولي. ؛. ١٤٦

تیندار: د تره ښځه یا کاکۍ. ؛. ۱۷۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦. ټې (ټ)

ټاټوبي:. د پېل پېر مېنه، لرغون د زوکړې ځای، د پښت د دېرودو ځای، هېواد، وطن. ؛. ۵، ۶، ۹، ۱۰ او ۲۲۱

ټپټپی:. موټرسیکل، موټرګارډ. ؛. ۱٤۷

ټپه: د وی یا ویکیي له پامه (په لغات کې) ټپه هغه دوې سرې پیېلې (پېیږن، اشلوک، شبړ یا شعر) ته وایي چې د ټپ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی، هېښونکی، سندریز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخیل ډک شبړ دی چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ئ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

ټپې د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته. (دفتنګونه د ټپې توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره، یه الکه، یه پښتونه، یه کربانه، کنه او داسې نور... .)،

د پښېلې یا قافیې کلمې یا غونډلې نه لري. خو د دوېیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټپه باید د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، ټپه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

په نورو ژبو کې د دې ډول پېیله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټپې په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. پرټولو ټپو، باندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه رښت (دودی یا قانون) د تطبیق وړ دی، یانې داچې د هرې ټپې لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې ټپې، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي؛ ډېرى وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه سیمه کې توپیر لري. ؏. ۲۹، ۳۶، ۳۹، ... . ۲۰۶ (ټول ټال ٦٥ وارې نور)

ټپي: ټپه یې یوون نوم دی، یا مفرده وی یې ټپه ده او ټپه ډېرنوم ټپو (نارینه وی) او ټپې (ښځینه وی) کېږي. ؏. ١٦، ١٧، ١٨ ... . ۲۰۸ (ټول ټال ۳۶۴ وارې نور)

ټپه ایزې (ټپیزې): د وی یا ویکیي له پامه ټپه ایزه هغې درې سرې پېيلې ته وایي چې درو ټپو سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالى او څرګندوالى لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنى، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ى او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولى شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلى شي.

د کوشنۍ ټپه ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دى. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوستووى اواز یوه وار پټلیز له خولې راوزې د یوه غبرګغږ لومړى ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکۍ واله یې یا نرمه ,,ى،، او زرکۍ واله یې یا درنه یې ,,ۍ ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټروییکي، ټروییکي، ستربل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، انديښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه ښنتيانا!، يه ځلميه!، هه بچيه!، فردوس خانه!، لغمانيه!، يه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته ميره!، وی اه!، دغه راز هو، نه، ښه، ښنګه، ولې...)، نومړي ټول د ټپه ايزې (ټپيزې) توکي دي، چې لکه هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېرای وخت په پای کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د ښنېلې کلمې يا غونډلې لړې لري. خو ډېری وخت د لومړی، دوهيمې او دريمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره لنډۍ ايزه بايد د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ،هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ،ه، وايو) چې د ښنتو ژبې ،نهويشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي، ټپه ايزه د ښنتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

او درېيمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټپه ايزې، د لومړۍ او دوهيمې مسرې څلورمه او اتهمه څپه او د دريمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې بېلوالی لري. په بله وينا لنډۍ ايزې مېچې د ښپيزه او خجيزه ټولوالې سره سره پر يوه نازورنه څپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او يوه دېرشتمې څپې خوږ غږي د ټپه ايزې مېچې د ښپيزه او خجيزه ټولوالې ترځنګه د ټپيزې يوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه يې يوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پايني ټوکونه په يوه پير کې له دغو دربوارو څپو څخه هره يوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او يوه دېرشتمې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زورنې څپې له یوه څه اغېز سره ټپه ایزې ته یوه خوږ.غږ.ي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفونې (euphony) بلل کېږ.ي چې پښتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره ستېه د ترنګتوک په پاینې مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټپکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګینه پاینې څپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هایکویۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زځۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رڼ بېلوالی یا ګړندی فرق یې وکولی شي، ورته ګڼلې وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسې چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره ټپه ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرې پېیله له درو سره ټپ یا درو سره زخم یا درې زخمه یا درې ټپه، درو سره ټپه ایزې، څلور سره ټپ له څلور سره ټپه ایزې سره، پېنځه سره ټپ له پېنځه سره ټپه ایزې سره، شپږ سره ټپ له شپږ سره ټپه ایزې سره، اووه سره ټپ له اووه سره ټپه ایزې سره، اته سره ټپ له اته سره ټپه ایزې سره، نهه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره ټپ له نهه سره ټپه ایزې سره او لس سره ټپ له لس سره ټپه ایزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. ؛. ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰ او ۱۵۱

ټاپی: ۱) په ښنه شوی، ټاپه شوی۲) په ټکو لوخسی (خصی) شوی، ټپي شوی، ټکیدلی. ؛. ۱۵۱

ټاپن: مهر لګونګی، ټاپه کونکی، چاپه کونکی. ؛. ۱۵۱

ټاټ: افسوس، ټاپ، ارمان، اوسوز، اوسوس. ؛. ۱۵۱

ټانټس: کم عقل، شوده، ساده، ناپو. ؛. ۱۵۱

ټانټوری: ټانټور، ټاندور، د ښپیاکې (چاپکو) ټوټې چې نغري کې یو دبل دپاسه ایښودل کېږي او په اسانه اور اخلي. ؛. ۱۵۱

ټبر: کورنی، کهول. ؛. ۲۴، ۳۷ او ۱۳۶

ټبوټبوک: غرنی بلبل. ؛. ۱۵۱

ټپر: سونډي ټوکر. ؛. ۱۵۱

ټټر: سینه، ټټری. ؛. ۹۶

ټټنګ: ۱) دښته، بیابان، میره ، وچه دښته ۲) خالي لاس۳) د افغانستان په ختبځ کې د یو ځای نوم دی. ؛. ۱۴۲، ۱۶۱ او ۱۹۲

ټګمار: دوکه ورکونکی، غلط توونکی، ټېر وېستونکی، خوله په سروونکی، چل ورکونکی، فریبکار. ؛. ۱۵۱

ټنډان: پلن، پړسیدلی. ؛. ۱۵۱

ټنډه: وچولی، تندی. ؛. ۱۵۱

ټنګ: انګ، انګ لرونکی اواز، د بدبختی زیری. ؛. ۱۵۱

ټوکان: د تخرګ لکړه، امسا، ټاپوړی. ؛. ۱۵۱

ټول: واړه، درست. ؛. ۳، ۴، ۵،... . او ۲۲۱ چوپړی (ټول ټال ۳۵۹ وارې نور دا وی په بېلابېلو چوپړو کې شتون لري.)

ټولګو: صنفونه، ټولګي، ټولګی یکړ نوم دی. ؛. ۱۵۱

ټولګوالو: هم صنفیان، ټولګیوال. ؛. ۱۵۱

ټولګی: صنف، کلاس. ؛. ۱۸۹

ټولواله: سیستم. ؛. ۴۰ او ۱۶۶چوپړی

ټیټ: کوز، لاندې. ؛. ۱۳۶ او۱۴۶

ټیټه: سویي لوړې، کوزې، لاندې. ؛. ۵۲، ۸۵ او ۱۲۵

ټیکی: د وی له پامه ټیکی هغه دوې سرې پېیلې ته وایي چې د ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړی، غښتلی، هېښونکی، سندريز، خوږ، ګټلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېځو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ې او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

ټيکی د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته. (دفتنګونه د ټيکی توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، وروره!، يه پښتونه!، يه کربانه، کنه ... .،)، د پښبلې (قافيې) کلمې يا غونډلې نه لري. خو د دوېيمې مسرې په پای کې اهنګينه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره ټيکی بايد د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي. ټيکی د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېيله (البته په همدې وزن او اهنګ) څرګ ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د ټيکی په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

پرټولو ټيکيو، باندې يوه رښت د تطبيق وړ دی، ياني داچې د هرې ټيکی لومړۍ مسره بايد ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېيمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې ټيکی د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه او د دوېيمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي. له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل کيفيت نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. ؛. ۲ چوپړی او ۱۰۰ وارې نور راغلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټیکۍیو: ټیکۍ یې یکړه وۍ (یوون ویکی یا مفرد لغات) دی یا د ټیکۍ ډېر نوم دی. ؛. ۲، ۱۶، ۱۱۷... . (۱۹ وارې نور راغلی دی)

ټیکۍ ایزې (ټیکیزې): د وۍ یا ویکیې له پامه ټیکۍ ایزه هغې درې سرې پېیلې ته وایي چې د څو سره ټیک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنۍ، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدایښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بنې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټیکۍ ایزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې یا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته رازې او لکه یوستووی اواز یوه وار پټلیز له خولې راوزې د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکۍ واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله یې یا درنه یې ,,ۍ ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوییکې، تړوییکې، ستربل، اوستربل، پارنوییکې، بلنوییکې، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وۍ!، وۍ، او، نو وۍ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتیانا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، فردوس خانه!، لغمانیه!، یه که ځاره!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولې...)، نومړي ټول د ټپه ايزې (ټپيزې) توکي دي، چې لکه هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېراى وخت په پاى کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والى راولي.

د پښېلي کلمې يا غونډلي لړې لري. خو ډېرى وخت د لومړى، دوېيمې درېيمې، څلورمې او پېنځمې مسرې په پاى کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوى ټول ترنګتوک بشپړوي. هره ټيکى ايزه بايد د ه (زمور خپله ,, ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنى ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلي وي، لنډى ايزه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.
او د لومړى ټيکى ايزې څلورمه او د دوېيمې ټيکى ايزې پېنځمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې ټيکى ايزې، د لومړى او دوېيمې (د پورتنى څلور سرې مسرې درېيمه، او د پېنځه سرې مسرې څلورمه) مسرې څلورمه او اتهمه څپه او د درېمې مسرې (پاينى مسرې،) څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېرى وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې بېلوالى لري. په بله وينا ټيکى ايزې مېچې د څپيزه او خجيزه ټولوالې سره سره پر يوه نازورنه څپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي څپه پاى ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستى نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې او څلوېښتمه (د پېنځه سره ټيکى ايزې يې نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې) څپې خوږغږي د ټيکى ايزې مېچې د څپيزه او خجيزه ټولوالې ترځنګه د ټيکيزې يوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلي په توګه يې يوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پايني ټوکونه په يوه پير کې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوه د ور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې او څلوېښتمه
(د پينځه سره ټيکی ايزې يې نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې) زورنې څپې له يوه څه اغېز سره ټيکی ايزې ته يوه خوږ.غږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وريته هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول يې ترنګتوک يا ترنمي توک کېدای شي. غوره ستېه د ترنګتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ايزې رغښت پنځ کوي، د ايزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ايزې هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې يوې مسرې سره ورته لړونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګينه پاينۍ څپې ولري، د ديفتنګونه او پارنويکي سره، خو له نيمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګټۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادې پېيلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پينځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هايکويۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېليزۍ، ناپېيلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې ښه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره.
نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رټ بېلوالی يا ګړندی فرق يې وکولی شي، ورته ګنلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.
د ټيکی ايزې د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي، څلور سره ټيکی ايزې ۴۰ څپېزې وي، پينځه سره ټيکی ايزې ۴۹ څپېزې وي، شپږ سره ټيکی ايزې ۵۸ څپېزې وي، اووه سرې ټيکی ايزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶۷ ځپېزې، اته سره ټیکۍ ایزې ۷۶ ځپېزې وي، او نهه سرې ټیکۍ ایزې یې ۸۵ ځپېزې وي او لس سره ټیکۍ ایزې ۹۴ ځپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې ځلور سره ټیکۍ ایزې ۴۰ ځپېزې رانښلولې لړۍ لري او ځلور دانې وویل شي. خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي، ډېرې ښې یې اته سره ټیکۍ ایزې ۷۶ ځپېزې وي چې دوې دانې وویل شي، ښې به بیا درې سرې ټیکۍ ایزې دې اته دانې یا دولس وویل شي، لږې ښې بیا پېنځه سره ټیکۍ ایزې یا پېنځیزونې ټیکۍ ایزې دي چې پېنځه دانې وویل شي ښې راځي، دا بیا له ځلورو دانو شپږ. سره ټیکۍ ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د دې له پاره زما ځېړنه دا سپیني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه ځو سره پېیله د ځو سره ټیکۍ ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو ځلور او پېنځه سره پېیله له ځلور سره او پېنځه سره ایز ټیک، پېنځه سره رټ رمټ ایز یا پېنځه سره سم برابر ایز او ایزې سره تشبع کوم، چې ورته ټیکۍ ایزه وایي، په دغه ډول ځېرې لري، درې سره ټیکۍ ایزې، ځلور سره ټیکۍ ایزې، پېنځه سره ټیکۍ ایزې، شپږ سره ټیکۍ ایزې، اووه سره ټیکۍ ایزې، اته سره ټیکۍ ایزې، نهه سره ټیکۍ ایزې او لس سره ټیکۍ ایزې... . په ښه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوې ناویتوب درناوې ته چې په همغه شپېو او چارپېریال کې ویل کېږي نوموم یې. ټولې ځنګېرنې یې د ښادۍ د دې شپېو سره ورته وي. هر څه د ناوې برابر وي سم برابر، یوازې د ناوې ستاینه په کې کوي همدغه چارپېریال سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې لري. ؛. ۱۵۳ او ۱۵۶

۷. جې (ج)

جانان: زما ریضائي نوم دی، زما ریضایي مور را باندې جانان نوم ایښی و، په دغه نوم به یې نومولم، ۲:) لالی، لېوال معشوق، حبیب، محبوب. ؛. ۴۷، ۴۸، ۵۱ او ... . (ټول ټال ۶۳ وارې نور.)

جرګه: د پښتنو دود مجلس چې الته فیصله کېږي. ؛. ۲۱۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

جغات: کوشش، ربړ، زیار، زحمت. ؛. ۱۵، ۱۴۶، ۱۸۵ او ۱۸۸
جګړې: جمع وی ده جنګونه، مفرده وییکي یې جګړه. ؛. ۲۱، ۲۵ او ۳۷ چوپړی.
جګړه: جمع وی یې جنګونه، مفرده وییکي یې شخړې. ؛. ۱۴۰ او ۱۵۷ چوپړی
جـلا: بېل، جدا. ؛. ۱۵۷
جګا: (جګه)، کور. ؛. ۱۵۷
جلګیو: د جلګی مشابع ده چې د چمن واښه دي چې څرکا لري. ؛. ۱۵۷
جنبان: لړزنده، لړزېدونکی. ؛. ۷۸ او ۹۳
جوګر: څیره، جونګړه . ؛ ۷۸ او ۹۳
جولا: غالی اوبدونکی، ټوکر اوبدونکی. ؛ ۱۷۳
جیجرې: کوزړې، کوزلې، د خاورو ګډوې، د خاورو ګډوه، د خاورو هغه لوښی چې لاستی لري اوبه په کې څښلی کېږي. ؛ ۷۸ او ۹۳
جیجکې: جمع وییکی دی د جیجی، هغه مرغی دي چې د لوپټ نومي مرغه څخه نه جلا کېږي. ؛ ۱۵۷
جیجی: د یوه مرغه نوم دی، هغه مرغې چې د لوپټ نومي مرغه څخه نه جلا کېږي. ؛ ۱۵۷
جیجیونتی : د موسیکی د کماچ ټاټ یو راګ دی، رکهب یې با دي دی په دوو ګندهارو (کومل ، تیور) او دوونکهار و ویل کېږي، ارو، امرو . ؛ ۷۸ او ۹۳
جیل خانې: زندان، بندیخانه. ؛ ۱۵۷
جیویش: هود، یهودي، بني اسراییل، د لغمانی بلا (بلحه) زامن. ؛. ۷۴

۸. چې (چ)

چاڼ: ستره، پاک، صاف شوی، پاک شوی، غلبیل شوی، کره شوی. ؛. ۱۵۷
چامبېل: جمبېلی، چامبېلو یې ډېر نوم دی، چلمېلي، یو ډول سپین ګل دی چې ډېر ښه بوی لري خوسپین یې ډېر پیدا کېږي. ؛. ۱۵۷
چانډو: یو ډول نشه ده چې افین (اپیم، تاریاک) په اوبو کې پخوي اوچلم کې یې څکوي. ؛. ۱۵۷
چپاول: ګوښه کول، چورول، تالاکول. ؛. ۱۵۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

چپټ: ۱) چپېټ، ټوکمار، ټوکي، مسخرهچي، ټوقي، ملنډي، مسخره کونکی، دوړه مار ۲) کړتو، قړتو، قړتن، غورتن. ؛. ۱۵۸

چپټ: ۱) تکړه الک، غټ الک، تندرسته سړی ۲) څرګنده، ښکاره، معلوم، چپټه. ؛. ۱۵۸

چټي په چټي: هسې بې فائیدي، محضې محضې. ؛. ۱۵۸

چرسي: له چرسو تن، هغه تن چې چرس څکوي، نشه کونکي مواد دي. چرس. ؛. ۶۸

چرلنډی: خاکساری، متواضع، چرلنډ. ؛. ۷۸

چرلنډی: متوازن، خاکسار. ؛. ۸۵

چغځی: مغز، مغځ. ؛. ۷۴

چغشکې: د ماشومانو کوچنیانو ځلمیانوښنې، د ماشومانوښنی، کوچنیانوښنی، ځلمیانوښنی. ؛. ۱۵۸

چوپړي: چوپړی یا مخ، پاڼه، ورقه، صفحه یې یکړ وی ده، لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. ؛. ۲، ۶، ۱۰، ... . ۲۲۰ چوپړی (۱۵ واري نور ټول ټال کښل شوی.)

چوپړی: مخ، پاڼه، ورقه، صفحه لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. ؛. ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ... . ۲۲۳ (ټول ټال ۲۲۳ وارې نور کښل شوی.)

چارمغز: غرنۍ میوه ده چې ګرد شکل لري. البته پوټکی او مغزیې خوړل، غوځان. ؛. ۱۸۲

چناک: چېناغ، یو نوع شرط دی، چې د چرګ د سینې دوې شاخه هډوکي په ماتولو سره پیل کېږي، دوې تنه یې په دې موخه تړي، چې د زهن چټک تیا، زکاوت پکې معلومه وي. دواړه تنه په دې بېلګه سره تړه تړي چې که هر څه ما تا ته لاس په لاس درکاوه نو د هغه سېز له نیولو او اخستلو نه وړاندې به راته یاد وایي. که یاد بې و نو له نیولو وړاندې ورته واي چې یاد، که هېر یې و، مقابل لوری ورته وایې چې ,, ستا هېر زما په یاد.،،
نو په دی حالت کې چې یې سره په کوم څه باندې شرط تړلی وي هغه به ورکوي. لکه: وړو او غریبو د چېناغ ګټلو ناغه: بېلګه- اینداره، ږومنځ، د بوټانورنګ، کالي، لونګۍ، پکول، د میلي مصرف.
ځوانانو او مینو د چېناغ ګټلو ناغه: بېلګه- نوی کتابونه، ښه قلم، غوږکی، ټېسوټ ساعت، کمپیوټر، د سرو زرو ګوته، له ټنډې مچه، په زړه پورې ختي او کالي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شتمنو د چېناغ ګټلو وبه: بېلګه- د ښادۍ مصرف، موټر، د لوړ پوړو ودانۍیو کور، د حج مصارف، په نړۍیوالو هوټلونو کې مېلمستیاء، د باندنې هېوادونو د ډیسکوټیک مصرف، باندنې هېوادونو د قمارخانو مصرف پرۍ کول. ؛. ۷۵

۹. ځې (ځ)

ځاځ: غصه، قهر. ؛. ۱۵۹

ځاځل: قهرول، په غصه کول. ؛. ۷۸ او ۹۳

ځانځارونی: ځاریدونکی، فیدایي، قربانیدونکی. ؛. ۳۱۰

ځانګړې: خاصه. ؛. ۱۵۹

ځانمرګی: ځان وژونکی، انتهاري، خودکش. ؛. ۱۵۹

ځانمني: کرجنی، مغرور. ؛. ۴۰ چوپړی

ځدران: ځدران په پکتیا کې د یوه نامتو او مشهورې قبیلې نوم دی. ؛. ۱۵۹

ځغ: غویانو په اوړو یې ړدي، سپاره تړ، موټي، پال، تیر، رسۍ(تیړ)، ځونډي او غویه کنټرول وي. ؛. ۲۲ او ۲۵

ځغونځونکی: په ډېره اوبی ترتیب ګڼه ګوڼه راوستونکی. ؛. ۷۸ او ۹۳

ځلان: ځلانده، درخشانه. ؛. ۱۶۴

ځواکونه: پوځ، لښکر. ؛. ۱۵۹

ځنځوونکی: څاڅکی څاڅکی تویونکی، ټکی ټکی کوونکی، څڅوبی کونکی، قطره کوونکی. ؛. ۷۸ او ۹۳

ځینګر: ګڼ. ؛. ۱۵۹

ځینګوړا: لغمان ولایت د الېنکار ولسوالۍ، د نورلام بابا کلي سر ته لوري ته یو دنګ سپین په واورو پټ د اوړدو پرښو لرونکی غره څوکه ده. ؛. ۱۴۱

۱۰. څې (څ)

څاڅکی: څڅوب، چکک، څکک ، څڅیدنه، څڅوبی، قطره، څڅواکۍ. ؛. ۱۵۹ او ۱۶۰

څار: کتوکه، تعقیب، تر پام لاندې ساتل. ؛. ۱۵۹

څارل: تعقیبول. ؛. ۷۸ او ۹۳

څارکښې: پلټونکې، ډډونکونه، پلټنه کونکې، کتوکې، هغه وګړې چې د باز په بڼه رټه، رمټه، چابکه، تېنګه منګولې لرونکې وي او د ځېرکو کړنو پوهه و لري. ؛. ۱۴۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

څارګره: کتوکه، ډډونه، د ځانګړو خدمتونو جلۍ، هغه پېغله چې د ټاټوبي د غلتو هاميانۍيو، ورانکارو، د ټاټوبي د ربښت نه منونکو مخه نيسي. ؛. ۱۴۲

څارونکې: پلټونکې، تر پام لاندې رواوستونکې، هغه جلۍ چې د باز څخه تېزې سترګې او پام و لري چې ټاټوبي د غلتو هاميانۍيو، ورانکارو، د ټاټوبي د ربښت نه منونکو په پټه او ښکاره ترلاسه کوي. نر يکۍ نوم يې څارونکی او ډېر نوم يې څارونکي دی.؛. ۱۶۰

څاړي: بې اتفاقي. ؛. ۷۸ او ۹۳

څپان: د اوبو توپان. ؛. ۷۸ او ۹۳

څپاڼ: کتار، قطار، صف، چيل. ؛. ۷۸ او ۹۳

څپرکی: فصل، برخه. ؛. ۱۹۲ او ۲۱۴

څپوڅو: څپوڅی، خاپوړی. ؛. ۱۶۰

څپيز: څپه ييز، ښځه نوړی يا ښځه نوم يې څپيزه ده. ؛. ۳۶

څپيزو: څپه ييزو. ؛. ۱۶۰

څځلو: سجدو. ؛. ۱۶۰

څځلې: سجدې، مفرده وی يې څځله يا سجده ده. ؛. ۸۴ او ۱۸۲

څڅبېکی: ګړندی، چټک، تيز، ژر، رټ، بيړه. جمع وی يې څڅبېکي ؛. ۱۴۲ او ۱۶۵

څڅوبکی: څڅواکی، قطره، څاڅکی. ؛. ۱۶۰

څڅڅکې: د اوبوپوکڼی، د اوبوپړومبی، بړبوکۍ. ؛. ۱۶۰

څربوليړه: غټول کېږه، چاغول کېږه. ؛. ۱۶۰

څرخبانۍ: بازينګر، څرخبانی. ؛. ۱۶۰

څرګړو: څرګړی، يو نوع غرنی بوټی دی، چې تارتار وابښو په شان دی، په زړه پورې بوی لري او اکسره د کوټو په غولي او جماعتونو کې يې د فرش له پاره اچوي لکه بروځې. ؛. ۱۶۰

څرګه: بزبو، ترړی، حق دوسته مارغه، يوه ډول مرغۍ ده چې د شپې له خوا ځان په ونه کې ځوړند وي او حق نارې وهي. ؛. ۱۶۰

څېرمه: څرمه، نږدې، کم وخت. ؛. ۱۶۰

څرو: د اور رڼا. ؛. ۷۵

څکل: ۱) کم واټن، لږه فاصله، لږه لاره، ۲) څښل، چښل، چيښل، چيکل، ۳) څکل: په ژبه د يو شي کيفيت. ؛. ۷۸ او ۹۳

څکل: د يو شي خوند کتل په ژبې سره، د يو شي کيفيت معلومول. ؛. ۱۶۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

څکه: څکاکه، روزي، هغه څه چې خوړل کېږي. ۶. ۷۸، ۹۳ او ۹۵
څلنۍ: چهار شنبه. ۶. ۱۶۱
څلورڅنډی: څلورکونجی، اطاق، کوټه، خونه. ۶. ۲۳
څلور لارې: چوک. ۶. ۱۶۱
څلی څولی: ۱) لوړې ژورې، څلې څولې۲) د لارې توبنه. ۶. ۱۰۶ او ۱۶۱
څلېر: د بېدیا تالاو، د صحرا تالاب، د مېرې ډنډ، د سارا حوض، د صحرا ډنډ، د تېتنګ حوض، د ښتې ډنډ، په دشته کی ډنډ، په تېتنګ کې ډنډ، په بیدیا کې تالاو، جووړ، تربلی، اوډ. ۶. ۱۲، ۱۶، ۲۱۸ او ۲۲۳
څورلېخ: څورلېڅی، چورلېخ، لټ، محور. ۶. ۱۶۱
څمڅه: د ځمکې په مخ درځ (درز) یا د ځمکی په مخ چاود. ۶. ۱۶۱
څمغېلی: وړه او زړه خیمه، وړه او زړه کیږدۍ، ۱: څپره، شیشی، برلک ډوری، د مرغانو شکنو (شکانانو) او نورو ځناورو د ډارولو دپاره په پټي او فصل کې درول شوی وي. ۶. ۱۶۱
څمغېلي څمغېلي: وتره (ځمکه)، وچه او لمده ځمکه. ۶. ۱۶۱
څنګزان: په ډډه، په اړخ، په یوه طرف. ۶. ۱۶۱
څو تر څو: ترڅوپورې، تر څومره پورې، ترڅومره زمان پورې. ۶. ۱۶۱
څورله: خنځیر، خنزیر، سرکوزی. ۶. ۱۶۹
څورلېڅی: لټ، محور. ۶. ۱۶۱
څوسیس: جاسوس، سوسیس، د میرڅمن پټ مالومات، ځای، کچه، له لیکې شاته شتمني او ځواک پېژندونکی، دښن څارونکی. ۶. ۱۶۱
څوکړ: کوڅه، چوکړ. ۶. ۱۶۱
څوګیر: انتظار کې ناست، منتظر، په څوکۍ ناست، د ښکار په طمعه ناست ښکاري. ۶. ۱۶۱
څولسیزې: سو دپې لس، لس کاله. ۶. ۱۶۱
څه او څه: پلانی او پلانی. ۶. ۱۶۱
څه نه څه: کم او زیات، لږ او ډېر. ۶. ۱۶۱
څښتن: الله، رحمان، رحیم، ساتونکی، الله تعالی، رب.۶. ۷۴، ۷۹، ۸۰، ۸۱ او ۱۹۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. خې (خ)

خاوند: بر، خاونده!، رب، الله، څښتن، ساتونکی. ؛. ۵۱، ۶۵ او ۷۸

خاوند: مېړه، ساتونکی، شا یا شاه. ؛. ۷۸، ۹۰، ۹۳، ۱۳۸ او ۱۷۴

خپنځېدو: خپنځېده، په ځمکه اوارېدل، په ځمکه تښته کېدل. ؛. ۱۶۲

خپڼ غوړی: غوړنرمی، غوړپوستکی، د غوړپېڅلی، د غوړ پوڅکی.؛. ۱۶۲

ختېځ: شرق، لمر خاته، هغه ځای چې لمر ترې را پورته کېږي، هغه سیمه چې لومړی پرنورو سیمو رڼا او روښانايي خپروي. ؛. ۳، ۱۶، ۳۲، ۳۶، ۱۳۶ او ۱۵۱

خځوک: خخوکی، د ځمکي مخ چاودنه. ؛. ۱۶۲

خچلی: ټپله کړی، پورې وهلی، اچولی، غورځولی، پورې وهل شوی. ؛. ۱۶۲

خدایږو: په الله قسم، په الله سوګند، په څښتن تعالی سوګند، په څښتن قسم. ؛. ۹۵ او ۱۰۶

خدریوان: هغه څوک چې د کلي مالونه بیايي او بیا ترې د مال په سر ډوډۍ غواړي، خدری، د غوبه ډوډۍ، غوبانه ډوډۍ. ؛. ۱۶۲

خدړ: ګدا، مسکین، خوار، غریب. ؛. ۷۳ او ۸۰

خدشه: شوکاره، په نوکانو ګرول. ؛. ۱۶۲

خدعه: دوکه، فریب، چل. ؛. ۱۶۲

خرپته: یو ډول خړرنګه واښه دي چې اواره دښته کې شنه کېږي، نرۍ پاڼې لري او خلک یې خوري. همدارنګه د پېچ مرض یا د نسناستي دوا ده. ؛. ۱۶۲

خرپیاڅه: یو ډول بوټی دی چې سپین ګلان کوي او نری اغزی لري. ؛. ۱۶۲

خرټی: غونډ، ګردی. ؛. ۱۶۲

خرټسکی: یو ډول بوټی ببخ چې ګرد یا غونډ منډ شکل لري او تریخ خوند لري. ؛. ۱۶۲

خرډګ: یو ډول سارنی بوټی دی چې پلنې او لویې پاڼې لري. ؛. ۱۶۲

خرډیګ: د بوټي نوم ده، موږکی، هغه کوشنی لرګی چې د مرغۍیو په دام (تلک) کې وي او ډوډۍ یا غوښه یا بل شی په پېل کېږي. ؛. ۱۶۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

خر زوره: یو ډول واښه دي چې دوه جلګه او شین لریو دا واښه په ژمي کې څاروی‌یو ته ورکول کېږي. ؛. ۱۶۳

خرسومبه: پښی (رواش) غونډۍ یو بوټی دی چې په غره کې ساره اوشګلن ځای کې شین کېږي، په اوړي کې تازه په تازه خوړل کېږي او په ژمي کې حیواناتو ته د خوراک په ډول ورکول کېږي. ؛. ۱۶۳

خرسونه: د خرس جمع ده، یو ډول خوشبویه واښه دي چې د ریشکې (ریشقې) په شان تخم کوي او خلک یې خور وا ته ور اچوي. ؛. ۱۶۳

خرغوږی: خرغوږ، یو ډول خږ رنګه پت لرونکی بوټی دی چې خلک یې د ځینو ناروغی‌یو له پاره استعمالوي. ؛. ۱۶۳

خرغوله: یو ډول بوټی دی چې د ویالو په غاړه کې شین کېږي او ځینې خلک یې پخوي، همدارنګه د هغه دانو له پاره چې سر یې نه وي وهلی د ملهم په ډول استعمالوي. ؛. ۱۶۳

خرغیښی: خرډګی، خرګی، خریږی، یو ډول مرخیړی، ګوڅی (د هنوانو ستوری، کاپرخولی، لیوه پسکی) دغه ډول مرخیړی نه خوړل کېږي. ؛. ۱۶۳

خرمیږی: یو ډول نبات دی چې په سارا کې شین کېږي، که له ځمکې را وکښل شي په ولیو (ریښو) باندې یې ژولې نښتي وي. ؛. ۱۶۳

خرواږه: یو ډول سارانی سابه (ساګ) دي چې سورګل کوي او د پسرلي په سر کې پیدا کېږي. ؛. ۱۶۳

خروړک: یو ډول سارانی سابه دي چې سپین او سره ګلان کوي د پسرلي په اولو وختونو کې پیدا کېږي او اومه خوړل کېږي. ؛. ۱۶۳

خروه: د شین شوبی (شمشوبی) په څېر یو بوټی دی. (بل لوري ته انسان هر بوټي او پاڼي خوړلی شي خو چې غوږ و نه لري. لکه څېړی، نارنج، بلېټی یا روسی وله او داسې نور) ؛. ۱۶۳

خره کی: یو ډول اغزی دی چې خلک یې په ژمي کې د پسونو له پاره وچوي. ؛. ۱۶۳

خره واژ: یو ډول سابه دي چې د جوارو د بمبل په ډول ګل کوي او څاروي (حیوانات) یې خوري. ؛. ۱۶۳

خریټی: ازدحام، د خلکو ګڼه ګونه . ؛.۱۶۳

خړا وه: د سپو جنګ. ؛. ۱۶۳

خړسان: کوره سان ، یو ډول نخي او سپین ټوکر دی. ؛. ۱۷۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

خړنګی: شینشوبی، یو ډول سارنی بوټی دی چې ګل یې شین اوپاڼې یې خړ دي او لوړوالی یې ۵۰ څخه ۷۵ سانتي متره پورې رسیږي. ؛. ۱۶۴

خولګۍ: وړه خوله، کوشنۍ خوله، مچو، مچې، مچکه، چپو، خولګوټی. ؛. ۶۳، ۶۴، ۷۰، ۷۱، ۷۴، ۱۰۵، ۱۱۰، ۱۳۴ او ۱۸۲

خولګوټی: مچو، مچکه، مچه. ؛. ۱۶۴ او ۱۸۲

۱۲. دې (د)

داج: ناوې د واده کالي، هغه کالي چې ناوۍ ته د پلار له کوره ورکول کېږي. ؛. ۷۴

دا په دا: په دې سبب، په دې وجه، په دې خاطر. ؛. ۷۴

دانګ: ټوپ، خیز. ؛. ۷۴

دانې: ګڼه. ؛. ۲، ۵، ۱۸، ... . او ۲۰۹ (ټول ټال ۴۱ واري نور.)

داوڼ: ټکری، شال، زړوکی، پوړنی، پړونی. ؛. ۷۵

دوچار: ګرفتار، اخته، مبتلا، ګیر، ککړ. ؛. ۱۶۴

دد: ځناور، ځیرونکی ځاروی، ځیرونکی ژوی، وحشي حیوان. ؛. ۱۰، ۱۱، ۷۳، ۷۹ ، ۱۶۴، ۲۱۶، ۲۱۸ او ۲۶۴

ددو: د دد جمع ده، ځناورو، ځیرونکي ځاروي، ځیرونکي ژوي، وحشي حیوانات. ؛. ۲۱۶، ۲۱۸ او ۲۲۰

درخشان: ځلان، ځلاند، روښانه. ؛. ۱۵۹ او ۱۶۶

درزنۍ: پلن هوار میدان ، سم ډګر. ؛. ۴۱

دروښته: ګډې وډې، درشته. ؛. ۱۶۴

درغل: مکار. ؛. ۱۶۴

درکار: یو بوټی دی چې زېړګول (ګل) او سپین بیخ لري. ؛. ۱۶۴

درکړ: د بګۍ د ارابې ګردۍ الفه، د ګاډۍ ګردۍ ارابه، ګاډیله لرګی. ؛. ۷۴

درکړۍ: غوجل، د کورني ژویو خونه، د اهلي حیوانات کوټه. ؛. ۱۶۴

درغلي: خیانت، درغلنه، منافقت، چل (چریکي لار). ؛. ۷۵

درناوي: د درناوی یې مفرده وی ده، احترام، قدر کول، ځیګی، ځیګتوب. ؛. ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۹۰ او ۲۱۰

دریځ: ممبر. ؛. ۲۵، ۱۸۸، ۱۸۹ او ۱۹۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

دښنانو: دښمنانو، ميرخمنو. ۶. ۱۶۵
دښن: دښمن، ميرخې. ۶. ۱۳، ۲۳، ۹۰ او ۱۶۱
دښنځواب: دښمن بريا ته نه پرېخښودل، دښمن ته ځواب ورکول، هېواد پالنه ده، شمله ده، ننګ دی، عزت دی، ابرو ده، پښتو ده، او په کې بډايني لو سرلوړی ته رسېږي. ۶.۱۶۵
دم ګړۍ: روانېږ، اوس محال، اوس. ۶. ۱۶۵
دنګ: لوړ، جيګ. ۶. ۲۲، ۷۵ او ۱۵۹
دود: دستور، د ژوند تګلاره، رواج . ۶. ۵، ۱۲، ۱۶ او ۲۲۰ (۲۹ وارې په نور په نورو چوپړو کې شتون لري.)
دوسيه: کېس، د کېسې تړلي چوپړي، د مسلې غونډی، مکتوب. ۶. ۱۶۵
دوهنۍ: دوشنبه. ۶. ۱۶۵
دوې ګرايه: دوې هومره، دوې چنده. ۶. ۱۶۵

۱۳. ډې (ډ)

ډاډ: مطمعين، باوري. ۶. ۸۰
ډګډګۍ: توروزرې لېرډ را لېرډ څرخي الوتکه، توره بارورونکې څرخي تياره، لېرډ را لېرډ مرغۍ (شينوک). ۶. ۱۶۵
ډاډينه: تسلي، ډاډګيرنه. ۶. ۱۶۵
ډډون: تلاش، لټون، پلټنه، لټونه، پلټون. ۶. ۷۴

۱٤. رې (ر)

راخپنځم: پړ کوم، نسکوروم، راچپه کوم، چپه کوم. ۶. ۱۶۵
راستــې: کوخې، لارې، کشونه. ۶. ۵۴
راستۍ: رښتيا. ۶. ۱۳۰، ۱۳۵
رپ: ثانيې ۱۰۰ برخه. ۶. ۴، ۱۴، ۱۶ ... . ۲۰۹ (ټول ټال ۴۴ وارې نور)
رټ: تيز، ګړندی، څڅبېکی . زړور، په زړه ببر، تکړه سر تېره: بې باکه: څرګنکد، بر جسته، وتلی ۶. ۹، ۹۰، ... .
رټه: تېزه، بيره، . ۶. ۱۵۹ او ۱۶۹
رټې: رټه يې مفرده وی ده، جمع وی يې ده بيره، . ۶. ۱۶۵
رټۍ: تېزپيغله، ګړندی پيغله، څڅبېکې پيغله. ۶. ۱۶۵
رفتار: تګلاره، کردار، کړندلاره. ۶. ۱۶۴
رغاوه: صنعت. ۶. ۱۶۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنده: د ترکاڼی یوه اله (وسله) ده چې لرګي پرې تراشي، اواره، ښیقل کوي. ؛. ۶۴
رند: تېز غوځ ونکی، چالاک تن. ؛. ۱۶۶
رنګړي: رنګی، رنګړی یې مفرد وییکي دي ، لکه پټی چې له خځلو ځخه پاک کړي او کښت خپله اصلي بنه وه ښایي. ؛. ۱۶۶
روان سیند: الف: بېلهجې ویپتون، ساده لغات نامه، اسان قاموس (ساده فرهنګ)، بې: سویي ولاړ سیند (دریا یا رود جریان دار). ؛. ۱۶۶
روښـــانه: ځلانده، زلانده، درخشانه، معلومداره. ؛. ۱۵۹
روغمن: ډاکټر، هغه تن چې ناروغان په روغتون کې درملنه کوي، او د روغتیا په ټولواله (سیستم) کې ځانته مشر لري یا لوی روغمن (سرطبیب) چې دی بیا ستر روغمن (د روغتیا وزیر) ته د روغتیا راپورونه، لیکونه (مکتوبونه)، یادونې او وړاندیزونه مخې ته ږدي. ؛.۱۶۶
روغناوی: ساختاري، بنه یي. ؛. ۱۶۶
رېږدان: ځوځیدنه، تریدنه، لړزیدنه، رېږدیدنه. ؛. ۱۶۶

۱۵. ړې (ړ)

ړبن: لېړجن، ناړجن، لاړجن. ؛. ۲۷، ۷۴، ۷۶، ۸۰ او ۸۷
ړبنه: هغه څوک چې لېړ یې بهېږي، هغه څوک چې لېړجن وي، هغه څوک چې ناړجن وي، هغه څوک چې لاړجن وي. ؛. ۲۷ او ۸۴
ړنجې: د غاښ ریښې، ولیې، ولې، او د مات شوي غاښ پاتې شوې جرړې (ریښې)، مغري ړنجه. ؛. ۷۴
ړندې پېښې: د پټو سترګو کانې. ؛. ۸۷
ړنګ: وران، ویجاړ، خراب. ؛. ۱۳۴
ړنګتیا: ړنګېدنه، ورانېدنه، منحابدنه، انحلال. ؛. ۸۷
ړنګړی: د چلم دروی، د چیلم نل، چلم نی. ؛. ۷۶
ړوند: وړوند، نابینا. ؛. ۱۱۵

۱٦. زې (ز)

زانګو: ماشومانو د خوب ټال. ؛. ۱۰۰
زده کړه: تحصیل. ؛. ۱۳، ۱۰۱ او ۲۲۱
زرغون: شین ، سمسور، زراع، شنه. ؛. ۲۵، ۸۵، ۱۶۷، ۱۷۰ او ۱۷۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرغون شاه خان: زما غور نیکه و چې د عبدالرحمن خان په واکمنی کې د لغمان د شپه میرو (پولیسو) مشر و.؛ ۱۶۷

زړان: زړامبو، ژړاندو، زړاندو. ؛. ۱۶۷

زنکیان: هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زیات ګران وي؛. ۲۱۰

زغرتیری: زغرواسکټ، زرې. ؛. ۱۶۷

زوزات: ماشومان، واړه، کمکیان، اولاد، خیل خانه ؛. ۱۲، ۲۵، ۹۱، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۷۲ او ۲۱۴

زوزان: زوزات، ماشومان، واړه، کمکیان، اولاد،خیل خانه ؛. ۸

زوزان: تریخ اغزی، د اغزیو یو ببلګه ده چې ډېر زیات تریخ وي او د اوښانو خاص خوراک دی؛. ۷۴

زوکړه: پیدایښت ؛. ۲۰، ۲۷، ۳۷ ... . او ۲۰۹ (ټول ټال ۱۰ وارې نور راغلی دی.)

زیان: تاوان، نقصان، سویي ګټه، نا ګټه، بې فیدې، سوی فیده، لامفید؛. ۱۴۰

زیرسر: ذخیره ؛. ۱۶۷

زیګي: د زیرګی جمع ده چې په دي مانا سره ده: جیږه ګی؛ ششګی؛ جزګی؛ ځیوګی؛ څوڅګی ؛جیشګی؛ سیزګی؛ ژبژګی؛ شیژګی. په لغمان ولایت کې څوداني څلی ته ورته ډول غر دی، زیګی یې مفرده وی ده . ؛. ۱۶۷

زیندي: له ستونی خفه ول.؛. ۷۵

زیندی: له ستونی خفه ول ؛. ۱۶۷

۱۷. ژې (ژ)

ژاپن: جاپان. ؛. ۷۶

ژاخو: بې ډوله، بدرنګه. ؛. ۷۴

ژبپانګه: وییپانګه، وییزېرمه، ویکبلري، ډیکشنري، (ذخیره زبان). ؛. ۱۳۸

ژرنده: د غنمو، وریجو، جوارو او وربشو اوړه کولو ځای. ؛. ۶۶ او ۱۱۲

ژړکوری: یو ډول غرنی بوټی دی چې خوندورې دانې کوي او خلک یې خوري په بدن کې د پټ زخم ښه کولو له پاره استعمالیږي او لرګي یې سوزوي. بله بېلګه یې تورکوری ده. ؛. ۱۶۷

ژغورند: ساتونکی، ژغورندونکی، نجاد ورکونکی. ؛. ۱۶۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژغونډی: هغه لرګی دی چې د غوايانو په سټ کې راځي په ژغ کې موقعيت لري اوغويان د کولبې حالت کې يوبل سره نه لرېږي. ؛. ۱۶۸

ژمنه: وعده. ؛. ۶۸

ژمنې: وعدې. ؛. ۱۶۸

ژنل: مښل، شاربل، زګول. ؛. ۷۵

ژنی: ځوان، ځلما، بلغا، مرد. ؛. ۱۶۸

ژونکه: حجره، سيل. ؛. ۱۶۸

ژوو: انسانان، اشرف المخلوقات، د حضرت ادم (ع) اولاد يا زوزات. ؛. ۷۵

ژوی: انسان، اشرف المخلوق، بني ادم، د حضرت ادم (ع) اولاد. ؛. ۲۲ او ۱۳۹

ژوی: دوې يمه مانا يې حيوان، ځناور. ؛. ۱۶۴

ژۍ: غاړه، کناره، جۍ، پيڅه، څنډه، ۲) ژی: د اوبو مشک، ۳) ژې: د پښتو الفاباء ليکل شوی او کاپي شوی ۲۰ حروف، ۲۰ حوف. ؛. ۲۳، ۷۶، ۸۹ او ۱۴۳

۱۸. ړې (ړ)

ړبن: وعده لرونکی، ژمنه لرونکی. ؛. ۷۵ او ۸۰

ړغرل: د زړه په غوړو او ريدل، د زړه له کومې اوريدنه. ؛. ۷۶

ړغيږي: اواز کول، ړغېدا،غرېدا. ؛. ۱۶۸

ړوړ: کوکارې، زوږ، شورماشور،غوريدا. ؛. ۷۳

۱۹. سې (س)

سابټ: بيخی، سوچ، بالکل. ؛. ۷۵

سابيړی: الوتکه، طياره، جوز. ؛. ۷۵ او ۱۷۰

ساډی: بې عقل، کم عقل. ؛. ۸۴

ساډۍ: بې عقله، کم عقله. ؛. ۷۵

ساډو: لاپو، باټک، دوړمار. ؛. ۷۵

ساډيزم: روحاً او جسماً څوک په غذاب کول. ؛. ۷۴

ساړ: وچ، سوی، ترګی، تيندی نه لولپه. ؛. ۷۵

ساړه: سړه هواوېچه، يخ کېدل، د سړوبو وړمه، د يخچالونو اوا. :. ۱۷۱

ساز: برابر، ورته، مساوي، هم شکله، يوه بڼه. ؛. ۴۱ او ۷۳

سالار: مشر، مير، سرلوړی. ؛. ۷۵ او ۱۹۲

ستو: کوشنۍ قطره. ؛. ۱۶۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستغيونی: صعب العبور. ؛. ۱۶۹
سپوري: کنځلې، پوچې، بدی، زيري، ژيړې. ؛. ۱۴
سجدې: ځبنتن ته ځان ټيټ راوستل، ځبنتن لوېې ويل، له ځبنتن سره د انسانانو د غږيدا موقع. ؛. ۱۶۰
سحک(سحق): د دوې ښځو سره سامان مښلو ته وايې. دوې ښځې چې له يو بل سره سامان جنګوې او خپل شهوت پوره کوي. ؛. ۱۶۹
سخهار: سخه هار، دباد دالوتلواواز. ؛. ۱۶۹
سربلند: سرفراز، سرلوړی. ؛. ۱۶۹
سربېره: له دې سره. ؛. ۱۶۹
سرداران: ماليکان، د مالدارۍ ماليکان. ؛. سرداران
ســـــرفراز: سرلوړی. ؛. ۱۶۸
سرکار: دولت، حکومت. ؛. ۱۶۹
سرکوب: خرس، سرټيټی، مختورن ، نسکور، ژيړمخی، زيړمخی، ملامت. ؛. ۷۴ او ۸۴
سرکوزی: ۱) سرټيټی، مختورن ، نسکور، ژيړمخی، زيړمخی، ملامت ۲) سرکوب، خنځير، ځورله، خنزير، خرس. ؛. ۱۶۱
سر ليک: سرليکنه، عنوان، سر خط. ؛. ۱۶۹
سر ليکنه: سر ليک، سر مقاله. ؛. ۱۶۹
سر ليکه: سردړه، سرلوحه، بورډ. ؛. ۱۶۹
سرمخ: سر صفحه. ؛. ۱۶۹
سروېړدی: بالښت، سرايړد، سروېړد، سروپښت. ؛. ۱۶۹
سزنۍ: د ماشوم تړلو پړی، هغه پټۍ چې ماشوم پرې تړي.. ؛. ۱۶۹
سستو: بې ايمانو. ؛. ۱۶۹
سقر: دوزخ، جيهون. ؛. ۱۶۹
سوکړکو: جواری. ؛. ۱۶۹
سکالو: موضع، مضمون، مطلب، مسله. ؛. ۶، ۱۴، ۱۶، ۱۸، ... .او ۲۱۸ (ټول ټال ۱۹ وارې نور)
سوزني: د ماشوم تړلو پړی، هغه پټۍ چې ماشوم پرې تړي. ؛. ۱۶۹
سوکړکې: جواري. ؛. ۱۶۹
سول: عقل. ؛. ۱۶۹
سوله ستاړه: سوله ستاره، سوله بوله. ؛. ۱۶۹
سوله ييز: روغه ييز، سوليز. ؛. ۱۶۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

سماوار: سماوات هغه مسي شی چې پکې اوبه جوشوي . ؛. ۱۷۰
سمه ده: سيې ده، صحیح ده، صیې ده. ؛. ۱۷۰
سندربوله: مشاعره. ؛. ۱۷۰
سنډا: د یو حیوان نوم دی چې په منځني ختېځ کې زیات پیدا کېږي. ؛. ۱۷۰
سواستفاده: ناوړه ګټه اخستنه، سوی استفاوه، بده استفاده. ؛. ۱۷۰
سوب: حاضر. ؛. ۱۷، ۱۷۹ او ۲۰۹
سودایي: چورتي، په سوداکې. ؛. ۲۷ او ۸۰
سوډې: لټ، تمبل، مټه. ؛. ۸۴
سوډۍ: لټه، مټه، تمبله. ؛. ۷۵
سوړ بخرۍ: الکترون. ؛. ۴۲
سوسیس: جاسوس. ؛. ۷۶ او ۱۶۱
سوګند: ږو، قسم. ؛. ۷۹، ۸۴، ۱۱۰، ۱۱۹ او ۱۶۲
سونتوکي: سونتوکي، د سوزیدو توکي. ؛. ۱۷۰
سونلرګی: د سوزیدو لرګی. ؛. ۱۷۰
سویل: جنوب. ؛. ۱۳۷، ۱۷۱، ۱۸۸ او ۲۱۰
سیوا: زیات، اضافه. ؛. ۱۷۰
سیوس: په شمالي اروپا کې یو نامتو هېواد نوم دی، چې د نړۍ ناوې او زرغون هېواد دی، د دنیا جنت یې هم بولي. ؛.۱۷۰
سیوسیوۍ: توره سابیړۍ، توروزرې ځرخي الوتکه، توره ځرخي تیاره، توره مرغۍ (بلکبرډه). ؛. ۱۷۰

۲۰. شې (ش)

شاړه: ویرانه، خرابه ، شاړو، . ؛. ۸۸
شباب: ځواني، ځوان کیدل. ؛. ۱۷۰
شپه غاله: لیلیه، د زده کړیالو له پاره د هستوګند ځای. ؛. ۲۷، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۸۰ او ۸۴
شتۍ: تیر، سوفار، خدنګ. ؛. ۱۷۰
شلګر: هغه نرم پټې چې د شولو کرکیلې له پاره یې چمتو کړی وي، د شولو نهل کولو له پاره تیار پټی له چې له ابو ډند. ؛. ۱۷۰
شلیتې: کنجرې. ؛. ۱۷۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمن ګل: شمن ګال: د مهترلام په ولسوالۍ کې سويل لورته پروت د پښتنو کلی دی. خاله خيلو نه کوز او له جوګي کلا نه پورته. ؛. ۱۷۱

شنډ بځری: نيوترون. ؛. ۱۷۱

شوغکۍ: يو نوع واښه دي چې د پسرلي په موسم کې په دښته کې شنه کېږي او شغې يې خلکو پسې نخلي. ؛. ۱۷۰

شيبر: په باميانو کې د يوې سمې نوم دی چې ډېر ساړه وي په کې او يو ډېر لړلی زوړی (کوتل) هم لري چې د شيبر کوتل يې بولي. ؛. ۱۷۱

شـيطان: ابليس، ازازئيل. ؛. ۱۳۸

۲۱. ښې (ښ)

ښکرور: زورور، طاقت ور، زناور، ځناور، سوپر فاور. ؛. ۱۷۱

ښکالو: د پخښو غړ. ؛. ۱۷۱

ښکالوه: سرخج، بحث، مباحثې. ؛. ۲۲

ښوونځو: مکتبونه، ښوونځي، د ښوونځی جمع ده. ؛. ۱۷۱

۲۲. غې (غ)

غجکې: لکه دوې تاره (دمبوره) غوندې د ولسي موسيکۍ يوه ډېره ښه اله ده. ؛. ۱۷۱

غزال: هوسۍ. ؛. ۱۷۱

غړيالي: ړوب، عضلاتي، تنومند. ؛. ۱۷۱

غړلېږدی: ژغ لېږدی، لوړغږی، لوړويونکی، لاوډ سپـيکر. ؛. ۱۷۱

غوټه: ډمبوسکی جلۍ، غوښه ور. لکه: هېلمندۍ جلۍ غوټه وي. **غ**وټه لنډ وې (و يا واو) باندې زورنه ده، مخکينی ابېڅه غې (غ) دی پر دې زور په ښه غړ راځي لړ لوړ لوستل کېږي.؛. ۱۸۰

غوټه: سر ورمنډل په اوبو يا توکو کې. لکه: وا!؛ لغمانۍيه! دا د لغمان سين دی په کې غوټه شه! له اوبو دې وېره ورکوي. **غوټـه** منځنی کچې غړ د وې (و يا واو) باندې زورنه ده، مخکينی ابېڅه غې (غ) دی پر دې پېخ په ښه غړ راځي لړ لوړ لوستل کېږي.؛. ۱۸۰

غوټه: ټرل. لکه: ای!؛ لغمانۍ جلۍ د ټيکري پيڅکې دې غوټه کړه. **غـو**ټه اوږد وې (و يا واو) باندې زورنه ده،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکینۍ ابېڅه غې (غ) دی پر دې اوړد پېخ یا اوږ مد په بنه غږ راځي لږ لوړ لوستل کېږي.؛. ۳۱

غوټی: د ګل هغه حالت چې خلاص شوی نه وي. ؛. ۱۷۲

غورځاوې: د یوې ډلې غړی. ؛. ۱۷۲

غورځنګ: نهضت، مومنټ، جنبش. ؛. ۳۷

غورینه: ګلماله. ؛. ۹۱

غوړغوړ: په اسمان کې د الکترونونو د تصادم صوت دی، غوړغوړی بابا، په وربځ اسمان کې سرو بخرو د ټکرونو غږ. هغه غږ چې له تندر او تالندې څخه وړاندې وي؛. ۱۷۲

غوږکی: ټیلیفون. ؛. ۱۵۸

غوندې: ورته؛. ۲۶، ۲۷، ۷۴، ۸۱، ۸۴، ۸۸، ۱۲۸، ۱۶۳، ۱۷۱، ۱۸۲ او ۲۰۵

۲۳. کې (ک)

کاروان: پیر محمد کاروان، شاعر لیکوال زما د ادبي بهېر د ۲۰۰۴ کال اشنا. ؛. ۱۷۲

کاروان: وچه بېړۍ، د اوښانو کتار، قطار، قافله، کافله. ؛. ۱۲۲ او ۲۱۱

کاکۍ: د کاکا ښځه ، د کاکا مندینه، د کاکا ارتینه، د کاکا مینا، د تره میرمن، د تره ښځه، د تره کور ودانه، تینداره. ؛. ۲۱، ۲۲، ۱۴۰ او ۱۴۶

کانه: هغه څوک چې اوازنه اوري. ؛. ۱۷۲

کبلۍ: د هوسۍ زوزات، د هوسۍ اولاد، د هوسۍ بچی. ؛. ۱۷۲

کابلۍ: هغه انجونه چې د کابل د سیمې وي، ټاټوبي د پلازمینې پېژند پانه و لري. ؛. ۱۷۲

کټ مټ: یوه شان، ورته، هم شکل. ؛. ۱۴، ۱۳۵، ۲۱۳، او ۲۱۷

کټینه: د چرسو پرې شوې ګرده چې پټی ډډ ساتي. ؛. ۱۷۲

کډوالۍ: مهاجرت، کډوان، کډوال، مهاجر. ؛. ۱۷۲

کرۍ: ټول، درسته، واړه، ګر سره. ؛. ۸۶

کړۍ: ګردۍ، حلقه، دایره. ؛. ۱۹، ۲۹، ۳۵... . او ۲۰۸ (ټول ټال ۲۳ وارې نور)

کلام: ویناوې، خبرې. ؛. ۱۷۲

کلام: خبره، وینا. ؛. ۱۷۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله خور: سر خوړونکی، کله خورک، يوه بيلګه الوتونکی دی چې زېړه سينه، تور سر، اوږده لکۍ او ډبله چنګه مښوکه لري. چتکی يو بلګه وړوکی الوتونکی دی (امريکايي وړه مرغۍ) خوري. او ماشومان يې کافر الوتونکی هم نوموي.. ؛. ۱۷۳

ککرۍ: کپړۍ، سر، ځکيسر. ؛. ۱۷۳

ککی: ځنکی، زانکی، ښنکی، ښکلی ماشوم، ډولي ماشوم، هغه ما شوم چې په مور ډېر ګران وي. ؛. ۱۷۳

کم اصل: بې نسبه، سوی اصيل، ډم، نايې، جولا، نداف، قوال، بازينګر، نځی. ؛. ۸۴ او ۸۵

کوراک: غوزانو يو ستره بېلکه چې ډېر سخت وي او ماشومان يې د څلورمغزو په لوبو کې د ټکي په ځای استعمالوي. ؛. ۷۴

کوره سان: خېرسان يو ډول نخی اوسپين ټوکردی. ؛. ۱۶۳

کوږ: ناسم، سوی سم. ؛. ۶۱، ۷۵، ۸۵ او ۱۲۱

کولمان: په لغمان کې يو غرنۍ سيمه ده چې وګړي يې په کولماني (پشه يي) ژبه خبرې کوي. ؛. ۱۰۲

کوکۍ: ۱) ډوليوزې، شا وزرې، (پکه بي بي، شاه پرک). ۲) مشره خور ؛. ۲۱ او ۱۰۵

کوټۍ: کيسکی ،د خره بچی. ؛. ۸۶

کونده ګل: د الينګار په ولسوالۍ کې شمال ختيځ لورته پروت د کلی نوم دی. په نورلام کې د ډکرې کلا نه پورته. ؛. ۱۷۳

کونړي: د کونړ، د کونړونو، د کونړ ولايت چې مرکز يې اسد اباد او ښار يې چغسرای دی (ځکه يې کونړونه بولي چې څو کونړونه لري لکه خاص کونړ، بر کونړ، کوز کونړ په کې دي). ؛. ۱۳۹

کوهی: ساه. ؛. ۱۷۳

کهول: کورنۍ. ؛. ۸، ۲۰، ۱۳۶، ۱۵۱ او ۲۱۰

کېڅليک: د کبر(قبر) شناخته، د مزار لوحه. ؛. ۱۷۳

کېږدۍ: خيمه. ؛. ۱۷۳

کېلمان: په لغمان مرکزکې د ميدانيو سيمې څخه کوز د ملايانو کلی دی، تانده سيمه ده ورته کېلمان وايي:. ؛. ۱۷۳

۲۴. ګې (ګ)

ګاډيلې: ګرده ګردۍ، تاوه حلقه، د ګاډۍ ټير. ؛. ۷۷

ګټيالۍ: ګټونکې ښځه. ؛. ۱۷۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګډا: نڅاء، بازي. ۶. ۱۹۳
ګر: ظلم، ستم. ۶. ۵۶، ۱۴۶ او ۱۸۸
ګریان: ژړا. ۶. ۸۲
ګس: کین، چپ. ۶. ۱۹۰
ګسټ: کین، چپ. ۶. ۸۳ او ۹۰
ګسمټي: کینمټي، چپکو. ۶. ۲۱۱
ګسمټې: کینمټي، چپلاسي، په کین لاس د لیک لیکلو جلی. ۶. ۱۷۴
ګواښ: ګواښنه، ګوت ښندنه، خبرداری، اخطار. ۶. ۱۷۴
ګوټپېر: ګوټلید، زاویه دید. ۶. ۱۷۴
ګوټنه: خیشاوه. ۶. ۹۱
ګور: قبر. ۶. ۴۵، ۵۰، ۵۱ او ۱۳۲
ګور: کتل، د شپه میرویا د ساتونکو په سیستم کې هغه حالت دی چې تر پېنځه قدمه واټنه پورې امیر ته پاتې شو لاسونه سره تړي په ورنو کلک نیسي او د میر په لور ګور کوي د تعلیم قدم په بڼه تیرېږي. ۶. ۱۸، ۹۰، ۱۳۷ او ۱۹۲
ګویا: وینا، په خبرو اخته. ۶. ۱۷۴
ګویان: په خبرو، ږغا، غږا، وینا. ۶. ۱۷۴
ګیځ: سهار. ۶. ۳۲

۲۵. لې (ل)

لالا: ستر ورور، ستر اوښی، ستر کاکا، مشری ورور، خوږ مشر. ۶. ۷۴
لالیه: پر مېرمنې چې خپل خاوند ډېر ګران وې نو په لالیه یې رابولي. شرین، خوږ، شاټ. ۶. ۶۷، ۷۶، ۹۸، ۱۰۶ او ۱۲۰
لالۍ: پر مېره چې خپله مېرمن ډېر ګران وي نو په لالۍ یې رابولي. شرینه، خوږه، شاته، ګبینه، جنتبوی، اومتۍ. ۶. ۱۷۴
لانجه: جنګ او جدل. ۶. ۱۷۴
لا وياړي: سوی وياړ، بې وياړه، نا فخره، لاغروره. ۶. ۱۷۴
لرلید: دوربین. ۶. ۱۷۴
لرلید: ورستۍ ګنه، راتلونکي بڼه. ۶. ۲۷، ۴۰، ۱۴۷،... . او ۲۱۱ (ټول ټال ۱۳ واري نور)
لرې ویشتونکی: لېندوک، سنیپر، لرېویشتونکی ټوپک، لېندوک باندې تارول (یوه ډول مرغه) په غلچکي ډول وېشتل، خپل ښکار

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پټ او لرې ځایه وېشتل، له لرې او پټ ځایه وېشتل، یوړ یو وېشتل. ؛. ۱۷۴

لړ (ردیف): لړ (ردیف) داسې تعریف کوو چې هغه غونډلې، وییکي (ویوکي یا وی) او ابېځې چې په تول او تله برابر یا مقفي شعر په پای کې د ټولو قافیه والو مسرو په یوه بڼه او یوه مانا تکرار راځي ورته ردیف وایو.
تر ټولو ډېرې پېیلې (پیرانو، شپرونو، شعرونه یا اشلوک) د پښتو ژبې د ,ه ، ابېځې باندې پښبله (قافیبه) او لړ (ردیف) شوي دي. که د , ه ، ابېځې د هرې وییکي له بېل بېل ابېځې و منو نو د , ه ، ابېځی په کې لړ (ردیف) راځي. لکه وینه، دینه، شینه، ځینه، پینه په د غو وییې پښبلې کې د , ه ، ابېځې لړ ده. یا قافیي دې چې د ه ردیف لري. ۱۵، ۱۶، ۱۹، ۳۰، ۳۵، ۱۲۷... .او ۲۰۳ (ټول ټال ۴۶ وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلي)

لـړان: د سطرونه غونه، رووې، قطار، ځنځیر، د عنوانو مخ، لکه: لیکلړ، د لیک یا موخو د عنوانو مخ، لیک د سطرو غونه. ؛. ۱۷۵

لړزان: ریږدان، ځوځیدنه، تریدنه، لړزیدنه، اینې دیدنه. ؛. ۱۷۵

لړی: پروسه. ؛. ۱۳، ۱۵۶، ۱۸۷، ۱۹۶، ۲۰۰، ۲۰۴ او ۲۰۹

لښل: لیږدېدل، کډه کول. ؛. ۱۷۵

لغاز: طنز. ؛. ۱۶ او ۲۹

لغمانی: هغه کس چې په لغمان سیمه کې زوکړه شوی وي، هغه تن چې په لغمان سیمه کې پیدا شوی وي، د نوموړې سیمې ژوند کړ او پېژن پانه یې و لري. ؛. ۳۷، ۹۴، ۱۰۲ او ۱۰۴

لغمانی‌یه!: ای! لغمان وګړینه!، بلنې غږ یا ناره ده د لغمان ژوندګړ ته . ؛. ۱۹۴، ۱۹۸ او ۲۰۷

لمپاکا: د لغمان ولایت پخوانی نوم دی. ؛. ۱۳، ۱۶، ۲۱، ۲۲، ۲۴، ۱۳۶ او ۱۸۰

لنډ پر لنډی: لنډ ګنډ، په لنډو. ؛. ۱۷۵

لنډپېری: لنډ پړاوی. ؛. ۱۷۵

لنډ منګی: لنډ عمری. ؛. ۱۷۵

لنډ لیدی: لنډ وینی. ؛. ۱۷۵

لنډون: مخففات، چې د اصلي کلمو پر ځای یې د سر، پیل ابېځی یا د پیل پېژند ابېځي راځي. لکه: ت. و (تخنیکي وی)، ا. غ ,, و. غ ،، (اقتصادي غونډله یا وټیزه غونډله)، اینج

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اېنجينېر)، س (ساينسي)، ک (کيميا)، ر (رياضي)، ح (حساب)، ا.ا.ج (افغانستان اسلامي جمهوريت)... ؛. ۲۱۴

لنډوين: نږدې ليدی، لنډفکری. ؛. ۱۷۶

لنډۍ: په لغات کې لنډۍ هغه دوې سرې شعر ته وايي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړی، غښتلی، هېښونکی، سندريز، خوږ، ګټلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخيل ډک شعر دی چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پېداينښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

لنډۍ د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته. (دفتنګونه د لنډۍ توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، ګرانه، وروره، يه کربانه! کنه او داسې نور) د قافيې کلمې يا غونډلې نه لري.
خو د دوېيمي مسرې په پای کې اهنګينه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړ وي. هره لنډۍ بايد د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ يا هي ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، لنډۍ د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول شعر (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د لنډۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرتولو لنډۍ يو، باندې يوه ربښت (قانون) د تطبيق وړ دی، ياني دا چې د هرې لنډۍ لومړۍ مسره بايد ۹ له دفتنګونو پرته او دوېيمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.
د هرې لنډۍ، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه او د دوېيمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي او ډېرې وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل کيفيت نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. ؛. ۲، ۱۶، ۱۷، ۱۸... . او ۲۲۰. (ټول ټال ۱۸۶ وارې په دې کښلې کې راغلی دی.)

لنډۍيو: لنډۍ يې يوون (يکړ يا مفرده) وی ده، د لنډۍ ډېرنو يا جمع وی يا لغات لنډۍيو کېږي. ؛. ۲، ۱۶، ۱۷، ۱۸... . او ۲۲۰. (ټول ټال ۲۴ وارې په دې کښلې کې راغلی دی.)

لنډۍ ايزې: د وی يا ويکيي له پامه لنډۍ ايزه هغې درې سرې پېيلې ته وايي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پېښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (پلجياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.
د کوشنۍ لنډۍ ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې يا کلمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږ وي، په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغږونه يا واکه مرکب، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته رازې او لکه يوستووی اواز يوه وار پټليز له خولې راوزي د يوه غبرګغږ لومړی ټوک يوه خپلواک او دوېيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکۍ واله يې يا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله يې يا درنه يې ,,ۍ ،، او

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناترويیکي، ترويیکي، ستربل، اوستربل، پارنويیکي، بلنويیکي، اندېښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانا!، يه ځلميه!، هه بچيه!، يه کربانه!، ای الکه! وروره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، ښه، ښنګه، ولې...)، نومړي ټول د لنډۍ ايزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی راولي.

د پښتيلې کلمې يا غونډلې لړې لري. خوډېری وخت د لومړۍ، دوېيمې او درېيمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړ وي. هره لنډۍ ايزه بايد د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي، لنډۍ ايزه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېيمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې لنډۍ ايزې، د لومړۍ او دوېيمې مسرې څلورمه او اتهمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې بېلوالی لري. په بله وينا لنډۍ ايزې مېچې د څپيزه او خجيزه ټولوالې سره سره پر يوه نازورنه څپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او يوه دېرشتمې څپې خوږغږي د لنډۍ ايزې مېچې د څپيزه او خجيزه ټولوالې ترڅنګه د لنډۍ ايزې يوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه يې يوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پايني توکون

(c) ketabton.com: The Digital Library

په يوه پير کې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، او يوه دېرشتمې زورنې څپې له يوه څه اغېز سره لنډۍ ايزې ته يوه خوږ.غږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وريته هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول يې ترنګتوک يا ترنمي توک کېدای شي. غوره ستېه د ترنګتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ايزې رغښت پنځ کوي، د ايزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ايزې هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې يوې مسرې سره ورته لړونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګينه پاينۍ څپې ولري، د ديفتنګونه او پارنويکي سره، خو له نيمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګټۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادې پېيلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پينځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هايکويۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېليزۍ، ناپېيلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرای بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رڼ بېلوالی يا ګړندی فرق يې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپينې ته را اوباسې چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پېيله د څو سره لنډۍ ايزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرې پېيله له درې سرې لټکې يا درې سرې لنډۍ ايزې، څلور سره لټکې له څلور سره لنډۍ ايزې سره، پينځه سرې لټکې له پينځه سرې لنډۍ ايزې سره، شپږ سره لټکې له شپږ سره لنډۍ ايزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره، اووه سرې لټکې له اووه سرې لنډۍ ايزې سره، اته سرې لټکې له اته سرې لنډۍ ايزې سره، نهه سرې لټکې له نهه سرې لنډۍ ايزې سره او لس سره لټکې له لس سره لنډۍ ايزې سره... . ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې لري. ؛. ١۴٩، ١٧٧، ١٧٨، ١٧٩، ١٨٠ او ١٨٨. (ټول ټال ١٨ وارې راغلی دی)

لوبغالې: لوبغاله يې مفرده وی ده، ستېډيوم، د لوبې ميدان. ؛. ٧٥ او ٢١١

لور: سمت، اړخ. لکه: د لمپاکا لور ښځه د وګړو ګڼه ګونه په لوړي پېر کې افريکا، اروپا، ته تللي دي.
لــور لنډ وې (و يا واو) باندې زورنه ده، مخکينی ابېڅه لې (ل) دی پر دې زور په بنه غږ راځي لږ لوړ لوستل کېږي. ؛. ٢، ٣، ۵، ٩، ١٣ او ٢١٧

لور: بچی، لورکی. لکه: بلا (بلحه) د لغمانی لور ده.
لــور منځنی کچې غږ د وې (و يا واو) باندې زورنه ده، مخکينی ابېڅه لې (ل) دی پر دې پېخ په بنه غږ راځي لږ دروند لوستل کېږي. ؛. ٢٢، ۵٨، ٨۶، ٨٧، ٨٨،... .

لور: دروزګر له وسپنې جوړ کړی لور، لکه: د اکا لور پخ دی.
لـــور اوږد وې (و يا واو) باندې زورنه ده، مخکينی ابېڅه لې (غ) دی پر دې اوږد پېخ يا اوږ مد په بنه غږ راځي ډېر روند لوستل کېږي.
دا د پښتو ژبې يوه ربښت دی چې ځينې وی لکه ١) لور، ٢) لور، ٣) لور په يوه بڼه ليکل کېږي خو لوستل کېږي په بېل بېل سا باندې، چې په کره بڼه يې د اواز په لوړ والي او ټېټوالي (اينټانيشن) کې او د ابېڅې او غونډ په زورنه کې بېلوالی او بېلې بېلې مانا لري. چې پښت يې په غونډلو کې وايي په غږ يې روغ پوهېږي او مانايي روښانه کوي. لکه هدا درې وی او پورتنۍ د ١) غوټه، ٢)غوټه، او ٣) غوټه ماناوي. په همدې بڼه د (!) غږ چې د اواز بېلوالی په ګوته کوي. ١) حامده! راځه. په دې غونډله کې (حامده!) نر نوږی دی يا نر نوم دی، يا نر ته غږ کوو. خو په ٢) حامده راغله. په دې غونډله کې (حامده) ښځه نوږی دی يا ښځه نوم دی، يا ښځه ته غږ کوو. چې دا څرګندونه په کره بڼه په لاس راکوي چې له نر نوم سره به اړينه غږه (!) راځي او ښځې نوګه نوم بې غږې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ندايې) وي. غږه (!) يا (ندايه: Exclamation) چيغه، کړی که، د تعجب نه ډکه چيغه. که!! شي دوې برابره او که درې !!! شي درې برابره لوړه چيغه غږه غږ ور کوي. ؛. ۱۸۰

لوربنود: لوری ښودنکی، قطب نما. ؛. ۱۸۱

لوري: سمتونو، طرفونو، له اړنه، د لوری يې مفرده وی ده. ؛. ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۷ وا ۲۱۳ (ټول ټال ۲۰ وارې نور راغلی دی)

لوښه: خاصه. ؛. ۱۸۱

لوکاټ: يو ښه ميوه ده چې په لغمان کې خورا ډېر دي او په زياته ګڼه ثمره هم نېسي، ژېړ رنګ اوقهوه يې دانې لري. ؛. ۱۸۱

لوګر: لوګر ولايت چې مرکز يې پل عالم دی، د ميسو چينه په کې ده يا ميسو عينک ښار. ؛. ۱۸۱

لولی: شليته، ورانه ښځه، سپکه جلۍ، له خبرې اوړېدونکې ښځه، بېوفا. ؛. ۹۱

لوېديځ: لمرپرېوته، غرب. ؛. ۱۴، ۱۳۵ او ۱۸۸

ليکلړ: د ليک د عنوانو مخ، ليک د سطرو غونه، لړ ليک. ؛. ۷۵ او ۱۷۵

لينده ماره: غيشي ويشتونکي ربړي غولکه. ؛. ۱۸۱

لېوکټی: د لېوه زوی، لېوهکټی. ؛. ۱۸۱

لېيل: شاهدي ويل، لل. ؛. ۱۸۱

لېيلي: هڅولي، جغات ورکولي، تشويق کولي. ؛. ۱۸۱

۲۶. مې (م)

مالګني: مالګاني، مالګني. ؛. ۱۸۱

مانده: هغه ځای ته ويل کېږي چې پر سړک باندې اوبه په لنډو واوړي، چې نوموړی ځای پر سړک د سيلاب يو ناساپي راتلو له پاره جوړ شوی وي. او هلته سړک موړ او يا چړايي جوړه وي. نو که پر سړک داسې ځای شتون و لري چې اوبه ترې اوړي نو پښتو ژبه کې ورته مانده وايي. (واش) او د اېنجينېری له پامه که پر سړک داسې ځای شتون ولري چې اوبه ترې اوړي د اوبو اندازه په کې تر دېرشو سانتۍيو پورې او يا د کوشنۍيو موټرو تيرونه په کې ډوب نه شي نو مانده پرط جوړه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که د دېرشوسانتيیو نه اوبه زیاتې وي نو پولچک پرې جوړه وي. د بېلګې نومونه یې. لکه: د محمد ګل باچا مانده، کندې مانده، خروټو مانده، باغ میرزا مانده، هرمل مانده، کټل مانده او د شخترای ماندې. ؛. ۱۸۱

مندینه: ارتینه، مینا، میرمن، ښځه، کور ودانه، د ژوند ملګرې. ؛. ۲۱، ۹۵، ۱۴۰ او ۱۷۲

مټاک: سخت منځی، پوچ، خالي غوز، تش منځی، کورک، چارمغز چې منځ یې لرګی وي. ؛. ۷۴

مانیز: معنایي، معنوي. ؛. ۱۸۲

مچو: مچه، مچکه، خولګۍ، چپو، خولګوټی. ؛. ۷۳ او ۱۶۴

مردان: په کوزه پښتون خوا کې یوه منطقه ده، چې تخبی ځخه سو واټن ړومبی راځي. ؛. ۱۸۲

مرغومی: پشیرلی، د پسه هغه بچی چې عمر یې له یوه کاله کوچنی وې مرغومی یې بولي، که له یوه کاله یې عمر لوړ وې ورې یې بولي، او که چیره یې عمر له دوې کلو پورته شي نو مګ یې بولي. ؛. ۱۸۲

مړوندان: مړوندونه. ؛. ۱۸۲

مسجد: مومنانو د ځځلې ګډ ځای، مسلمانانو د عبادت تمځای، د لونځ ځای، چې یوازې الله تعالی ته په کې عبادت کېږي. ؛. ۲۷

مسره: د پېیلې نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت ته مسره وایي چې یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ دوې مسرې لري. ؛. ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۵، ... . ۲۰۸ (ټول ټال ۶۱ وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

مسرې: مسره یې یوون نوم دی یا د مسره ډېرنوم دی؛ د پېیلې یوې کړۍ یا کړۍ، بند یا بیت ته مسرې وایي چې یوه لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ یوه مسرې وي. ؛. ۱۹، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۵، ... . ۲۰۸، ۲۰۹ (ټول ټال ۹۷ وارې په بېلابېلو چوپړو کې راغلې)

مصباح: ځراغ، چراغ، د شیدو یا د شرابو پیاله. ؛. ۱۸۲

مصرۍ: د ۍ یا وییکي له پامه مصرۍ هغه دوې سرې پېیلې ته وایي چې د لرغون مصرۍ تورې، مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، ځرنګوالی او ځرګندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندریزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېیله ده چې زموږ لرغونو پښتنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ئ او ... .،، د مصرئ لرغون اهرمو غونډې چې ترننه یې نه جوړونکو او نه د هغوی نومونه معلوم نه دي څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

مصرئ د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته. (دفتنګونه د مصرئ توکي دي لکه: وئ، او، نو وئ!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا الله، یه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وئ!، ای!، وه الله وئ!!، وا وئ، وای وای، نو، یه کربانه!، وروره!، کنه، ولې اواسې نور ... .)، د پښېلې (قافیې) غونډلې (کلمې) نه لري. خو د دوېیمې مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ بشپړوي. هره مصرئ باید د ه (زموږ خپله ,,ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنئ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګڼه ابېڅې ده.

په واول یا غږن اواز پای ته رسېدلې وي، مصرئ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول پېیلې (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د مصرئ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. پرټولو مصرئ یو، باندې یوه رښت (دودی یا قانون) د پلې (تطبیق) وړ دی، یانې دا چې د هرې مصرئ لومړئ مسره باید ۹ له دفتنګونو پرته، او دوېیمه ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصرئ، د لومړئ څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کیږي او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيمه سيمه کې توپير لري. ؟. ۲، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ... . ۲۱۸ او ۲۲۰. (ټول ټال ۳۰۲ وارې نور)

مصرۍيو: مصرۍ يې يکړه وۍ ده، يا د مصرۍ ډېرګنی نوم دی. ؟. ۲، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ... . او ۲۲۰. (ټول ټال ۱۸ وارې نور)

مصرۍ ايزې (مصريزې): د وۍ يا ويکيي له پامه مصرۍ ايزه هغې درې سرې پېيلې ته وايي چې د څو سره مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنې، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګټلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ مصرۍ ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غوندلې يا کلمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږوي، په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغږونه يا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته رازې او لکه يوستووی اواز يوه وار پتليز له خولې راوزې د يوه غبرګغږ لومړی ټوک يوه خپلواک او دوېيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکۍ واله يې يا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله يې يا درنه يې ,,ۍ ،، او داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګغږونه، ناتړوييکي، تړوييکي، سترېل، اوسترېل، پارنوييکي، بلنوييکي، انديښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وۍ!، وۍ، او، نو وۍ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، شيرينه، ګرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای. نو، الله، او، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتيانا!، يه ځلميه!، هه بچيه!، فردوس خانه!، لغمانيه!، يه که ځاره!، ای الکه!

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورورهٔ!، بخته ميرهٔ! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې...)، نومړي ټول د مصرۍ ايزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پېل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښتو کلمې يا غونډلې لړې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېيمې درېيمې، څلورمې، پېنځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره مصرۍ ايزه بايد د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,,ه،، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي، مصرۍ ايزه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. د لومړۍ مصرۍ ايزې پېنځمه او د دوېيمې مصرۍ ايزې شپږمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې مصرۍ ايزې، د لومړۍ او دوېيمې (د پورتنۍ پېنځه سره مسرې څلورمه، او د شپږ سره مسرې پېنځمه) مسره څلورمه او اتهمه څپه او د پېنځمه او شپږمې مسرې (پاينۍ مسرې،) څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي.

له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې بېلوالی لري. په بله وينا مصرۍ ايزې مېچې د څپيزه او خجيزه ټولوالې سره سره پر يوه نازورنه څپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي څپه پای ته رسي. د هې ابېڅی دی چې غږ يې نس څخه هوا په حنجرې کشوي، چې خولې مخکې مو ورغوی او نيسئ او ه يا هه ووايئ نو هوا ويچې او د نس ډکيدل او تشيدلو باندې پوهېږئ چې همدې ته ترنګتوک وايي، مانا دا چې د پيلنۍ مصرۍ ايزو نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د پېنځه سره مصرۍ ايزې يې ايزو نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلوېښتمې او اته پېنځوستمې) ځپې خوږغږي د مصرۍ ایزې مېچې د ځپیزه او خجیزه ټولوالې ترځنګه د مصرۍ یوه بل رغنده توک ګڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلې په توګه یې یوه ځپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پاینې توکونه په یوه پیر کې له دغو درېواړو ځپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه ځلوېښتمې (د شپږ سره مصرۍ ایزې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه ځلوېښتمې او اته پېنځوستمې) زورنې ځپې له یوه څه اغېز سره مصرۍ ایزې ته یوه خوږغږي وربښې او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه ځپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پېنتو انډول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کېدای شي. غوره ستېه د ترنګتوک په پاینۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ایزې رغښت پنځ کوي، د ایزې غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ایزې هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ ځپې ولري، د دیفتنګونه او پارنویکي سره، خو له نیمکۍ، انګۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې ځپېزۍ، ځلور ځپېزۍ، پېنځه ځپېزۍ، شپږ ځپېزۍ، اووه ځپېزۍ، اته ځپېزۍ، نهه ځپېزۍ، لس ځپېزۍ، هایکویي، پټۍ (تي خورو اړوندې پېیلې)، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجي، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له ستې بېلوالی ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرۍ بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رڼ بېلوالی یا ګړندی فرق یې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهنې پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي پېیلې ۱۸۷ چوپړی

د مصرۍ ایزې د څپې شمېر ببلګه داسې ده چې درې سره لرې ۳۱ څپېزې وي، څلور سره مصرۍ ایزې ۴۰ څپېزې وي، پېنځه سره مصرۍ ایزې ۴۹ څپېزې وي، شپږ سره مصرۍ ایزې ۵۸ څپېزې وي، اووه سرې مصرۍ ایزې ۶۷ څپېزې، اته سره مصرۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي، او نهه سرې مصرۍ ایزې یې ۸۵ څپېزې وي او لس سره مصرۍ ایزې ۹۴ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره مصرۍ ایزې ۴۰ څپېزې رانښلولې لړۍ لرې او څلور دانې وویل شي. خوندور رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په ستېه ولاړ راځي، ډېرې ښې یې اته سره مصرۍ ایزې ۷۶ څپېزې وي چې دوې دانې وویل شي، ښې به بیا درې سرې مصرۍ ایزې دې اته دانې یا دولس وویل شي، لږې ښې بیا پېنځه سره مصرۍ ایزې یا پېنځیزونې مصرۍ ایزې دې چې پېنځه دانې وویل شي ښې راځي، دا بیا له څلورو دانو شپږ سره مصرۍ ایزو سره خوا په خوا ځای نیسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپیني ته را اوباسې چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېیله د څو سره یا څو مخه مصرۍ ایزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پېنځه او شپږ سره پېیله له پېنځه سره او شپږ سره مصرۍ ایزې، مصرۍ تورې او مصرۍ ایزې سره ورته ډېرې ځانګړې ځانګیرنې لرې، چې ورته مصرۍ ایزه وایي، په دغه ډول څېرې لرې، درې سره مصرۍ ایزې، څلور سره مصرۍ ایزې، پېنځه سره مصرۍ ایزې، شپږ سره مصرۍ ایزې، اووه سره مصرۍ ایزې، اته سره مصرۍ ایزې، نهه سره مصرۍ ایزې او لس سره مصرۍ ایزې... . په ښه مندل کېږي. او مصرۍ ایزې ډېرې ورته ځانګړې ځانګیرنې داسې دي. ؛. ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶ او ۱۷۸

مطعم: خوراک. ؛. ۱۸۷

مل: بډه، ملګرې، انډېوال، دوست، اشنا، یار. ؛. ۴، ۵... . ۲۱۹ او ۲۲۱ (ټول ټال ۵۷ وارې نور)

ملګري: دوستي، اشنایي، بډه والی. ؛. ۱۰، ۱۴۱ او ۲۱۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

منبر: دریځ، د تبلغ د ودرېدو ځای، (مونږ ورته ډېر زیات درناوی لرو او همیشه دا په پام کې نیسو چې غلته خبره او کوم ناوړه وینا، ترېنه سوی استفاده ونکړو.
ځکه چې حضرت محمد(ص) به له منبر نه د اسلام دین، کره شیان، مقدس کتاب، قرآن پاک چې د حضرت جبرائیل امین ملائک په واسطه پر حضرت محمد (ص) نازل شوی د الله العظیم له لوري، هغه پوره مسلمانانو ته و رسوه او ابلاغ کاوه یې. چې زموږ ژوند، قانون، نظام دې کتاب پورې تړلی دی او منوونکو ته یې مسلمان وایې.
الله تعالی مونږ ته له یو لړ شیانو څخه په کلکه منعه کړې چې حرام دي (حرام یې بولي) او نه به یې کوو، لکه:.
په ځمکه کې فساد، قتل، غلا، زنا، سود، شراب څښل، د خوږ غوښه خوړل، د یتم مال خوړل، ظلم، منافقت، له یهودو او عیسویانو سره لاس یو کول او پیسې تر اخستل، پټ پردی کېدل، یووالی نه کول... ، او له هغه سره شریک نیول.
بل لړ شیانو یې حلال ګرځولي دي چې همیشه به یې کوو، کله:. د مېرمن ټول رښت ورکول، له هغوی سره ښېګڼه کول، کالي او خواړه ورته چمتو کول، لمونځ، روژه، زکات، حج، یوازې او یوازې د الله تعالی د رضا له پار جهاد، ښه سلوک، ښه رویه، ارام خوراک کول په ټېټ اواز غږېدل، د مشرانو درناوی، پاک خواړه خوړل، جغات، د مور او پلار په وړاندې د اوف کلمه هم نه ویل... ؛. ۸۴

منځه: منځی، هسته. ؛. ۸، ۱۵، ... . او ۲۱ (ټول ټال ۱۲ وارې نور)

منځه ګل: د الېنګار په ولسولی کې سویل لوېدیځ لور ته پروت د کلي نوم دی. بدیاباد (بدیع لاآباد) کې. ؛. ۱۸۸

منځی: هسته. ؛. ۱۸۲

منګي: د اوبو لوښي، ګړي، مفرده وی یې منګی دی. ؛. ۱۱، ۱۰۵ او ۱۰۶

منګنی: خزانې. ؛. ۱۸۸

موټي: مفرده وی یې ده ، موټی، سوک. ؛. ۱۵۹

موخي: سوله وي، موخل، مخل. ؛. ۱۸۸

مورچل: ډګر، سنګر. ؛. ۴۷

موزي: حسود. ؛. ۴۸، ۴۹، ۶۳، ۶۹ او ۱۰۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

موزون کدم (قدم):

د کدم هغه بـېلګه ده، چې زموږ د هېواد افغانستان د شپه ميرو په سيستم کې له لمړني حالت پيل څخه شروع، تر ۲۵ متری واټنه پورې چې د شپهميرو مير ته نږدې کېږي.
کله چې د شپه ميرو ټول ټولګی له شپږغالې او يا له ټولګي څخه د پريټ ميدان ته را وضي. نو د پريټ په ميدان کې د کشونو په پيلني ځای کې شپهميري په لمړني حالت او سکون حالت کې ولاړ وي.
چې دايي لومړی حالت دی. نو کله چې مير يا کومندان يې ورته و وايي:- اسلام عليکم ورحمته و برکاته؟
په ځواب کې شپهميري وايي:- وعليکم ورحمته و برکاته!
او بيا ورته (کومندان) وايي:- ستړي مشئ؟
په ځواب کې شپهميري وايي:- ژوند!، ژوند!، ژوند!. او که چېرته سر پټې ودانی، تالار، ټولګی، ځغاسته، حال، وې نو بيا ورته شپهميري په ځواب کې يوه ځل له پاره ژوند! وايي.
او يا (کومندان) وايي چې څنګه يئ؟ ژوند!، ژوند!، ژوند!.
او که خدای په امان وايي؟ نو بيا ټول شپهميري يې علمي او نظامي د درجه (رتبه) ګوري او وايي :- بريالي اوسئ مل پاځوال صيب!!! (يا نور......).
په دوېيم حالت کې ورته وايي:- تيار شئ!
نو شپهميری هر يو تن ځان برابروي.
په درېيم حالت کې ورته وايي:- ارام شئ!
نو شپهميری هر يو تن ځان پټه خوله کوي.
په څلورم حالت کې ورته وايي:- مرش!!!!؟
شپه ميری هر يو تن (يوه کدم يا يو قدم) پښې پر ځمکه يو وارې وهي او په ګډه سره يو اواز کوي (هوو!).
په پـېـنځم حالت کې ورته وايي:- يو- دوه!!!؟
شپه ميری هر يو تن دوې کدمه پر ځمکه وهي او په ګډه سره يو اواز کوي له هر قدم سره (هوو!)، وايي.
چې هر کله مير (يا دريځ، مشرانو، لويانو، درې ګونو چارو استازو، د افغانستان دننهنيو چارو وزير، ولس مشر يا د هېواد د ازادئ په ورځ د تېرېدوکې) ته ۲۵ پـېـنـځه وېشت قدمه واټن پاتې شوه.
تعليم کدم پيله وي؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاتې شونې د نه وي چې د ښوونكي يا د مير له امر نه ورسته. په تعليم قدم كې پښې په ځمكه وهي او ورسره اواز كوې.
هر كله چې تر پـېيځه قدمه واټنه پورې امير ته پاتې شوه لاسونه سره ترې په ورنو كلک نيسي او د مير په لور ګور كوي.
په شپږم حالت كې ورته وايي:- تعليم كدم !.
بيا شپهميري سره په ګډه وايي يو!، خپلو پښو ته ډب وركوي.
بيا وايي دوه! بيا خپلو پښو ته ډب وركوي.
بيا وايي درې! بيا خپلو پښو ته ډب وركوي.
او موضون كدم (ارامه تېرېدل، ارام قدم، هوسا حركت) كوي.
د كرښې (صف) تړلو يا برابرول د شپهميرو (پوليسو، څارواكي) په تېرېدوكه (رسم ګزشت، پريټ) كې د هېواد د ازادۍ په ورځ نهه، نهه تنه په اوږدو او نهه، نهه تنه په لنډو وي ۹X۹ په هره يو ټولي وې چې ټول سره ۸۱ تنه كيږې.
چې نوموړي ټولي په لس ګونو ګڼه وي.
او افغانستان د شپه ميرو سيستم تيارونه د ښي لور ته لوړ تنان وي او ګس لور ته ټيټ تنان (كسه) وي.
له ښي لوړ لور څخه د ۹X۹ تنيز كرښه يا (لين، صف) تړلو پيل كوي او په ګس ټيټ لور يې پاى ته رسوي.
او د افغانستان د ملي پوځ سيستم تيارونه د لومړي كرښه يا (لينكه، صف) ته لوړ تنان وي.
نههم صف ته ټيټ تنان وي. له پيل لوړ لور څخه د (سرتېرو، ساتونكو، پوځيانو، اردو) ۹X۹ تنيز كرښه يا صف تړلو پيل كوي او د پاى په ټيټ لور يې پاى ته رسوي.
كله هم چې تېريدوكه بشپړېږي. د ګڼې شمېره يې سل زرو تنو شپه ميرو، ساتونكو ته رسېږې.
نو ځكه د هر يوه شپهمير او ساتونكي د درناوي (احترام) او سلامى له پاره د دوى ستر مير(هر يو :- د شپهميرو ستر مير د افغانستان دننهنيو چارو وزير... نوم يې... پلانكي صيب او ساتونكو ستر مير افغانستان د ملي د فاع وزير... نوم يې... پلانكي صيب) په سر لوڅي موټر كې تيار سىَ ولاړ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټاټوبي میلي ټپیلي ۱۹۱ چوپړی

د ټولو برا بر شویو او ټرل شویو ټولیو په وړاندې ټېرېږي.
نو ځکه په پښونه شي کوی چې د دوره ډېرو تنو په وړاندې په پښو ټېر شي.
ځکه په سر لوڅي موټر کې تیار سی ولاړ وي او د څودانو د ټولیو په خواکې و درېږي.
د دوی په لور ګور کوي په نظامي سلامۍ ولاړ وي او ورته وايي:- اسلام علیکم ورحمته وبرکاته؟
په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانکړې ببلګه د شپه میري یا ساتونکو وايي:- وعلیکم ورحمته وبرکاته!
او بیا ورته وايي:- ستړي مشئ؟
په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانکړې بیلګه د شپه میري یا ساتونکو وايي:- ژوند!، ژوند!، ژوند!.
او بیا ورته وايي:- د شپهمیرو ستر میر د افغانستان دننه نیو چارو وزیر...... پلانکي!، یا د ساتونکو ستر میر د افغانستان د ملي دفاع وزیر...... پلانکي!
په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانکړې بیلګه د شپه میري یا ساتونکو وايي:- بریالي اوسئ د شپه میرو ستر میر د افغانستان دننه نیو چارو وزیر...... پلانکي صیب!، بریالی اوسئ د ساتونکو ستر میر د افغانستان د ملي دفاع وزیر...... پلانکي صیب!
له ټولو ټولیو ته له ټېرېدونه ورسته نوموړي میران ځي او په دریځ کې ولس مشر د هېواد له ستر لویانو سره ولاړ وي او دوی ورته سلام کوي.
وايي :- د افغانستان د اسلامي جمهوریت ولسمشر ...... پلانکي صیب اسلام علیکم ورحمته وبرکاته!
افغانستان د اسلامي جمهوریت ولسمشر...... پلانکی وايي:- وعلیکم ورحمته وبرکاته!
او بیا ورته وايي:- ستړي مشئ؟
په ځواب کې د افغانستان د اسلامي جمهوریت ولسمشر ...... پلانکی وايي:- ژوند!
او بیا ولس مشر ته لاس ورکوي او غېږه، ولس مشر ورته وايې مننه!.
او په خوا کې ور سره ودرېږي. ټېرېدوکه پیل کېږي.
او د هر یوه ټولی په اړه ولس مشر ته ځانګړي معلومات وړاندې کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسره خبرې اترې او خپلې خوښې ځرګنده وي.
د صف تړلو يا برابرول په عادي حالت کې ٤٥ پېنځه ځلوېښت کسيزه ټولی وي.
د نظام جوړه ونه:
ټولی مشر لومړی وار وايي:- ارام شئ!
ټولی مشر دوېيم وار وايي:- تيار شئ!
ټولی مشر درېيم وار وايي:- د ښاغلي پاځوال صيب د احترام له پاره ښي لور ته ګور!
ټولی مشر ځلورم وار وايي:- د ښاغلي پاځوال ته د درېيمې پوهنځۍ د زده کړيالانو د شتونوالي رافور،
ستاسو ښاغلي پاځوال په وړاندې اوروم!، وړاندې کوونکی شبير احمد لغمانی!، د ديارلسو شپږ اوياوم کال د ځلورم کال زده کړيال.
ښوونکي (فردوس يا د شپه ميرو مير): مننه! وړانګور او ارام شئ ورکړه!
ټولی مشر په پېينځم وار وايي:- وړانګور!
ټولی مشر په شپږم وار وايي:- ارام شئ!
ښوونکي (د شپه ميرو مير):- خپله موخه، ورمونه، وړانګوينې او د زده کړې کوم ځپرکی د زده کړيالانو زهنونو ته رسوي! . ٔ. ۷۶

مير:	مشر، سالار، ښاغلی. ٔ. ۳۷
ميره:	تټنګ، دښته، بيابان. ٔ. ۱۵۱
ميره:	د مور بنه، د مېره بله مېرمن، چمتو ويسکي، تيار شراب، د بن زويه! مور. بنی ٔ ۲۱
ميريالي خيل:	په مهترلام کې ختيځ لور ته د ډاګ په اخيره برخه کې د کوچيانو کلی دی. ٔ. ۱۹۲

نې (ن) .۲۷

ناپايه پټ توان:	دننی زېرمه، پوتنشيل. ٔ. ۱۹۲
نازغموړ:	د تحمل وړ نه. ٔ. ۱۹۲
ناانډوله:	کيسه، نکل، داستان يا ناول . ٔ. ۲۱۲ او ۲۲۲
نانډوله:	نه جوړونکی، خرابی کونکی. ٔ.۱۹۲
نانډولي:	نه جوړونه، خرابی کونه. ٔ. ۱۹۲
ناوی:	ناوې، ناوکۍ. ٔ. ۸۳، ۹۱ او ۱۶۴
ناوکۍ:	ناوې، ناوی. ٔ. ۹۰ او ۹۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناکی: اک ته ورته جلۍ ، چې شفاف نازک مخ ولري له ميده خالو سره. ؛. ۸۳
نڅا: ګډا، بازۍ، رقص. ؛. ۲۵ او ۱۷۴
نذر: شرط. ؛. ۱۹۴
نغوته: اشاره. ؛. ۱۳۵
نغوتنه: عشاره، تلميح، کنايه. ؛. ۱۹۳
نقره: سپين زر. ؛. ۱۹۳
نګهبان: څښتن، ساتونکی، څوکیوالا. ؛. ۱۹۳
نګېرني: حس، مونث جمع وويکی يې نګېرني ده. ؛. ۱۹۳
نمره اول: د ښوونځۍ نوم دی چې ما په کې منځنۍ ښوونه کړي. ؛. ۱۹۳
ننداره: ۱) ليدنه، کتنه، ۲) ننداري يې جمع ده يا سينما. ۳) نندارتون : نمايشګاه. ؛. ۱۹۳
ننه توزې: قدمه ، مخکې وينا، سريزه. ؛. ۶، ۱۸ او ۲۶
ننه واتې: خواست دامن، ريباري. ؛. ۱۹۳
نته: انکار، نه منل. ؛. ۱۱ او ۲۰
نتيالي: منکر. ؛. ۲۳
نوړی: جنس (نر او ښځه). ؛. ۱۱و ۱۲، ۲۲، ۱۴۱، ۱۶۰ او ۱۸۰
نوکر: خدمت ګار، غلام. ؛. ۷۲ او ۷۴
نوموړ: ميړنی، نامتو، سرلوړی، سرفرازه. ؛. ۱۹۳
نومونوړ: د تسميې وړ. ؛. ۱۹۳
نوموړې: مېړنی، سرغندوې، سرلوړې، سرفرازه. ؛. ۱۳، ۲۵، ۳۱... .، ۲۰۳ او ۲۰۸ (ټول ټال ۱۲ وارې نور)
نی: هفته. ؛. ۱۴۰
نياو: عدل، داد. ؛. ۲۱۰
نياو والي: محکمه. ؛. ۱۹۳
نيمکۍ ټپه: د وی يا ويکيي له پامه نيمکۍ ټپې هغې څو سرې پېيلې ته وايي چې څو ټپو سره دېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنګوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړني، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګټلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بيابيا کولې، واروار تړلې، ګرداني) پېيله ده؛ چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ڼ، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پیدایښت سره جوښت یې جوت کړې دي؛ له لنډۍ، ټپه، ټیکۍ او مصرۍ څخه ورسته. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بڼې) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ نیمکۍ ټپې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوییکیو پرته دی. (دفتنګونه , الیده ، اضافه، سرباري او اوستربارۍ، غوندلې یا کلیمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، یې لا خوږوي. په بله مانا دیفتنګونه , غبرګغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وایي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي. لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي؛ د یوه غبرګغږ لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېیم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي؛ کله زورکۍ واله یې یا نرمه ,,ی،، او زرکۍ واله یې یا درنه یې ,,ۍ ،، او داسې نور. دیفتنګونه ,غبرګغږونه، ناټرویيکي، ټرویيکي، ستربل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، زویه!، شېرینه، یا الله، یه، وا!، وله!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، الله، کنه!، راځه!، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتینه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، ای الکه!، سفیره!، وروره!، فردوسه!، لغمانی یه!، بخته میره!، اخلا وه! دغه راز هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...)، نوموړي ټول د نیمکۍ ټپې توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېرای وخت په پای کې

ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي. د پښېلې غونډ او پښېلې کلیمې یا غونډلې لرې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېیمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. تر ډېره (هره یوه نه) پښېلې (قافیې) باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وایو) چې د پښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي. نيمکۍ ټپې د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. درېيمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې نيمکۍ ټپې، د لومړۍ او دوېيمې مسرې څلورمه او اتمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېرى وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. په پيلنۍ، دوېيمې او درېيمې څپې د څلورګونو څپو ټولوالې باندې يې زورنه راځي او يا به د اوزونو ټېټوالي او لوړوالي په بنه څپه باندې زورنه حس کېږي.

له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې بېلوالى لري. په بله وينا نيمکۍ ټپې مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالې سره، سره پر يوه نازورنه څپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي څپه پاى ته رسي.
مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او يوه ديرشتمې څپې خوږغږي د نيمکۍ ټپې مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالې ترځنګه د نيمکۍ ټپې يوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه يې يوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي.
دغه پايني ټوکونه په يوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، يوه ديرشتمې زورنې څپې له يوه څه اغېز سره نيمکۍ ټپې ته يوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وريته هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول يې ترنګتوک يا ترنمي توک کې دی شي. غوره سټه د ترنګتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نومورې مسره د نيمکۍ رغښت پنځ کوي، د نيمکۍ غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره نيمکۍ هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې يوې مسرې سره ورته لړونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهنګينه پاينۍ څپې و لري، د ديفتنګونه او پارنويکي سره.
خو له ايزې، انګۍ، پتۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کيسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادې پېيلې)، کيسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپيزۍ، څلور څپيزۍ، پېنځه څپيزۍ، شپږ څپيزۍ، اووه څپيزۍ، اته څپيزۍ، نهه څپيزۍ، لس څپيزۍ، هايکوييۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېليزۍ، ناپېيلۍ او سلسلۍ.
دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، (Dialogue له ستې بېلوالی و لري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی يا ګړندی فرق يې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

خو نيمکۍ ټپه چې درې سره لري ۳۱ څپيزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۳۵ څپيزې وي؛ څلور سره نيمکۍ ټپه ۴۴ څپيزې وي، پېنځه سره نيمکۍ ټپه ۵۳ څپيزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۵۷ څپيزې وي؛ شپږ سره نيمکۍ ټپه ۶۲ څپيزې وي، اووه سرې نيمکۍ ټپه ۷۱ څپيزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۷۵ څپيزې وي؛ اته سره نيمکۍ ټپه ۸۴ څپيزې وي؛ نهه سرې نيمکۍ ټپه يې ۹۳ څپيزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۹۷ څپيزې وي (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنۍ مسرې باندې شي بيا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نيمکۍ ټپه ۱۰۶ څپيزې وي.

چې تر ټولو غوره يې څلور سره نيمکۍ ټپه ۴۴ څپيزې رانښلولې لړۍ لري، دولس دانې و ويل شي خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښې يې اته سره نيمکۍ ټپه ۸۴ څپيزې وي چې اووه دانې و ويل شي؛ ښې به بيا درې سرې نيمکۍ ټپه دي چې دولس دانې يا شپاړس و ويل شي؛ لږې ښې بيا لس سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيمکۍ ټپه يا لسيزونې نيمکۍ ټپې دي چې پېنځه دانې و ويل شي بښې راځي. دا بيا له څلورو دانو شپږ سره نيمکۍ ټپه سره خوا په خوا ځای نيسي، پرته له غبرګغږونو او پارونويکو .... . څخه.

د څپږونکي (زما) نيمکۍ ټپه څپيزه (څپه، سپلاب، هجا ,, سيلبيل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجيزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسيکي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، او ږدوالی، کيفيت ښيي،: ټينګه , لهجه ،: تاکيد: بېلوونکې نښه: د وينا , ځانګړی، خاص او بېل، ډول. Accent, Morphemel: ،،) جوړښت په دې ډول دی:. ؛. ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۲۰۳ او ۲۰۶

نيمکۍ ټيکۍ: د وی يا ويکيي له پامه نيمکۍ ټيکۍ هغې څو سرې پېيلې ته وايي چې د څو سره ټيک سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالی او څرګندوالی لرې.
او په اصطلاح کې هغه وګړنی، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بيابيا کولې، وارواړ ترلې، ګرداني) پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ی او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي؛ له لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ څخه ورسته. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلجياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټيکۍ ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوستربارې، غونډلې يا کليمې دې چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږوي، په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغږونه يا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته راځي او لکه يوستووی اواز يوه وار پټليز له خولې راوځي د يوه غبرګغږ لومړی ټوک يوه خپلواک او دوېيم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکۍ واله يې يا نرمه ,,ی،،؛ زرکۍ واله يې يا درنه يې ,,ی،،
او داسې نور. ديفتنګونه ,غبرګغړونه، ناټرووييکي، ټروييکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښني، هيېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، زويه!، شېرينه، يا الله، يه، وا!، وله!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، الله، کنه!، راځه!، ګرانه!، يه کربانه!، يه پښتينه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، يه کربانه!، ای الکه!، سفيره!، وروره!، فردوسه!، لغمانی يه!، بخته ميره!، اخلا وه! دغه راز هو، نه، ښه، ځنګه، ولې...)، نومونړي ټول د نيمکۍ ټيکۍ توکي دي، چې کله هرې مسرې پيل کې، کله منځ او ډېرای وخت په پای کې ويل کيږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې کليمې يا غونډلې لرې لرې. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېيمې درېيمې، څلورمې او پېنځمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. تر ډېره (هره يوه نه) پښېلې بايد د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده؛ په واول يا غږن اواز پايته رسېدلې وي. نيمکۍ ټيکۍ د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېيمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې نيمکۍ ټيکۍ د لومړۍ او دوېيمې مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د دريمې مسرې (پاينۍ مسرې) څلورمه، اتمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسيږي.

له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل ځه رنګوالي نه پاتې کيږي او په ځنې سيمه کې بېلوالی لري. په بله وينا نيمکۍ ټيکۍ مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالې سره، سره پر يوه نازورنه څپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي څپه پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه دېرشتمې څپې خوړ.غږ.ي د نیمکۍ ټیکۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د نیمکۍ ټیکۍ یوه بل رغنده توک ګڼل کېږ.ي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېیلۍ په توګه یې یوه څپه کمېږ.ي او له موسکي پلوه خوړ. غږ. له لاسه ورکوي. دغه پاینې ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې (د لس سره نیمکۍ ټیکۍ یې نهمې، اتلسمې، یوه دېرشتمې، څلوېښتمې، دوې شپېتمې، پېنځه اویاومې او څلور اتیاومې) زورنې څپې له یوه څه اغېز سره دوی ته یوه خوړ.غږ.ي وربښې او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفونې (euphony) بلل کېږ.ي چې پښتو اندول یې ترنګتوک یا ترنمي توک کې دی شي. غوره سته د ترنګتوک په پاینې

مسره کې دی چې نوموړې مسره د نیمکۍ ټیکۍ رغښت پنځ کوي، د نیمکۍ ټیکۍ غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره نیمکۍ هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې یوې مسرې سره ورته لړونه، پښیلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګینه پاینۍ څپې و لري؛ د دیفتنګونه او پارنویکي سره. خو له ,, ایزې ،، (صفي الله ، د کب ۱۹، ۱۴۰۱ لېږ.دی، ۱۰ چوپړی)، انګۍ، پتۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربیتۍ، سپینۍ (ازادې پېیلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپیزۍ، څلور څپیزۍ، پېنځه څپیزۍ، شپږ. څپیزۍ، اووه څپیزۍ، اته څپیزۍ، نهه څپیزۍ، لس څپیزۍ، هایکویۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېلیزۍ، ناپېیلۍ او سلسلۍ دې ټولو پېیلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، (Dialogue له ستې بېلوالی و لري؛ د دې له پاره چې دا ټول په دېرى بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي؛ ان له ساده درې غونډله ایزه وینا او یادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرې برلاسې وي، رټ بېلوالی یا ګړندی فرق یې و کولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د نيمکۍ ټيکی د څپې شمېر بېلګه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۳۵ څپېزې وي؛ څلور سره نيمکۍ ټيکی ۴۴ څپېزې وي؛ پينځه سره نيمکۍ ټيکی ۵۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۵۷ څپېزې وي؛ شپږ سره نيمکۍ ټيکی ۶۲ څپېزې وي؛ اووه سرې نيمکۍ ټيکی ۷۱ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۷۵ څپېزې وي؛ اته سره نيمکۍ ټيکی ۸۴ څپېزې وي؛ نهه سرې نيمکۍ ټيکی یې ۹۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۹۷ څپېزې وي (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنۍ مسرې باندې شي بيا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نيمکۍ ټيکی ۱۰۶ څپېزې وي.
چې د څپو په ګڼه کې منل شوی ډېروالی راولي او د منلو وړ پېيلې رښت دی.

د څېرونکي (زما) نيمکۍ ټيکی څپېزه (څپه، سېلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجيزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسيکي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټيټوالي زور، او ږدوالی، کيفيت ښيي،: ټينګه , لهجه ،: تاکيد: بېلوونکی نښه: د وينا , ځانګړی، خاص او بېل ، ډول. ,Accent Morphemel: ،،) جوړښت په دې ډول دی:

چې تر ټولو غوره یې څلور سره نيمکۍ ټيکی ۴۴ څپېزې رانښلولې لړۍ لري او دولس دانې و ويل شي خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکارولو په سټه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره نيمکۍ ټيکی ۸۴ څپېزې وي چې اووه دانې و ويل شي؛ ښې به بيا درې سرې نيمکۍ ټيکی دي چې دولس دانې یا شپاړس و ويل شي؛ لږې ښې بيا لس سره نيمکۍ ټيکی یا لسيزونې نيمکۍ ټيکی دي چې پينځه دانې و ويل شي ښې راځي، دا بيا له څلورو دانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږ. سره نيمکۍ ټيکۍ سره خوا په خوا ځای نيسي. پرته له غبرگغږونو او پارونويکو... . ؛. ۱۹۹ او ۲۰۶

نيمکۍ لنډۍ: د وۍ يا ويکيي له پامه نيمکۍ لنډۍ (پام لنډۍ يا سروکه لنډۍ) هغې يوې سرې او دوې سرې پېيلې ته وايي چې د يوه سرې او دوې سرې لټکې سره ډېرې ورته ځانگړې ځانگيړنې، څرنگوالی او څرگندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وگړنې، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، گڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياگانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ږ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. له لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ ورسته. پښت (نسل) يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلجياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ نيمکۍ لنډۍ د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنگونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنگونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې يا کليمې دي چې سندره , اهنگ؛ ترنگتوک؛، يې لا خوږوي. په بله مانا ديفتنگونه , غبرگغږونه يا واکه مرکب، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملگرتيا منځ ته راځي. لکه يوستووی اواز يوه وار پټليز له خولې راوځي، د يوه غبرگغږ لومړی ټوک يوه خپلواک او دوېيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکۍ واله يې يا نرمه ,,ی،، او زورکۍ واله يې يا درنه يې ,,ۍ ،، او داسې نور. ديفتنگونه ,غبرگغږونه، ناټروييکي، ټروييکي، سټربل، اوسټربل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وۍ!، وۍ، او، نو وۍ!!، جان، ځانه!، خانه!، اشنا، زويه!، شېرينه، يا الله، يه، وا!، ولـه!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وۍ!!، وا وۍ، وای وای، نو، الله، کنه!، راځه!، گرانه!، په کربانه!، په پښتينه!، په ځلميه!، هه بچيه!، په کربانه!، ای الکه!، سفيره!، وروره!، فردوسه!، لغمانييه!، بخته ميره!، اخلا وه! دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولې...)، نوموړي ټول د نيمکۍ لنډۍ توکي دي، چې کله د هرې مسرې پيل کې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلې (قافيې) کليمې يا غونډلې لړې لري. خو تکراري لړونه (رديفونه) ډېر لري، خو ډېری وخت د لومړۍ او دوېيمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. هره نيمکۍ لنډۍ بايد د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ يا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ,هـ، دوې سترګې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ,ه، وايو) چې د پښتو ژبې ،نهويشتم, ګڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پای ته رسېدلې وي. نيمکۍ لنډۍ د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. دوېيمه مسره يې ۹ څپې وي له دفتنګونو پرته. د هرې نيمکۍ لنډۍ، د لومړۍ مسرې څلورمه، اتمه څپه او دوې لسمه او دوېيمې مسرې څلورمه او اتمه څپه، باندې زورنه وي؛ ځينې وخت دواړه غبرګغونډلې لومړۍ او دوېيمې مسرې ديارلس، ديارلس څپې وي، ځينې وخت نهه، نهه څپې وي، ځينې وخت، يوه غونډ، او يوه غونډله وي، چې څلور څپې، اته څپې، دوې لس څپې، شپاړس څپې او شل څپې پېيله وي او لږ وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي د غږ لوړوالي او ټېټوالي په بڼه ويل کېږي.

له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې ښلوالی لري. په بله وينا نيمکۍ لنډۍ مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالې سره، سره پر يوې نازورنه څپه يا يوې خوږ غږې يا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ ديارلسمې او دوېوېشتمې څپې خوږغږي د نيمکۍ لنډۍ مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالي ترڅنګه د نيمکۍ لنډۍ يوه بل رغنده ټوک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه يې يوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پايني ټوکون په يوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوې د ور مخکې ديارلسمې او دوېوېشتمې زورنې څپې له يوه څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اغېز سره نيمکۍ لنډۍ ته يوه خوږغږي وربښني او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وريته هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي. چې پښتو انډول يې ترنگتوک يا ترنمي توک کې دی شي. غوره ستړه د ترنگتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د نيمکۍ رغښت پنځ کوي. د ۱. نيمکۍ لنډۍ ۲. نيمکۍ ټپه ۳. نيمکۍ ټيکۍ ۴. نيمکۍ مصرۍ (۱. پام لنډۍ ۲. پام ټپه ۳. پام ټيکۍ ۴. پام مصرۍ يا ۱. سروکه لنډۍ ۲. سروکه ټپه ۳. سروکه ټيکۍ ۴. سروکه مصرۍ) غوره توک او منځې راځي؛ وار په وار سرباري، منځباري، بېخباري (تکراري، مکرر) ډول له لنډۍ، ټپې، ټيکۍ او مصرۍ سره ترېښخي لړ کېږي.

په ټوله کې غوره نيمکۍ (پام، سروکه) هغه ده چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې يوې مسرې سره ورته لړونه، پښيلي، ځانگړې ځانگړني، بېلونکي نخښې، سرباري اهنگينه پاينۍ څپې و لري؛ د ديفتنگونه او پارنويکي سره. خو له ايزې، انگۍ، لنډکۍ، بگټۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادې پېبيلې)، کېسه گۍ، د اتڼ غبرگۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هايکويۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورگۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېليزۍ، ناپېيلۍ او سلسلۍ،

دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، (Dialogue له ستې بېلوالی و لري. د دې له پاره چې دا ټول په ډېرۍ ښه له درې مسرو څخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوي. ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رڼ بېلوالی يا گړندی فرق يې و کولی شي، ورته گڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو نيمکۍ لنډۍ چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۳۵ څپېزې وي؛ څلور سره نيمکۍ لنډۍ ۴۴ څپېزې وي؛ پينځه سره نيمکۍ لنډۍ ۵۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۵۷ څپېزې وي؛ شپږ سره نيمکۍ لنډۍ ۶۲ څپېزې وي؛ اووه سرې نيمکۍ لنډۍ ۷۱ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۷۵ څپېزې وي؛ اته سره نيمکۍ لنډۍ ۸۴ څپېزې وي؛ نهه سرې نيمکۍ لنډۍ يې ۹۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۹۷ څپېزې وي (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنۍ مسرې باندې شي بيا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نيمکۍ لنډۍ ۱۰۶ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره يې څلور سره نيمکۍ لنډۍ ۴۴ څپېزې رانښلولې لړۍ لري او دولس دانې و ويل شي خوند رنګ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سټه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې يې اته سره نيمکۍ لنډۍ ۸۴ څپېزې وي چې اووه دانې و ويل شي؛ ښې به بيا درې سرې نيمکۍ لنډۍ دي چې دولس دانې يا شپاړس و ويل شي؛ لږې ښې بيا لس سره نيمکۍ لنډۍ يا لسيزونې نيمکۍ لنډۍ دي چې پينځه دانې و ويل شي ښې راځي؛ دا بيا له څلورو دانو شپږ سره نيمکۍ لنډۍ سره خوا په خوا ځای نيسي. د څېرونکي (ليکوال يا زما) نيمکۍ لنډۍ څپېزه (څپه، سپلاب، هجا ,, سيليبل Syllable‹‹ د ابېڅو شمېرلو) - خجيزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسيکي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه , چې د تلفظ د جګوالي او ټيټوالي زور، اوږدوالی، کيفيت ښيي: ټينګه , لهجه ‹: تاکيد: ښلوونکی نښه: د وينا , ځانګړی، خاص او بېل ، ډول. Accent, Morphemel :‹‹) جوړښت په دې ډول دی:. ؛. ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴ او ۲۰۶.

نيمکۍ مصرۍ: څلورمه ډله نيمکۍ مصرۍ (سروکه مصرۍ يا پام مصرۍ):.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپيني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پېيله د څو سره يا څو مخه نيمکۍ مصرۍ نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پينځه او شپږ سره پېيله له پينځه سره او شپږ سره نيمکۍ مصرۍ، مصرۍ تورې او نيمکۍ مصرۍ سره ورته ډېرې ځانګړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګېړنې لري، چې ورته نیمکۍ مصرۍ وایي. په دغه ډول ځېرې لري، درې سره نیمکۍ مصرۍ، څلور سره نیمکۍ مصرۍ، پېنځه سره نیمکۍ مصرۍ، شپږ سره نیمکۍ مصرۍ، اووه سره نیمکۍ مصرۍ، اته سره نیمکۍ مصرۍ، نهه سره نیمکۍ مصرۍ او لس سره نیمکۍ مصرۍ... . په ښه مندل کېږي. او نیمکۍ مصرۍ ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې له مصرۍ سره داسې دي. لکه:

د نیمکۍ مصرۍ (سروکه مصرۍ یا پام مصرۍ) ځانګړې ځانګېړنې

۱:- ډېرې ښایسته وي، ۲:- ښه نادره توازن لري. (چې لومړۍ د لاستي برخه یې لنډه او دوېیمه برخه یې چې تېره وي اوږده، د ثقل مرکز یې د مصرۍ دواړو مسرو ته ورته وي.)، ۳:- ډېر ژر تاثیر کوي، ۴:- انسان په یو وار له منځه وړي، ۵:- یوه وار یې سړي ته بس دی، ۶:- ببلاببلې بڼې لري، ۷:- درې خواوې یې سړی پرې کوي، ۸:- په پام او ناپامۍ کې انسان نه کړېکي باسي، ۹:- ډېرې لرغونې دي، ۱۰:- لرغونې اندازه کړل شوي، ۱۱:- لرغونې ځېړل شوي، ۱۲:- د مصر هرمو غونډې جوړونکی یې معلوم نه دی، ۱۳:- لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي، ۱۵:- زوروړې دي، ۱۶:- په هر ځای کې ترې ګټه اخستل کېږي، ۱۷:- د ننداړو شیان دي، ۱۸:- وهم لري، ۱۹:- زور دی، ۲۰:- په مینه ساتل کېږي، ۲۱:- تل انسان سره وي، ۲۲:- مکارې وي لکه لنډې مصرۍ تورې، ۲۳:- د مېړمنو د مستۍ او د سړو د سرلوړۍ توکي دي، ۲۴:- درندې دي، ۲۵:- سختې دي، ۲۶:- جوړول یې ګران دي، ۲۷:- ډېر ارزښت لري، ۲۸:- ننداړ چیانو ته یو ابلاغ وي، ۲۹:- مینه ناکې وي، انسان مینه پرې راځي، ۳۰:- په ډېره باریکۍ او مینه جوړول کېږي، ۳۱:- په خپل ځای کې کارول کېږي، ۳۲:- ډېرې اوږدې نه دي غېږې نېول ورسره سړی ستړی کوي. ۳۳:- د میسو اونګ، وسپنې ګډولې، د سروزورګډولې، د سپین زرو اونګ او لرګنې ښه اصلي او شلخي جوړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او تاسو ته يې همداسې پرېږدم، په همدې بڼه يې پوښن کې کوم.
هرې نيمکۍ لنډۍ، نيمکۍ ټپه او نيمکۍ ټيکۍ چې دغه پورته ځانګېړنې ودرلودلې نو هغو ته نيمکۍ مصرۍ وايي. تاسو نيمکۍ لنډۍ، نيمکۍ ټپه، نيمکۍ ټيکۍ او نو بيا يې پېژنې چې دا نيمکۍ مصرۍ دي؛ چې له مصرۍ سکالو سره برابرې وي او دغه خصوصيات لري. نيمکۍ لنډۍ، نيمکۍ ټپه او نيمکۍ ټيکۍ دا پورته ۳۲ ځانګېړنې نه لري بېلوالى يې پر همدې کې دى.
د وۍ يا ويکيي له پامه نيمکۍ مصرۍ هغې څو سرې پېيلې ته وايي چې د څو سره مصرۍ سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېړنې، څرنګوالى او څرګندوالى لري.
او په اصطلاح کې هغه وګړنې، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بيابيا کولې، واروارتړلې، ګرداني) پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياګانو د پښتو ژبې د ابېڅو ,, ښ، ډ، ړ، ڼ، ۍ او ... .،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي؛ له لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ څخه ورسته. پښت يې هم کولى شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلجياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلى شي.
د کوشنۍ نيمکۍ مصرۍ د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنګونو او پارنوييکيو پرته دى. (دفتنګونه , اليده ، اضافه، سرباري او اوستربارى، غونډلې يا کليمې دي چې سندره , اهنګ؛ ترنګتوک؛، يې لا خوږوي، په بله مانا ديفتنګونه , غبرګغږونه يا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملګرتيا منځ ته راځي او لکه يوستووى اواز يوه وار پتليز له خولې راوځي، د يوه غبرګغږ لومړى ټوک يوه خپلواک او دوېيم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکى واله يې يا نرمه ,,ى،، او زرکۍ واله يې يا درنه يې ,,ۍ ،، او داسې نور. ديفتنګونه ،غبرګغږونه، ناټروييکي، ټروييکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښنې، هيېجاني چغې، لکه: الله وى!، وى، او، نو وى!!، جان،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانه!، خانه!، اشنا، زویه!، شېرینه، یا الله، یه، وا!، وله!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، الله، کنه!، راځه!، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتینه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، ای الکه!، سفیره!، وروره!، فردوسه!، لغمانی یه!، بخته میره!، اخلا وه! دغه راز هو، نه، ښه، څنګه، ولې... .)، نوموړي ټول د نیمکۍ مصرۍ توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلي کلیمي یا غونډلي لرې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېیمې درېیمې، څلورمې، پېنځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنګتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنګتوک بشپړوي. تر ډېره (هره یوه نه) هره نیمکۍ مصرۍ پښېله باید د ه (زموږ خپله ,, ه، هـ یا هې ،، چې ورته وړه ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوې سترګې ه ،هـ، دوې سترګې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ,,ه، وایو) چې د پښتو ژبې ،نهویشتم, ګنه ابېڅې ده. په واول یا غږن اواز پایته رسېدلې وي، نیمکۍ مصرۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او د شپږ سره نیمکۍ مصرۍ درېیمه او د پېنځمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنګونو پرته.

د هرې نیمکۍ مصرۍ، د لومړۍ او دوېیمې مسرې څلورمه او اتمه څپه؛ د درېمې مسرې څلورمه، اتمه او دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي، په پیلنی، دوېیمې او درېیمې څپې د څلورګونو څپو ټولوالي باندې یې زورنه راځي او یا به د اوزونو ټېټوالي او لوړوالي په بڼه څپه باندې زورنه حسکېږي.

له سیمه بیزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنګوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا نیمکۍ مصرۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې او يوه دېرشتمې څپې خوړ.غړ.ي د نيمکۍ مصرۍ مېچه د څپېزه او خجيزه ټولوالي ترڅنګه د نيمکۍ مصرۍ يوه بل رغنده توک ګنل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توګه يې يوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوړ. غړ. له لاسه ورکوي، لکه په دوپېمه مسره کې دوې څپې ډېرې شوي دي او خوړ. غړ. يې ورته ځنډنی کړی دی. دغه پايني ټوکونه په يوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، يوه دېرشتمې زورنې څپې له يوه څه اغېز سره نيمکۍ مصرۍ ته يوه خوړ.غړ.ي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وريته هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول يې ترنګتوک يا ترنمي توک کې دی شي.

غوره سته د ترنګتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د نيمکۍ رغښت پنځ کوي، د نيمکۍ غوره توک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره نيمکۍ هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکۍ او مصرۍ، له هرې يوې مسرې سره ورته لړونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنګينه پاينۍ څپې و لري، د ديفتنګونه او پارنويکي سره، خو له ايزې، انګۍ، پتۍ، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شبې)، پاړکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلې، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادې پېيلې)، کېسه ګۍ، د اتڼ غبرګۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هايکويۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورګۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېليزۍ، ناپېيلۍ او سلسلۍ؛ دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، (Dialogue له ستې بېلوالی و لري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغښت مونډلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رڼ بېلوالی يا ګړندی فرق يې وکولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي، ورته ګنلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

خو نیمکۍ مصرۍ چې درې سره لري ۳۱ ځپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۳۵ ځپېزې وي؛ ځلور سره نیمکۍ مصرۍ ۴۴ ځپېزې وي؛ پېنځه سره نیمکۍ مصرۍ ۵۳ ځپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۵۷ ځپېزې وي؛ شپږ سره نیمکۍ مصرۍ ۶۲ ځپېزې وي؛ اووه سرې نیمکۍ مصرۍ ۷۱ ځپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۷۵ ځپېزې وي؛ اته سره نیمکۍ مصرۍ ۸۴ ځپېزې وي؛ نهه سرې نیمکۍ مصرۍ یې ۹۳ ځپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۹۷ ځپېزې وي (۴ ځپې ډېرېږي او که کوشنۍ مسرې باندې شي بیا ۴ ځپې ترې کمېږي) او لس سره نیمکۍ مصرۍ ۱۰۶ ځپېزې وي. چې تر ټولو غوره یې ځلور سره نیمکۍ مصرۍ ۴۴ ځپېزې رانښلولې لړۍ لري او دولس دانې و ویل شي خوند رنګ او د نوي وخت او هندارو په ښکارونډو په سټه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره نیمکۍ مصرۍ ۸۴ ځپېزې وي چې اووه دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې نیمکۍ مصرۍ دې چې دولس دانې یا شپاړس و ویل شي؛ لږې ښې بیا لس سره نیمکۍ مصرۍ یا لسیزونې نیمکۍ مصرۍ دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي؛ دا بیا له ځلورو دانو شپږ سره نیمکۍ مصرۍ سره خوا په خوا ځای نیسي. پرته له غبرګغږونو او پارونویکو... . د ځېړونکي (زما) نیمکۍ مصرۍ ځپیزه (ځپه، سېلاب، هجا ,, سیلیبل Syllable،، د ابېځو شمېرلو) و- خجیزه (زورنه، خج، اکسنټ ,, لفظ، د موسیکي نوټ: د خج نښه: د توري په سرنښه چې د تلفظ د جګوالي او ټېټوالي زور، او ږدوالی، کیفیت ښیي،: ټینګه , لهجه ،: تاکید: بېلوونکی نښه: د وینا , ځانګړی، خاص او بېل ، ډول. Accent, Morphemel: ،،) جوړښت په دې ډول دی:. ؛. ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۰۸ او ۲۰۹.

نیاوتون: ستره محکمه. ؛. ۲۰۹

نیاو وزارت: عدلي وزارت. ؛. ۲۰۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمنانو: نیم نانی، ښه الک (په سویل کې نانی هغه الک ته وایي چې عمر یې له کس نه کم وي او نوم یې هم زده نه وي. نو د درناوي یا له پاره ور څخه پوښتنه کوي نو د نانی په نوم یې بولي. او که نوم یې نه ورځي او له کس نه عمر کې ستر وي نو د درناوي له پاره ور څخه پوښتنه کوي نو د کاکو په نوم یې بولي. هغه الک ته وایي چې ځوان شوی نه وي عمر یې له څلورو څخه تر نهو کلو پورې وي.

نیمنانی (نمچه الک) په الېنګار ولسوالۍ کې د سلېنګار کلي نه پورته د چهارکلا، بړاخېلو او الوخېلو کريو ترمنځه پرته سیمه ده. زموږ د دوېیم کلي نوم دی. ؛. ۲۱۰

۲۸. ڼې (ڼ)

ڼنکی: زنکی، ډېر نوم (جمعه) یې زنکي او زنکـــــیان دي، هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زیات ګران وي، د ناصرو قوم ځیني خلک رنکي ته ڼنکی وایي. ډېر نوم یې ڼنکي دی او یکې نوم یې ڼنکی دی ؛. ۲۲، ۱۷۳ او ۲۲۰

ڼڼه: ۱) هغه ښه کړنه (ښه کار) چې نن ورځ یې د ټیکنالوژۍ په مټه یې کهول، وګړو، پینۍوالو او بشر ته رسوي. ۲) سویې پنځي ګټه رسونکې پېغله، روباته، ځېرکه ګوډۍ. (ڼڼه، ڼڼی او ڼڼۍ پښتو وی د صفي الله فردوس وییرغونه ده. چې میکرو ڼڼه پوهه یا میکرو روباټیک لوړې زده کړې زما یوه مسلکي لوستلیکی د زده کړو څخه و. د همدې له پاره مې د وی رېښه چې په ڼې (ڼ) ابېڅه پیلېږي، چې په دې ښه لنډۍ او دا ویکي هم ما پنځي یا طبیعي په خپله بوږولي دي. د پښتو ژبې پورویيکي نه دي چې له بلې ژبې دې پښتو ژبې ته راوړل شوي وي. د پښتو ژبې پنځي ویکي دي.) ؛. ۱۳، ۲۰، ۲۲، ۲۳ او ۲۲۰

ڼڼی: سویې پنځي (شلخي، بدل، مصنوي) ګټه رسونکی ځلمی، روبات، ځوان روباتی، ځېرک ګوډی. ؛. ۲۲۰

ڼڼۍ: سویې پنځي (شلخۍ، بدله، مصنوي) ګټه رسونکې پېغله، روباته، ځېرکه ګوډۍ.؛. ۲۲۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹. وې (و)

واړه: ټول، درست، ګرسره. ؛. ۷۷، ۸۱، ۸۶، ۸۸، ۱۳۹، ۱۵۱، ۱۶۷، ۱۷۲ او ۲۱۴

واند: تخیل، شېرې خیال، د شعر پیېلی انځور.؛. ۳۶ او ۱۳۵

واورېژونه: د واورې رېزونه، د واورې رېژونه، برف کوچونه. ؛. ۲۱۱

واورین: واوریز، له واورو ډک، پربرف. ؛. ۲۱۱

وخت: پېر، زمان، سهولتونه، ګرځیدنه، څرخا، تاویدنه، چورلیدنه داعصابو پاریدنه، ګبنی اخیستنه، ترله وتنه: چکروهنه: بدلیدنه: کړ لیچ: پیښه: کار، چوپړ، خدمت: وار، روڼ: سینګار: څیره، جوله، بڼه: طرز، چم: میلان. ګرځول، چورلول: بڼه ورکول: راپه زړه کول: تاوول: اړول: ستنول: په بل مخ اړول: بې ځایه کول: بدلول: تنبول، په شاکول: مخ کول، توجه کول، سپارل: ترجمه کول، ژباړل: جوړول: ګرځیدل، تاویدل، څرخیدل، چورلیدل، ستنیدل: اوښتل. لکه: زه به لوبغالې ته په یوه نۍ ، منځنۍ (یک شنبه، سه شنبه،) تلم په یکې باندې، لرلید داره بادې ټوپک مې و، په نښه ویشتو کې ګسمتې یمه ځکه کېڼ لورې سترګه مې عادت د پټېدو نه لري. کلي کې مو ځای نه و، په بېرنیو شیبو کې به یوه بل ته چمتو وو؛ په خپل منځو کې به مو ښې لوبوې کولې، لکه ډباډب، کیکیشن کای کراتې، کرکټ، خوسی. ؛. ۱۶، ۲۸، ۲۹، ... . (ټول ټال ۸۳ وارې نو)

وچه بېړۍ: د اوښانو کاروان، د اوښانو ګله، د اوښانو قطار، د اوښانو قافله، (هغه د او ښانو کاروانونه چې په صحراګانو کې تر څو میاشتو منزلونه کوي)، چې په وربښمین تنګي به تله راتله، له مېلاد څخه وړاندې هند به یې له اروپا او منګولیا او چین سره نخلوه. ؛. ۱۷۲

وراشه: وجیز، ښې خبرې، متل. ؛. ۲۱۱

ورانپوهاوی: ناسم پوهاوی، سوی تفاهم. ؛. ۲۱۱

ورانکاری: شراندازی، یاغې، بلواګر، اورپکی، وسله وال. ؛. ۲۱۱

وردۍ: یونفارم، جاله، نظامي لباس. ؛. ۷۶

ورګوزار: ورغورځیدل، ټیله کول، سبب کیدل د غورځیدو. ؛. ۲۱۱

ورهنیزي: کسبي. ؛. ۲۱۱

ورمونو: نصیحتونه. ؛. ۲۱۱

وړکتون: د ماشومانو ساتنځی، کودکستان. ؛. ۲۱۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولس: قوم، د سيمې وګړي، د سيمې ژوندګړ، جرګه، د مشرانو ناسته (اجلاس). ؛. ۱۶، ۳۱، ۷۴، ۸۳ او ۹۲

ولوله: احساس، عاطفه. ؛. ۳۶ او ۱۳۵

ولوليز: عاطفي، احساساتي. ؛. ۱۴

وګړيو: خلکو، ولس. ؛. ۲۱۲

ونج: عوض، تعويض، ميز. ؛. ۲۱۲

ون کدم (قدم): ارامه تيريدل،ارام قدم، هوسا حرکت کوي. کله چې تعليم قدم پای ته رسي ارام قدم، هوسا حرکت پيلېږي. ؛. ۷۶ ۱۸۹ او ۱۹۰

ونه ځښې: و نه ځکې، و نه شکې . ؛. ۲۱۲

ويار: عيب، کمی. ؛. ۱۱، ۲۵، ۳۵ او ۱۰۷

ويارجن: معيوب. ؛. ۲۱۲

وېره وړی: ويرمن، ويرجن. ؛. ۲۱۲

ويرژلی: ويرژړلی، ويرمن، ويرجن. ؛. ۲۱۲

وېلاړ: تصميم، عزم، اراده. ؛ ۲۱۲

ويجاړ: وران، خراب. ؛. ۱۶۶

ويوکي: لغات، وييکي، ويکي، ويي. ؛. ۷۶ او ۱۷۵

وی: لغات، وييکی. ؛. ۲،... . ۲۱۵. (۲۱۲ وارې نور)

وی!: د حيرانتيا اوز، بې برکته ناره يا غږ، پارنويکی دی. ؛. ۶۰ او ۶۱

وييپوهه: لغاتپېژندنه. ؛. ۲۱۲

وييرغاونه: وی بوړول، ويکي جوړول، وييکي رغونه، لغاتجوړونه. ؛. ۲۱۲

۳۰. هې
(ه يا هـ)

هاران: د حضرت لوط (ع) د پلار نوم دی. د حضرت ابراهيم (ع) د مشر ورو نوم دی ، او د ازر ستر زوی. ؛. ۲۱۲

هټۍيوال: دوکاندار، هټيوال، ډېر نوم يې هټۍوالو دی ؛. ۲۱۲

هروم (هرُم): د اور شغله. ؛. ۲۱۲

هېر: له ياده وتلی، په پام کې نه. ؛. ۸، ۱۱ او ۱۵۸

هېـروون: له ياده باستل شوي، هېرکړل شوی، له پامه باستل شوی. زما د نږدي ملګري او دوست توريالي ,, هېروون ،، مشهور په تړون د تګاب ولسوالی اخيري نوم دی. ؛. ۲۱۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۱. يې (ې)

پړ: خرس. ؟. ۸۷

پیړ: د کښتۍ لاستی. ؟. ۲۱۳

۳۲. ي

یکۍ: بیسکل. ؟. ۲۱۳

یوه نۍ: یک شنبه. ؟. ۲۱۱

یېبرور: بارور، حاصلخېزه. ؟. ۲۱۳

یېبره: ابره، اېبره، حاصل، ثمره. ؟. ۱۷

۳۳. ی

یوون: یکړ، واحد، یونټ. ؟. ۳۵، ۱۴۸، ۱۵۳، ۱۷۷ او ۱۸۲

۳۴. ۍ

۳۵. ئ

دا لاندې نې په هغه ویکیو کې ترې ګټنه اخستل کېږي چې کټ مټ د عربي ژبې لغات وي، په پښتو ژبه کې دا تورې نه کارول کېږي، خپلې ژبې وی لرو ورته.

۳۶. ثې (ث)

ثړد جنریشن: ورسته پاتې ژوند،. ؟. ۳۶۴

ثواب:. بدله ورکول، انعام ورکول عوض ورکول، مکافات ورکول؛ اداکول، اجر ورکول، بدله، عوض؛ ادائینه، انعام، جایزه. ،. ؟. ۷۴، ۸۷ او ۹۵

۳۷. حې (ح)

حاکمان: مشران، والیان، هغه تن چې د اسلامي شورا یا جرګې له لوري په ښکاره ټاکل کېږي د وګړو له منځ وي او په پټه او ښکاره پردی نه وي. ؟. ۱۳۲ او ۱۳۴

حال: روان پېر، اوس، د مګړۍ. ؟. ۵۶ او ۶۰ چوپړی

۳۸. ذې (ذ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۹. صې (ص)

صفي الله: زما (د ځېړونکي یا لیکوال) نوم دی، د عربي ژبې وی ده، د الله رښتینی ملګری، د الله صادق دوست، ۲:) د
(صفی الله) حضرت آدم ع تخلص دی. ؛. ۲، ۳، ۱۴، ۱۶ او ۲۱۸ (ټول ټال ۳۲ وارې نور په بېلابېلو چوپړو کې نومړې وی یا لغات راغلی دی.)

٤۰. ضې (ض)

ضدي: قصد ناک، بې پرواء، قصد ناک، لړلی. ؛. ۹ او ۷۹

٤۱. طې (ط)

٤۲. ظې (ظ)

٤۳. عې (ع)

عین الله: زمور سر ښوونکی، د پښتو مضمون ښوونکی وه په منځنی ښوونځی تجربه وي نمبر اول کې. ؛. ۲۱۴

عیاله: زوزات، واړه، ماشومان. ؛. ۲۱۴

عیال: اولاده، کوشنیان، ماشومان. ؛. ۲۱۴

٤٤. فې (ف)

فصل: ځپرکی. ؛. ۱۶۰ او ۱۶۱ چوپړی

فیصله: پرېکړه، تړه. ؛. ۱۵۶

٤۵.ق

قلعه: کلا، کور، انګړ، خونه، مېنه، قلع. ؛. ۲۱۴

قوي: تکړه، زورور، کلک، ټینګ، مضبوت، طاقت ور. ؛. ۷۶

لنډون

په دې ټولګه کې لنډون (مخففات) د اصلي غونډلو (کلمو) پر ځای یوازې دغه لاندېنی راغلی دی.

م. اینج. ص. ف: ماستر اینجینیر صفي الله ,, فردوس ،،. ؛. ۳۹ چوپړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰. بيبلو ګراپي Bibliography د هغو ليکونو لېست چې په يوه سکالو يا بوړونکي او کښونکي پورې اړه و لري.

۱. **پښتو ټولنه.** (۱۳۵۴ لېږدی)، پښتو څېړنې، د پښتو څېړنو د نړوال مرکز د نړوال سيمينار د مقالو مجموعه، د چاپ کال ۱۳۵۶ لېږدی، چاپ شمېر ۱۰۰۰، پر له پسې نمبر ۲۲۳، د افغانستان د علومو اکاډمي د کتابتون کې د موندنې ګڼه ۱۴ده ، پښتو څېړنې، پښتو ټولنه، ۱۷۶ چوپړی.

۲. **پينده محمد. زهير.** (۱۳۱۰ لېږدی يا ۱۹۳۲ زېږدې)، غوړشکه د لنديو، خطي نسخه ملي ارشيف، استقلال لېسه کې کښلې، ۱۳۱۸ لېږدې کې پښتو ټولنې ته سپارلې. اوس يې ملي ارشيف کې د موندنې ګڼه ۴/۵۲ پر له پسې ګڼه ۴۶۳۸ ده، ۷۷ چوپړی.

۳. **حبيب الله رفيع**. (۱۳۴۹ لېږدی)، د خلکو سندرې، افغانستان اکاډمي، د تاريخ او ادب ټولنه، ۱۰۹ چوپړی.

٤. **حضرت محمد ويار.** (۱۳۸۷ لېږدی)، مسافر هم د اوږده سفر جامي په تن کړې، کابل مجله (۵-۶) ګڼه، ۱۷۴ چوپړی.

٥. **داود خان داور.** (۱۹۸۴ زېږدی)، پښتو ټپه، پښتو ادبي مرکز، د نورنګ سرای پېښور، ۲۱ چوپړی.

٦. **(د ليکوال پېژند څرګند نه دی).** (۱۳۱۲ لېږدی يا ۱۹۳۴ زېږدې)، منتخبات لغات متفرقه پښتو، خطي نسخه (کلمي کښلې يا په قلم ليکلې) ملي ارشيف، په ۱۳۱۸ لېږدې کې پښتو ټولنې ته سپارلې شوې وه. اوس يې ملي ارشيف کې د موندنې ګڼه ۴/۸۲ پر له پسې ګڼه ۵۳۸۲ ده، ځای، ځای له ۱ څخه تر ۶۴، ۶۵ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷. **سليمان لايق. څېړونکی.** (۲۰۰۸ زېږدی کال)، سليمان لايق په لنډيو غږېږي، د اګست په ۲۱ نېټه قلم نړيوالي ټولنې د لنډيو په هکله سليمان لايق غږولی و او بازمحمد عابد ثبت کړی و چې دا دی کټ مټ يې ستاسې په وړاندې خپروم.

۸. **سليمان لايق او مجاور احمد زيار مومند.** (۱۳۶۱لېږديز لمريز کال)، پښتو لنډۍ، پښتو لنډۍ د شفاهي ادب او فوکلور د ډيپارټمنټ د علمي غړو د ۱۳۶۱ لېږدي ګډه علمي پروژه، د لنډۍيو په باب تحليلي څېړنه، د سليمان لايق او د مجاور احمد مومند په زيار، د پښتو ټولنې د ادبياتو د څانګې له خوا، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر يا پرله پسې نمبر يې ۸۲، افغانستان د علومو اکاډمی مرکزي علمي کتابتون ګڼي کوډ ۱۵۲۴۷، عمومي مطبعه کابل ،۱۰۰۰ چاپ ګڼه، چاپ کال ۱۳۶۳ لېږدی، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د مونډنې ګڼه ۵۳ ده، ۵ او ۴۷۲ چوپړی.

۹. **سلما شاهين. ډاکتره.** (۱۹۸۴ زېږدی)، روهي سندري، پېښور د پښتو اکاډيمی مخکنۍ رئيسې، پېښور پوهنتون،۳۸۰ چوپړی.

۱۰. **سيد اکل. غريبيار. کامه وال.** (۱۳۸۵ لېږدی يا ۲۰۰۶ زېږدی)، ولسي مرغلرې، دانش خپرندويې ټولنې تخنيکي څانګه، پېښور، ۱۱۸چوپړی.

۱۱. **صفي الله فردوس. ډيپلوم. انجېنر.** (۱۳۸۸ لېږديز لمريزکال)، څلېر کې د ددو دود، زما د شعرونو ټولګه. د چاپ ربنت له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخيستنې اجازه نه شته! خو په بيبلو ګراپي يا اخځوک بڼه ترې ګټنه اخستلی شي، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، افغانستان. ۲۲۲، ۲۳۷، ۲۴۹، ۲۵۱، ۲۷۸ او ۳۲۹ چوپړی.
[http://www.ketabton.com/book/id/۸۲۰]، [۳۱ January ۲۰۱٦]، ۲۲:۱۸ د شپې.

۱۲. **صفي الله فردوس. ماستر. اېنجينېر.** (د کب ۱۲، ۱۴۰۰ لېږديز لمريزکال)، د ټاټوبي ټنګټکور او پيپلې، د چاپ ربنت له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخيستنې اجازه نه شته! خو په بيبلو ګراپي يا اخځوک بڼه ترې ګټنه اخستلی شي، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، افغانستان، وړيا پوهنغونډ ويکيپېډيا له پاره ليکنه، ۸ چوپړی.
[https://ps.wikipedia.org/wiki/د_ټاټوبي_ټنګټکور_او_پيپلې]، [۱۱ November ۲۰۲۲]، ۱۱:۴۰ د ورځې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. **صفي الله فردوس. ماستر. انجينېر.** (د کب، ۱۹، ۱۴۰۱ لېږدی)، د ايــزو څېړنــچوپړي (د ايزې ريسرچ پاڼې)، د چاپ رښت له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښووني ترې د ګټې اخيستني اجازه نه شته! خو په بيبلو ګراپي يا اخځوک بڼه ترې ګټنه اخستلی شي، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، افغانستان، ۱۰ چوپړی.
[https://ketabton.com/index.php/books/۱۵۸۱۹]،
[March ۱۰ ۲۰۲۳]، ۲۰:۰۱ د شپې.

۱۴. **صفي الله فردوس. ماستر. انجينېر.** (پسرلی، د وري ۱۴، ۱۴۰۳ لېږدی يا زېږدی April ۰۲ ۲۰۲٤)، د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو انګړ څېړنچوپړي – لومړی ټوک، زما د څېړنو ټولګه، د چاپ رښت له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښووني ترې د ګټې اخيستني اجازه نه شته! خو په بيبلو ګراپي يا اخځوک بڼه ترې ګټنه اخستلی شي، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، افغانستان، ۶۸ چوپړی.
[https://ketabton.com/index.php/books/۱٦۲۳۱]،
[April ۲ ۲۰۲٤]، ۲۲:۳۲ د شپې.

۱۵. **صفي الله فردوس. ماستر. انجينېر.** (پسرلی، وری ۱۶، ۱۴۰۳ لېږدی يا زېږدی April ۰٤ ۲۰۲٤)، د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو انګړ څېړنچوپړي – دويم ټوک، زما د څېړنو ټولګه، د چاپ رښت له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښووني ترې د ګټې اخيستني اجازه نه شته! خو په بيبلو ګراپي يا اخځوک بڼه ترې ګټنه اخستلی شي، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، افغانستان، ۱۹۳چوپړی. [https://lnkd.in/daYAXP۷t]،
[https://ketabton.com/index.php/books/۱٦۳٦۸]،
[April ۲٤ ۲۰۲٤]، ۲٤:۵۷ د شپې.

۱٦. **صفي الله فردوس. ماستر. انجينېر.** (پسرلی، غويی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدی يا زېږدی April ۲٤ ۲۰۲٤)، د لنډيو، ټپو، ټيکيو او مصريو انګړ څېړنچوپړي – دريم ټوک، زما د څېړنو ټولګه، د چاپ رښت له ليکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښووني ترې د ګټې اخيستني اجازه نه شته! خو په بيبلو ګراپي يا اخځوک بڼه ترې ګټنه اخستلی شي، مومند خپرندويه ټولنه، ننګرهار، افغانستان، ۱۱۸، ۱۸۳، ۲۲۲ او ۳۰۴ چوپړی.
[https://ketabton.com/index.php/books/۱٦٤۲٤]،
[April ۲٤ ۲۰۲٤]، ۲٤:۲۸ د شپې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷. **عبدالروف. بېنوا** (۱۳۳۷ لېږدی)، لنډې چاڼ کوونکی او فارسي مترجم، انګرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفي کړي، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷لېږدي کې د کابل عسکري مطبعې (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوي ټولګه ده، په عامه کتابتون کې يې د موندنې ګڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب دی، ځای، ځای له ۱، ۶، ۳۵، ۵۸، ۱۴۲ چوپړی.

۱۸. **ګل باچا الفت. د ادب ستوری.** (۱۳۲۵ لېږدی یا ۱۹۴۶ زېږدی)، پښتو سندرې، ګل باچا الفت د پښتو ټولنې مبصر او د صحافت او تاليف د څانګو امير، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر ۹۵، عمومي مطبعه کابل ، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۱۲ ده، ۱۱۳ چوپړي.

۱۹. **محمد دين. ژواک.** (۱۳۳۴لېږديز لمريز کال)، پښتني سندرې، لومړی برخه، د پښتو ټولنې د ادبياتو د څانګې له خوا، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر يا پرله پسې نمبر يې ۱۱۵، افغانستان د علومو اکاډمی مرکزي علمي کتابتون ګڼې کوډ ۱۲۵۹۴، عمومي مطبعه کابل ،۲۵۰۰ چاپ ګڼه، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کې د موندنې ګڼه ۴ ده، ۱۷۶، ۲۹۵ چوپړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. د چاپ شويو کېنلو (ليکو يا کتابونو) لېست

۱. څلپړ کې د ددو دود
۲. د ټاټوبي ټنګټکور او پېيلې
۳. د اېـــزو څېړنچوپړي
۴. د کوش تپې لويې ويالې جوړولو په وړاندې د اوزبېکېستان ولسمشر څېکړنو ته د فردوس څېکړنې
۵. د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو انګړ څېړنچوپړي (لومړی ټوک)
۶. د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو انګړ څېړنچوپړي (دوېيم ټوک)
۷. د لنډۍيو، ټپو، ټيکۍيو او مصرۍيو انګړ څېړنچوپړي (درېيم ټوک)
۸. د ټاټوبي ميلي پېيلې
‹‹Country National Poems (Love & Laws Language)››
۹. نيمکۍيو د څېړنچوپړو انګړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱. د کړنې لاندې کښلو (ليکو يا کتابونو) لېست

۱. **د برېښنا اېنجينېرۍ بنسټونه** (لغمان پوهنتون د ودانيزې اېنجينېري فاکولتې، د درېيم ټولګي د دوېيم سيمستر ۱۳۹۶ لېږدي لوستليکی يا درسي کتاب)
۲. **د مخې کتاب**
۳. **ويڅکي خستو** (پښتو نااندوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۴. **پښتو په لغمان چل (چ. ل يا چريکي لار) زده کړه!!!**
۵. **سل لغمانۍ وراشې (وجيزې يا متلونه)**
۶. **د پښتو زده کولو لس لاملونه (Ten Reasons to Learn pashto)**
۷. **په ځنګل کې غړومبهار** (پښتو نااندوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۸. **افغانستان اټوم بم لري – له سلو ۷۰٪ ښکاره او له سلو ۳۰٪ پټ**
۹. **چمتو سرفراز** (پښتو نااندوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۱۰. **هېښمې** (پښتو نااندوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۱۱. **ننۍ او ننۍ**
۱۲. **تورې ورېځې** (پښتو نااندوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۱۳. **د الله د کتاب ژباړه**
۱۴. **Translation of The Book of Allah (Miracle of the Last Prophet)**
۱۵. **ننېه**
۱۶. **جنت بوی** (پښتو نااندوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۱۷. **درې غله** (پښتو نااندوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۱۸. **د کاپرکۍ اوږده شونډه**
۱۹. **د لمک ننکی**
۲۰. **برېښنا اېنجينېرۍ د ټولو اړوند**
۲۱. **د اېنجينېرۍ لښتيليکي**
۲۲. **د باچا کاني** (پښتو نااندوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۲۳. **لوښي لرګي** (پښتو نااندوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۲۴. **بوينه هډه** (پښتو نااندوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۲۵. **د لوړپوړي مديريت او رهبري ليد**
۲۶. **د مچنغوزې ګاټی** (پښتو نااندوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۲۷. **کجی بډه!**
۲۸. **پښتو پوستکالي**
۲۹. **ودانولو د ښه رنګوالي مديريت روزنه**
(Construction Quality Management Training)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲. شونيا او پېر پر سپما د کښلو (ليکو يا کتابونو) لېست

۱. **يهود اصلي لغماني دي** (پښتانه يهود نه؛ يهود پښتانه دي او پښتانه اريانی دي)
۲. **لغمان لغمانی** (پښتو ناانډوله ,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،)
۳. **حاجي بابا (ميرويس نيکه!) ناانډوله** (,, کيسه، نکل، داستان يا ناول،،))
۴. **پردی تالب**
۵. **زموږ مدرسه**
۶. **غلې کانې**
۷. **د څه له پاره ولاړ يې**
۸. **کتاب ورته کې ده!؟**
۹. **د وتې ګټه او پوهه**
۱۰. **له ما سره و غږېږه**
۱۱. **د ښن پټ سګنالونه او پټ ورمونه**
۱۲. **غښتلی ميرڅمن**
۱۳. **لېوه او لېوګۍ**
۱۴. **کيسکی او بيانکی**
۱۵. **د بي بي سي شل خبرو اترو پوښتنې او ځوابونه** (۲۰BBC Interview Questions and Answers)
۱۶. **سی این این د ښکالوه ۱۰پوښتنې** (CNN۱۰ Discussion Questions)
۱۷. **کيسې له نورو مسلو سره** (Stories With More Matter)
۱۸. **د مسواک ونه**
۱۹. **د شپه ميرو (پوليسو) مشر زرغون شا خان اکا**
۲۰. **لومړی کوشنی غښتلی**
۲۱. **سرور ماما تولندی او رغاوه (موټر او صنعت)**
۲۲. **دښن د ميني ژبه**
۲۳. **و او د**
۲۴. **خوږې شپېې او سړې تودې**

Country National Poems

M.BSC.ENG
SAFIULLAH FIRDOWS

IN MEHTER LAM LAGHMAN, AFGHANISTAN
SEPTEMBER 19, 2023

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library